SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

broj 91 cijena 50 d

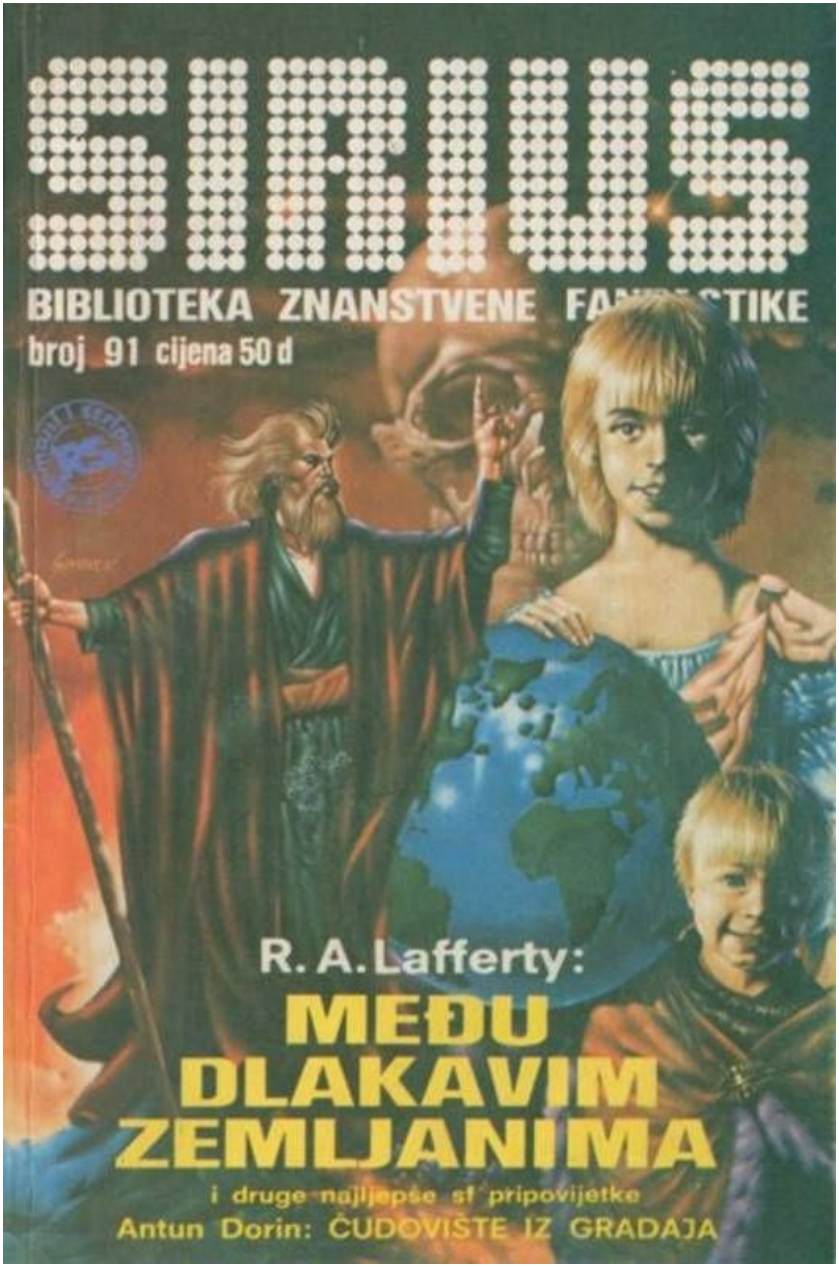

R. A. Lafferty:

MEĐU DLAKAVIM ZEMLJANIMA

i druge najljepše sf pripovijetke

Antun Dorin: ČUDOVIŠTE IZ GRADAJA

Sadržaj

Sirius 91
Riječ urednika
R. A. Lafferty: Među dlakavim Zemljanima
Klaus Mahn: Na Mjesec, pokusno
Andrija Lavrek: Nemačka 1942.
Larry Niven: Nepostojeći
Antun Dorin: Čudovište iz Gradaja
John Kelly: Oteta Clicka
Aleksandar Manić: Evolucija muškaraca
Jon L. Breen: Dan biskvita
Daniel Galouye: Pantomorf
PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI DOGAĐAJI ● POLEMIKE
Za Sirius ... nije za Sirius

SIRIUS broj 91,

Siječanj 1984.

● SAVJET REDAKCIJE: Josip Adaković. dr. Vladimir Anić, Ljudevit Bauer, Nenad Brixy, dr. Adolf Dragičević (predsjedavajući), inž. Vesna Gazdag, Igor Golik, Marija Jurela, Borivoj Jurković, Želimir Koščević, Nada Šoljan, Ismet Voljevica, Ana Župan-Bender.

● GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: Borivoj Jurković.

● SIRIUS – biblioteka znanstvene fantastike, izlazi svakog petog u mjesecu – Izdavač: RO Novinsko-izdavačka djelatnost SOUR-a »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR Informativno-revijalna izdanja n.sub.o. Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4 –Stručni savjet »Siriusa«: Klub prijatelja znanstvene fantastike i fantastike Sfera Zavoda za kulturu i obrazovanje, Zagreb, Ivanićgradska 42a –Adresa uredništva: »Sirius«, Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4, telefon: (041) 515-555 i 519-555 – Tisak: RO Štamparska djelatnost »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR-i Novinska rotacija n.sub.o. i TM n.sub. o., 410-00 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4. – Cijena pojedinom primjerku 50 dinara. Pretplata: za jednu godinu 600 dinara (s popustom 10% 540 dinara), za šest mjeseci 300 dinara (s popustom 270 dinara). Samo unaprijed plaćena pretplata osigurava popust od 10 posto. Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa 30101-833-1216 SOUR-a »Vjesnik«, Interna banka, s oznakom: za »Sirius«.

● UREDNIK: Borivoj Jurković. – Recenzent Darije Đokić. – Grafička oprema: Ivica Bartolić i Ljudevit Gaj – Crtež na naslovnoj stranici: Miroslav Sinovčić – Lektor: Đuro Šnajder.

SCAN i OCR: Sekundica

Ispravka: MasterYoda

Prelom: MasterYoda

www.sftim.com

Riječ urednika

Dragi čitatelju!

● Na početku ove »riječi« i na početku ove 1984. godine: želim Vam sve najbolje u novoj, 1984. godini, dragi čitatelju! I najljepše Vam se zahvaljujem za sve one dobre želje SIRIUSU koje ste izrekli u svojim, meni tako dragim čestitkama!

● Ako se može suditi po prvim daščima vjetrova što pušu u toj novoj godini, ona će — bar u našoj znanstvenoj fantastici — biti sasvim različita od one crne, Orwellove. Na primjer, osim već najavljenog (i nadam se dobro pripremljenog, kao obično) skorog SFeracona, priprema se i u Beogradu jedna dugo očekivana novost, koja će zacijelo vrlo obradovati sve prijatelje znanstvene fantastike u nas. Naime, upravo sam primio vrlo zanimljivo pismo od dra Zorana Zivkovića, koje sadrži dobrim dijelom i odgovore na mnoge upute u Vašim pismima SIRIUSU pa ga prenosim u cijelosti:

● Poštovani kolega Jurkoviću, Kolegijalna mi je obaveza, ali i naročito zadovoljstvo da obavestim najpre Vas i sve čitaoce SIRIUSA da biblioteka naučnofantastičkih romana KENTAUR posle jednogodišnje pauze, uslovljene nesavladivim neprilikama u kojima se našao Izdavački zavod »Jugoslavija« — nastavlja izlaženje, sada u sklopu beogradske izdavačke kuće »Prosveta«. Za 1984. godinu planirano je objavljivanje kola od četiri knjige, što je, doduše, dvostruko manje nego u zlatnim sezonama KENTAURA — ali, složićete se, bolje išta nego ništa... Ljubitelji naučne fantastike također će biti prijatno iznenađeni vešću da su obezbeđena autorska prava za strane (tj. konvertibilne!) pisce, što međutim ne znači da su domaći autori ponovo pali u nemilost. Isto tako, nastavlja se presedan iz prošlog kola, kada je u KENTAURU prvi put publikovana jedna knjiga sf priča, No evo konkretnih naslova, pa sami prosudite o »novoj« fizionomiji KENTAURA:

1. Keith Roberts (Kejt Roberts): PAVANE

2. Frederik Pohl (Frederik Pol): S ONE STRANE PLAVOG OBZORJA DOGAĐANJA (Beyond the Blue Event Horizon) — nastavak slavne KAPIJE

3. Branko Pihač: POSLEDNJA PORUKA i DRUGE PRIČE

4. ***NAJBOLJE SVETSKE SF PRIČE

I još dve vesti vezane za naučno-fantastička izdanja u sklopu izdavačke kuće »Prosveta«. Preduzimaju se koraci da se, u saradnji sa SIRIUSOM. objavi antologija jugoslavenske sf piače, sastavljena od dela publikovanih tokom minulih godina u ovom časopisu. Ako sve bude teklo po planu, antologija bi mogla da se pojavi kao vanredno izdanje biblioteke KENTAUR. Za naredni Beogradski sajam knjiga, koji će se održati u oktobru iduće godine. Konačno, za početak 1985. predviđa se izlazak iz štampe najambicioznijeg domaćeg sf izdavačkog poduhvata — ENCIKLOPEDIJE NAUČNE FANTASTIKE, na kojoj već uveliko radi potpisnik ovih redova. Dakle, kao što vidite, eppur si muove. Srdačno Vaš. Zoran Zivković

● Vjerujem, dragi čitatelju, da zajedno s Vama mogu zaželjeti agilnome dru Zivkoviću mnogo uspjeha u toj novoj njegovoj akciji u cilju napretka sf na našem tlu.

● Na kraju, još i nešto o SIRIUSU. opet u vezi s Vašim upitima i željama, dragi čitatelju. »Gdje su Vam Sinovčić i Ivezić, umjesto onih kičastih naslovnih stranica SIRIUSA?« pitate. Odgovor je već ova, Sinovčićeva slika na naslovnoj stranici, a i iduća će biti pravo osvježenje — no o njoj kad je budete vidjeli... a dotad Vaš

Borivoj Jurković

R. A. Lafferty:

Among the Hairy Earthmen

Preveo Žarko Vodinelić

Među dlakavim Zemljanima

U povijesti našeg svijeta postoji jedno razdoblje čiji su neki aspekti toliko različiti od svega što se prije i poslije događalo da nam samo preostaje da bacimo pogled na tih nekoliko stotina godina i upitamo se: »Jesmo li se to mi uistinu tako vladali?«

Zapravo, nismo. Bila su to neka druga bića koja su nas zakratko posjetila i koja su se vladala tako veličanstveno i tako jezovito.

Ovako je to bilo:

• • •

Djeca su imala slobodno poslijepodne. Mogli su otići u bilo koje od desetak prekrasnih mjesta, ali već su bili u jednome.

Njih sedmoro — puni do guše prekrasnih mjesta — odlučiše da odu na Eretz.

— Djecu privlači ono što je najčudnije i najzbrkanije — rekoše Majke. — Zašto hoće ići na Eretz?

Neka idu — odvratiše Očevi. — Neka upoznaju jedan od nekoliko preostalih jednostavnih naroda — prije nego što nestane. Mi smo postali neprirodan i kompromitiran narod. Neka Djeca budu djeca pola dana.

Eretz je bio Planet zločina i stoga je trebalo da postane (možda je nedavno i postao) Planet restitucije. Međutim, ni po čemu drugome nije se razlikovao. Djeca su primila tradiciju Eretza kao što djeca primaju sve tradicije — kao munju.

Nazvali su se Hobble, Michael Goodgrind, Ralpha, Lonnie, Laurie, Bea i Joan kad su sišli na Eretz — tako su zamišljali erečka imena. No u svojim su igrama mogli imati imena koliko god su htjeli.

Neobičan prodor vreline i snage! Stijene su tekle poput vode ondje gdje su se spustili i stvorila se enklava od oblutaka.

Na Eretzu je sve bilo bijedno, sve puno naselja daščara. Nezgrapni brežuljci, loše sklepane doline i visoravni, otrcana polja, prljave rijeke, cijele pokrajine korova — potpuno različite od Doma. A gradovi! Firenza, Prag, Venecija, London, Koln. Rim — ama, bili su to gradovi ni od čega drugoga nego od kamena i drva! A to su bili najsjajniji gradovi Eretza, a ne nekakva obična naselja.

Djeca eksplodiraše u akciju. Kao djeca ne toliko transcendentnih vrsta koja se zalijeću preko obale oceana neko popodne, oni se zaletješe preko kontinenata. Raštrkali su se. Poprimili su oblike koji su im prva pali na pamet.

Hobble — taman i zadimljen poput sakatog Vulkana.

Michael Goodgrind — čovjek-bik slomljena nosa. Kako su svi zaurlali kad je izmislio taj oblik!

Ralpha — kao mladi Merkur.

A Lonnie — visoki div sa zlatnom bradom.

Laurie je bila vatra, Bea svjetlost, a Joan tama na Mjesecu.

Međutim, u tim ili u nekim drugim oblicima koje bi poprimili, uvijek bi se poznalo da su rođaci ili braća.

• • •

Lonnie je prihvatio sve gotsko. Prišao je tom obliku straga i zaljubio se u nj.

— Ja sam car! — govorio je ljudima kao divovska grmljavina. Svrgnuo je cara Vjenceslasa s trona i sam postao car.

— Ja sam pravi Karlov sin, a vi ste mislili da sam mrtav — govorio bi narodu. — Ja sam Sigismund. — Sigismund je uistinu bio mrtav, ali Lonnie je postao Sigismund i zavladao umjesto Vjenceslasa, uzeo njegovu ženu i sve dvorce. Osvojio je trošne stare tvrđave i planinska gnijezda i pokrenuo bučne erečke vojske u rat. Gradio je nove tvrđave. Volio je visoke sveobuhvatne utvrde i dizao ih je još više. Jeste li se ikad zapitali zašto je posljednja od tih tvrđava — u suton gotskoga doba — najviša i

najčudnija?

Jednoga se dana vratio svrgnuti Vjenceslas, obdaren novom snagom.

— Sad ćemo vidjeti tko je pravi car! — zaurlao je novi Vjenceslas kao bura pred oluju.

Sukobiše se dvije vojske. Rušili su jedan drugome mostove i gradove i otimali dvorske dame iz utvrda. Rvali su se kao dječaci, ali su se rvali s kontinentom.

Lonnie (koji je bio Sigismund) shvatio je da je Vjenceslas s kojim se bori zapravo Michael Goodgrind u tijelu staroga cara. Stoga su se borili još žešće.

Onda se pojavio nov ratnik iz neke stare kraljevske loze.

— Ja sam Jobst — povikao je pridošlica. — Pokazat ću ja vama, sitnim prinčevima, tko je pravi car!

Borio se protiv njih dvojice s nesalomljivim žarom. Podigao je munjevite erečke vojske i služio se lukavstvima što ih je jedino mladi Merkur mogao znati. Bio je to Ralpha koji je ušao u borbu kao treći car. Ali dvojica ratnika udružila su se i slomili ga kod Konstanza.

Protutnjili su Njemačkom, Francuskom i Italijom kao preko livade. Nikad se nije tako zdušno ratovalo. Erečane su zaprepastili svi ti događaji, ali su bili uvučeni u njih. Od njih su se sastojale vojske.

Čak ni danas Erečani, ili Zemljani, nisu jasno utvrdili sve pojedinosti u svojoj povijesti. Kad je aragonski kralj, na primjer, ušao u rat, držali su da je to druga osoba. Nisu znali da je Michael Goodgrind često aragonski kralj, kao što je Lonnie često bio flandrijski vojvoda. Međutim, sama po sebi, igra kraljeva bila bi prilično ograničena. Previše ograničena za djecu.

Djevojke su imale svoje uloge. Laurie je tvrdila da je ona trinaest različitih kraljica. Bila je družica sva tri kralja u svakom od njihovih likova, a također se miješala s Erečanima. Ona je bila naj raskalašeni ja.

Bei se sviđala uloga visoke dvorske dame i uloga Gospe obilja. Bila je vrlo dobra pri velikim pokajanjima. U svojim različitim obličjima letjela je iz dvorova u samostane i natrag. Danas je poznata kao pet različitih svetica.

Joan je bila sanjar i možda je uživala to poslijepodne više od svih

ostalih.

Laurie je smislio melodramu — Lukreciju Borgiju i otrovni prsten. Na Eretzu je zgodno sastavljati te male melodrame. Možete imati likova koliko god hoteće — sami dolaze. Možete ih natjerati da glume ekstravagantno koliko želite — tko bi se tome usprotivio? Lukrecija je bila vrlo uspjela igra, poput dječjih burleski, i tijela su bila razasuta od Napulja do Beča. Erečani su gorljivo prihvaćali svaku uvjerljivu ulogu koja bi mi se ponudila, a oni potupno dobrovoljno odlaze u smrt ako to zahtijeva uloga.

Lonnie je izmislio igru nazvanu Zalagaoničar i Papa. Bila je to veličanstvena predstava, sve o obitelji Medici, a imala je nekoliko vrlo smiješnih scena u četvrtom činu. Lonnie, koji se vrlo ponosio svojom glumačkom sposobnošću, imao je uloge Medicija u pet uzastopnih generacija. Nakon drame ostalo je više tjelesa nego igre o Lukreziji, ali ubojstva nisu bila toliko iznenadna ni maštovita. Djevojke su bolje smišljale krvave scene.

Ralpha je izmislio igru koju je nazvao Jedan, dva, tri — beskraj. U njoj je svu Djecu bacio da se veličanstveno prže u paklu, čistilište je ispunio ljudima poput Erečana — tupoglavcima — a raj je prikazao u burlesci o Domu. Erečani upotrebljavaju skraćenu verziju Ralphine igre i nazivaju je Božanstvena komedija, izostavljajući mnogo smiješnih dijelova.

Bea je stvorila poetsku igru pod nazivom Krijes vještica. Sva su Djeca provela mnogo sretnih večeri u toj igri i spalila su dvadeset tisuća vještica. Bilo je nešto vrlo ugodno u erečkim jesenskim sutonima s grimiznim nebom i poljima posutim mrazom, dok su psi zavijali po livadama, a mrakom se širio miris gorućih vještica. Beina igra bila je uistinu vrlo pastoralna.

• • •

Sva su Djeca tumarala širokim prostorima osim Hobblea. Hobble (koji je bio Vulkan) igrao se sa svojim bolesnim igračkama. Igrao se u ateljeima i kovačnicama, u pećima za taljenje i vašarima zabave. Ostala su Djeca često dolazila i promatrala ga kako radi. Ponekad bi mu se nakratko pridružila.

Igrali su se staklom iz peći. Pravili su zlatom prošarane pehare, svjetlucave staklene poeme, sfere s likovima, vrčeve za vilenjake, staklene muzičke kutije, sablasne glave na frizovima, zmajevske zdjele, kutije za

dragulje princeza, figurice ljubavnika. Toliko se mnogo toga moglo napraviti od stakla! Napraviti i razbiti kad je bilo gotovo!

Neke su predmete, međutim, razmjenjivali kao darove, a nisu ih razbijali — staklene ptice i konje, čarobne kugle koje su proricale budućnost i u kojima su se izmjenjivali različiti ljudi i scene, ugođene lopte što su se glasale poput zvona, staklene mačke što su svjetlucale kad bi se rukama prelazilo po njima, vukove i medvjede, vještice što lete.

Erečani su pronašli neke predmete što su ih Djeca odbacila. Proučavali su ih i oponašali.

U stankama između svojih drugih igara Djeca bi se ponovo vraćala u Hobbleove radionice u kojima je ponekad tkao. Pravili bi kostime od vune, platna i svile, velove, toge i tunike, sve što bi im moglo poslužiti pri njihovim veličanstvenim maskeradama. Tkali su tapiserije i sagove, a u njih utkivali svakojake prizore: krajolike s Doma i Eretza, ljude i paunove, ribe i čaplje, udoline i deve, ševe i ljubavnike. Smještali su svoje kreacije u čudne puste predjele Eretza i u raskošne umjetne vrtove Doma. Iz Djece su iskre ulazile u njihovo tkanje tako da nitko nije mogao reći gdje su prestajali oni, a gdje su im počinjala djela.

Zatim bi odlazili od jednoga Hobblea i hvatali se važnijih igara.

Bilo ih je sedam (šestoro, ne računajući zaostaloga Hobblea), ali činilo se da ih je tisuću. Sagradili su sebi dvorce u Španjolskoj i tvrđave u Languedocu. Djevojčice su uvijek plele zavjere — to im je pričinjalo veliko zadovoljstvo — kako bi izazvale rat, a dječaci bi se rijetko kad zastili ratovanja. Vrlo je zabavno igrati se vojskama sa živim ratnicima; a Erečani su bili živi... u određenom smislu.

Erečani su imali ratove i vojske i opsade mnogo prije dolaska Djece, ali u njima nije bilo cilja. Ah, bilo je to područje u kojemu su Erečani uistinu trebali Djecu. Prisjetite se samo bitaka što su ih Djeca kreirala to popodne:

Galipolje — kako su upravljali brodovima u toj bici! Ni Očevi ne bi manevrirali zamršenije u svom četverodimenzionalnom šahu na Domu.

Hadrianopolis, Kunovica, Dibra, Varna. Zgodno je čak samo sjetiti se imena krvavih bitaka.

Konstantinopol! U toj su bici prvi put upotrijebili veliki top. Ali tko je ondje Turcima salio veliki top? U svojim povijestima Erečani kažu da je to

bio čovjek po imenu Orban ili Urban, i da je bio Dačanin, Mađar ili Danac. Iz koliko mjesta si im rekao da potječeš, Michaele Goodgrinde?

Beograd, Trapezunt, Morat, Blackheath, Napulj, Dornach!

Kapus i Taranto — Ralphine su vojske pobijedile Michaelove u oba ta mjesta.

Carignola — Lonnie je ondje nasamario i Michaela i Ralphu i gotovo je nasamario i sebe sama. (Nisi planirao da će se sve tako odvijati, Lonnie. Bila je to prevrtljiva sreća i ti to znaš!).

Garigliano, gdje more bilo rumeno od krvi, a brodovi su bili polegli na vodu poput slomljenih grančica!

Brescia! Ravenna! Tko bi vjerovao da bi se sve ono moglo postići smicalicom pod nazivom španjolska pješadija?

Villalar, Milano, Pavia! Najbolje od svega, razaranje Rima! Desetak različitih igara bilo se ispreplelo u toj bici. Erečani su ondje u sebi pronašli nove emocije — dublju opakost i uzvišeniju hrabrost.

Opsada Firenze! Tu su Djeca morala iskoristiti sve svoje trikove; prekrasno odigrana igra!

Torino, San Quentin, Moncontour, Mookerhide!

Lepant! Velika morska opsada u kojoj su se brodovi tvrđave lomili na komade i u kojoj je visoki Turčin Oćali-paša propao sa cijelom svojom flotom i zauvijek potonuo. Ali to ipak nije bilo zauvijek, kao što biste mogli pomisliti jer to je bio Michael Goodgrind koji nije imao samo jedno tijelo. Ribe se još sjećaju Lepanta. Nikad poslije nije bilo tako raskošne gozbe.

Alcazar, Quivar! Bila je to posljednja od velikih bitaka — posljednja karika u lancu. Djeca su napustila igru. Prisjetili su se (ali u pravi trenutak, kad su se potpuno izdvojila) da se ne smiju igrati rata sa živim vojnicima. Erečani su, ostavljeni sami sebi, nastavili svoje dosadne i nenadahnute ratove.

Možete to provjeriti, sad, večeras. Proučite borbe iz vremena prije toga slavnog razdoblja, u toku njega i u vremenu što je uslijedilo. Opazit ćete razliku. U dva ili tri stoljeća uočit ćete uistinu pomno smišljene bitke, a prije i poslije toga postoji samo nespretnost.

• • •

Djeca su se često igrala ljubomore i budila su u sebi sve crne strasti. Igrali bi se nemorala jer u svoj djeci boravi pritajeno zlo.

Maske, karnevali na vodi i balovi, i neprestano emocionalne zavjere!

Ralpha bi koračao duž drvoreda, svirajući lutnju, s tuđim tijelom. Lutnjom bi mamio ptice s drveća i opčarao cijelu okolinu.

Neka bi starica krenula za njim i dozivala ga:

— Ljubi me kad sam stara.

— Sempremai, tuttavia — pjevao bi Ralpha na erečanskom ili zemaljskom jeziku. — Zauvijek, zasvagda.

Mala bi djevojčica išla za njim i dozivala ga:

— Ljubi me kad sam mlada.

— Zauvijek, zasvagda — umilno bi odgovarao Ralpha. Najčudnija vještica na svijetu bi ga slijedila i dozivala ga:

— Voli me kad sam ružna.

— Zauvijek, zasvagda — pjevao je Ralpha i povlačio je za sobom u travu. Znao je da je u svim tim stvorenjima zapravo Laurie koja se igra tijela.

Ali dogodilo se nešto čudno: preludij je postao važniji od igre. Ralpha se zaljubio u vlastitu pjesmu i zaboravio Laurie koja je bila njezino nadahnuće. Stvarao je različite oblike glazbe i pjesama — zornice, madrigale, šansone. Na to bi u pregrštima nabacivao stotinu soneta. Sastavljao ih je na erečanskome, talijanskom, langedoškom — i bili su odlični. Erečani ih i danas oponašaju.

Ralpha je tad otkrio da su poezija i pjesme ublažena strast. Laurie bi, međutim, radije ublažila pjesmu. Ona je bila već odavno otišla s ostalima prije nego što je Ralpha prestao pojati o svojoj ljubavi prema njoj, ali on uopće nije opazio da ga je ona napustila. Ralpha je, poslije Hobblea, bio najčudniji od svih njih.

• • •

U međuvremenu je Michael Goodgrind izumio novu igra tijela. Pravio ih je od mramora — od erečanskoga vapnenca što se lako kala, a ne lomi se. Bojao ih je na platnu. Napravio je narod s Doma i s Eretza. Rekao je da će napraviti anđele.

— Ali ne možeš napraviti anđele — rekla je Joan.

— Znamo to — odvrati Michael — ali znaju li Erečani da to ne mogu učiniti? Napravit ću anđele za Erečane.

Napravio ih je groteskne, kao ljude kokoši ili ljude ptice, a Djeca su se smijala tim isklesanim šalama.

No Michael je doživio iznenadno nadahnuće. Dodirnuo je svoja djela i dodao im osobinu plemenitosti. Tako se rodila ikonografija.

Onda su to sva Djeca počela činiti i prenijela tu tehniku i u druge medije. Napravili su Erečane i sebe. Možete i danas opaziti njihove duboke crte na nekima od onih kipova, onaj njihov osobeni izgled, bez obzira o kojima je likovima riječ.

Bronca je vrlo zabavna! Najbolji su konji od bronce. Velika brončana vrata mogu biti orgija radosti, ili brončana zvona čiji oblik je njihov ton.

Djeca su se zatim bacila na krupnije predmete. Igrali su se kraljevstvima i ustavima, obalama, brodovima i pokrajinama. Onda su ih ponovo zaokupili sitniji predmeti i igrali su se knjigama jer je Hobble upravo bio izumio napravu za štampanje.

Hobble je od njih svih imao najmanje mašte. Nije sezao nadaleko kao ostali. Nije zaprepaštavao Erečane. Cijelo je vrijeme bio sa svojim bolesnim igrama kao da je dijete mnogo mlađe dobi.

Jedino novo tijelo koje bi poprimao bilo je tijelo potpuno nalik na njegovo. Čak ni to tijelo nije poprimio kao što su ostala Djeca poprimala svoja tijela. Napravio ga je mučno u svojoj radionici i udahnuo u nj život. Hobble i Hoblle-Stvorenje radili su zatim zajedno i nitko ih nije mogao razlikovati. I jedan i drugi bili su dosadni i neprestano su radili.

• • •

Erečani uopće nisu mogli utjecati na Djecu, ali su Djeca veoma utjecala na njih. Djeca su imala sposobnost da naprave sve što žele i Erečani su ih počeli oponašati. Na taj su način Erečani došli do mnogo vrsta oruđa,

procesa, tehnika i vrsta umjetnosti koje prije nisu poznavali. U deset tisuća takvih predmeta i pojava spadaju i ovi:

Astrolab, ekvatorij, kvadrant, tokarski stroj, blanjalica, kuglični ležaj, ušice, osti, barometar, daljinomjer, građevinske konstrukcije, pila, dizalo na vijak, samokov, štamparski stroj, čelik (za razliku od ljevanog željeza), logaritmi, hidraulični malj, odvijač, kliješta, lemilo, teleskop, mikroskop, izvlačenje žice, kormilo, zupčanik, papir, magnetski kompas, zemljopisna karta, mikrometar, porculan, automatka puška, glazbena notacija, složeni koloturi, igraće karte (maskirana lica Djece mogu se još vidjeti na njima), duhan, violina, viski, mehanički sat.

Bilo im je, dakako, zabranjeno, da otkrivaju bilo kakve sile ili strojeve drugog aspekta jer bi to poremetilo poredak. Međutim, oni su ipak slučajno remetili poredak, u gradnji i obradi, u vojskama na moru i kopnu, u lukama i kanalima, u gradovima i na mostovima, u načinu mišljenja i bilježenja. Pokrenuli su nešto što se nije moglo zaustaviti. Bili su na Eretzu samo jedno Poslijepodne, samo dva ili tri erečka stoljeća, ali su začeli nov pravac. Učinili su to samim brojem svojih novih naprava i na Eretzu više nikad nije moglo biti jednostavno.

U tom dugom Poslijepodnevu bilo je mnogo tisuća ereč dana i noći. Djeca su se već počela umarati i postajalo je kasno. Posljednji su put odlutali, ovoga puta sve sedmoro zajedno.

U tijelima kraljeva i njihovih dama pošli su glavnom ulicom u Levantu. Pitali su se što bi još na kraju mogli učiniti kad ih je zaustavio hodočasnik sa štapom.

— Hajde da prevalimo dlakavog Erečanina — poviče Ralpha. — Da ne stoji na putu kraljevima! — Ralpha je toga dana bio bugarski kralj.

Ali nisu prevalili hodočasnika. On se znao služiti štapom i dobro ih je isprašio. Njemu nije ništa značilo što su oni bili moćnici koji naređuju narodima. Išibao ih je.

— Bljedunjava djeca! — vikao je hodočasnik dok ih je tukao. — Nezrela mala čudovišta! Zar vi gubite svoje Poslijepodne na Zemlji? Dat ću vam što su vam vaši Očevi zaboravili dati.

Sedmobojna grmljavino, kako je samo vješto baratao onim štapom! Udarao je po šarenim Dječjim tijelima i slomio mnoge od njihovih nestašnih kostiju. Je li znao da im to nije ništa značilo? Je li shvaćao da su

tijela što su ih nosili bila samo dio lakrdije?

— Prestani, stari Oče! — molio je Michael Goodgrind, krvareći i napol satjeran u tlo. — Zaustavi svoj krvavi buzdovan. Ne znaš tko smo mi.

— Poznajem vas — tvrdio je hodočasnik poput planine. — Vi ste male neznalice koje zloupotrebljavaju Poslijepodne što vam je poklonjeno na Zemlji. Izobličili ste i uništili i iskrivili sve što ste dodirnuli.

— Nismo, nismo — bunio se Ralpha dok je nadomještao slomljene kosti novima — ti ne shvaćaš. Unaprijedili smo vas tisuću vaših godina za jedno naše poslijepodne. Pomisli na stoljeća što smo vam ih uštedjeli! Kao da smo vam produljili život za tisuću godina.

— Sve vrijeme nam je na raspolaganju — čvrsto odvrati hodočasnik. — Bilo nam je dobro i ozbiljno smo išli svojim putem i nije bilo sve izvitopereno kao na ovome na koji ste nas vi doveli. Prekinuli ste naš slijed svojim miješanjem. Unazadili ste nas mnogo više nego što ste nas unaprijedili. Razbili ste naše jedinstvo.

— Svinje imaju jedinstvo! — poviče Joan. — Mi smo vam donijeli raznolikost. Dobro razmisli. Sjeti se svih strojeva što smo vam ih pokazali, način gradnje i sve tehnike. Mogu nabrojiti tisuću predmeta što smo vam dali. Nikad više nećete biti kao prije.

— Istina. Više nikad nećemo biti kao prije — odvrati hodočasnik. — Možda nam i niste donijeli samo nevolje. Jednostavan sam čovjek i ne mogu to znati. Svakako ste nam odnijeli sigurnost. Ogadili ste nas. Igrali ste igru nemoralnosti i naučili je nas, zemaljska bića.

— Već ste je imali — tvrdila je Laurie. — Mi smo u nju unijeli eleganciju umjesto pohlepe. — Nemoralnost je bila Laurieina vlastita igra i nije voljela da je netko omalovažava.

— Ubili ste mnogo tisuća ljudi u svojim bitkama — govorio je hodočasnik. — Vi ste gorko voće — slatko samo pri prvom kušanju.

— Vi biste sami ubili isto toliko ljudi, a bitke vam ne bi bile toliko dobre — tvrdio je Michael. — Zar ne shvaćaš da smo mi viša vrsta? Naši korijeni dopiru u duboku starost.

— Naši su korijeni stariji od starosti — reče hodočasnik. — Vi ste opaka Djeca bez samilosti.

— Samilost? Za Erečane? — poviče Lonnie s nevjericom.

— Imate li vi samilosti prema miševima? — upita Ralpha.

— Da. Ja imam samilost prema miševima — odgovori tiho hodočasnik.

— Da pokušam pogoditi — Ralpha će lukavo kad su svi popravili svoja oštećena tijela. — Ti putuješ kao hodočasnik, a hodočasnici ponekad dolaze iz velikih daljina. Ti nisi Erečanin. Ti si jedan od Očeva s Doma prerušen u erečanskog hodočasnika. Vaš je običaj da ponekad jedan od vas dođe u ovaj svijet, kao i u sve ostale svjetove, da vidi što se događa. Možda si došao da ispitaš što se dogodilo na Eretzu protekloga dana.

Ralpha nije mislio na erečki dan, nego na dan na Domu. Zatim nastavi:

— Ti nisi Erečanin jer se ne bi usudio nama suprotstaviti znajući tko smo mi.

— Griješiš u tome i u svemu ostalome — odvrati hodočasnik. — Ja sam s ove Zemlje, Zemljanin, i ne dam da me uplaši čopor dječurlije kakve god vrste. Vi ste slabije građe od nas. Skrivate se u drugim tijelima, a zemaljska bića prisiljavate da ubijaju za vas. Ne možete su suprotstaviti mojemu štapu!

— Odlazite kući, nerazumna dječurlijo! — i ponovo podigne svoj strašni štap.

— Vrijeme nam je skoro isteklo. Uskoro ćemo otići — odvrati tiho Joan.

• • •

Naposljetku su se skupili i uzletjeli s visokoga brijega između Prata i Firence u Italiji. Stijene su tekle kao voda ondje gdje su krenuli.

Otišli su, ali to nije bio kraj njihova boravka na Eretzu. Postoji, naime, teorija da je jedan od Hobblea ostao i da je još s nama. Hobble i njegova kreatura nisu se mogli razlikovati i naposljetku nisu znali tko je tko. Bacili su erečku kovanicu — pismo ili glava — da utvrde tko će ići, a tko ostati. Jedan je otišao, a jedan ostao. Jedan je još ovdje.

Ali, naposljetku, Hobblea su jedino zanimale bolesne igračke, mehanički predmeti, materijalni izumi. Da li bi bilo bolje da su Ralpha ili Joan ostali s nama? Oni bi nas dosad spalili do temelja! Oni su bili

neposlušna i neodgovorna djeca.

• • •

Ova kratka povijesna monografija nije sastavljena za razbibrigu ili zabavu. Razmotrili smo dokaze da su Djeca više nego jednom provela ovdje svoje kratke praznike, i to na objema hemisferama.

Kad su posljednji put takvi posjetioci bili ovdje? Što nam se dogodilo za vrijeme posljednjeg dugog erečkog života?

Razmatramo novo razdoblje i ono se sudara sa sadašnjošću — aspektima toliko različitim od onoga što se zbivalo prije — da samo možemo uzdisati od golemog čuđenja:

— Da li se mi ovako vladamo?

— Jesu li to bića druge vrste ili smo mi postali ta bića?

— Jesmo li mi doista mi? Jesu li to naša djela? Postoje velika duboka lica što gledaju preko naših leđa, čuju se hladni glasovi drevne Djece koja se cere: »Samilost? Za zemaljska bića?« — čuje se ružan, smrznut smijeh što ne pripada našoj vrsti.

Objavljeno premo dogovoru s GPA München

Klaus Mahn:

Die Mondfähre

Preveo Božidar Stančić

Na Mjesec, pokusno

— Dick! Preostaje ti još dvadesetak minuta — javio se bezbojni glas iz zvučnika.

— Razumijem — odvratio je Dick ravnodušno.

Dvadesetak posljednjih minuta uvijek je najgore, pomislio je. Pogledao je kroz prozor debelih stakala i zapazio postolje svemirske stanice, nalik na paukove noge. Bjelina postolja odudarala je u sjaju sunca od zatamnjene dubine nebeskog svoda. Negdje u tom spletu čelika nalazi se letjelica u koju će on sjesti za nekoliko minuta.

On, Richard McHenry, pokusni pilot Ujedinjene astronautičke industrije, skraćeno UAI, rođen 24. lipnja 1963. u Spokaneu, Washington, 36-godišnjak, nosilac mnogobrojnih odličja za hrabrost i odanost stvari napretka, nosilac plakete u postizanju rekordne brzine u raznovrsnim tipovima aeronautičkih i astronautičkih strojeva, čovjek kojega ništa ne može potresti, kako je smatrala njegova okolina. I taj McHenry se bojao.

Za njega strah nije bio neka novost. Osjećao se prije svakog riskantnog leta kao da mu netko steže želudac. Kao neku zebnju — a ona je danas bila osobito izrazita. Richard McHenry pokušao ju je svladati provjeravajući još jednom svoju opremu. Svemirsko mu je odijelo bilo po stasu, s višestrukim debelim slojevima i međuslojevima napunjenim uljem. Uređaj za kondicioniranje zraka je funkcionirao. Uklonjeno je zamagljivanje uslijed znojenja i isparivanja pri disanju, a funkcionirano je i priključak na radio i aparate za mjerenje krvnog pritiska, temperature tijela, pulsa... Trebalo je samo da sve uključi i da stavi kacigu, pa će biti gotov.

Kronometar je pokazivao da do polaska ima dvanaest minuta. On u beztežinskom stanju prijeđe prostoriju što je služila kao kabina za vježbanje i sjedne u naslonjač pred stol na kojem su bili pričvršćeni podaci o tom pokusnom letu. Još jednom je provjerio brojke koje je znao gotovo napamet i pokušao je zamisliti širinu i značenje toga pothvata.

Nova lunama lađica bila je ekonomična mala letjelica, što je trebala dati nov zamah selenologiji poslije zastoja zbog pomanjkanja novca. Bio je to malen bolid kojim se može prijeći udaljenost od svemirske stanice do Mjeseca u vrlo kratkom vremenu, kao u šetnji. Tehnološki je bila najsuvremenija, opremljena nuklearnim reaktorom što je normalnim punjenjem dosezao ubrzanje od 10 G. Dakako, pilotiranje je bilo potpuno automatsko, preko kompjutera, let izravan, bez leta lunarnom orbitom, koji bi bio gubitak vremena itd. Letjelica koja će danas omogućiti McHenryju da postigne rekordnu brzinu, zapravo apsolutni rekord. Do povratnog pomaka kad se obrne prijenosnik mlaznice i letjelica počinje kočiti, brzina će iznositi više od 190 km na sekundu...

Dakako, Dick se oduševljavao tim stvarima. Poznavao je dobro tu lađicu izvana i iznutra. No, nije dovoljno da predstavnici UAI daju takvu novu igračku nekome u ruke i kažu: »Evo, i pokušaj se snaći kako znaš!« Dick je testirao lunarnu letjelicu, provozao se kratko oko svemirske stanice i postigao brzinu do 20 km na sekundu. Ali ne i više od toga. Danas je taj veliki dan, kad mora čovječanstvu dokazati da je, bude li potrebno i uz neznatne troškove, moguće stići iz stanice na Mjesec za sedamdeset minuta.

— Još dvije minute — javi se glas, — Mislim da je bolje da kreneš.

Pokusni je let bio neslužben pothvat, pa nije bilo ni odbora za ispraćaj, ni TV kamera, ni govorancija. Samo nekoliko mjerodavnih stručnjaka. Oni su se vozili dugačkim tunelom što je povezivao svemirsku stanicu s lunarnom lađicom. U tunelu nije bilo okna, pa Dick nije mogao vidjeti svoju letjelicu.

Unutrašnjost lađice bila je ispunjena uljem, kao i međuslojevi Dickova svemirskoga kombinezona. Bio je to novi izum. Sve je lebdjelo u ulju: i pilot, i instrumenti, i balast, i koristan teret. Tako su ublaženi neugodni efekti ubrzanja od 10 G. Sustav je bio uporabljiv, bio je testiran u centrifugi i u kabini letjelice. Predmeti i osobe, lebdeći u ulju, lakše su podnosili ubrzanje od 10 G nego samo trećinu takvog ubrzanja u umjetnoj atmosferi tradicionalnih svemirskih brodova.

Zatvorivši brižljivo kacigu, Dick je ušao u komoru i zasun je ceknuo iza njega. Začas je ulje počelo prodirati i slijevati se oko njega. Kad je komora bila puna, otvorio se poklopac i Dick se počeo probijati kroz gustu masu ulja. Već se bio izvježbao, pa je prilično brzo napredovao prema pilotskom sjedalu i svezao se zaštitnim opasačem. Kontrolne žaruljice na konzoli

palile su se po određenom redu, sve je, znači, bilo kako valja. Instrumenti su bili pripravni da prorade, ulje je punilo lunarnu lađicu.

— Sve u redu — izgovorio je Richard McHenry u mikrofon u svojoj kacigi.

— Osim tebe — odgovorio je srdačan glas liječnika Boba Phillipsa. — Što ti je? Nervozan si? Puls ti je 130!

Dick se izvještačeno nasmije.

— Jesi li ikad sjedio na takvoj bombi?

— Samo bez agresivnosti! — tiho će Phillips. — Dok si u formi, sve će biti u redu.

— Ja sam u formi — potvrdi Dick.

— Odlično!

Začuo se drugi glas, glas rukovodioca leta Karla Wetzsteina, što je govorio engleski s njemačkim naglaskom.

— Trideset sekundi do polaska.

Dick je provjerio pokretljivost ruku i zglobova. Lunama je lađica imala automatsko pilotiranje, ali pokvari li se koji element, pilot preuzima ručno vođenje. Dick je nosio debele rukavice, koje su deformirale prste, pa sa prekidači bili veliki, veći nego inače.

— Petnaest sekundi! — podsjetio je Wetzstein.

Dick je podigao glavu. Iznad njega je u prozirnom ulju lebdio veliki ekran na kojem se vidjela vanjska oplata svemirske stanice. Kad je Wetzstein odbrojio do ništice, došlo je do snažnog trzaja i Dick je bio prikovan za punjeni naslon naslonjača. Nestalo je slike stanice s ekrana i sad se pojavio crni bezdan posijan zvijezdama.

— Sretan put! — poželio je glas Karla Wetzsteina, čija je hladna objektivnost djelovala umirujući. Za njega kao da je let bio obična rutinska operacija. — Ubrzanje i putanja normalni. Let je značajan, Dick!

— Razumijem — potvrdio je McHenry, pa pogledao indikator ubrzanja. Zasad su se raketni motori još borili sa silom teže. Ali što se lađica više udaljavala od stanice prema Mjesecu, popuštao je pritisak

Zemljine teže. Ubrzanje na instrumentu bilo je uravnoteženo: ubrzanje pomoću motora, minus Zemljina gravitacija, dakle, realno povećanje brzine.

— Letiš već trideset sekundi — odjeknuo je ponovo Wetzsteinov glas. — Otpor jedva 42.000, točka otpora 9-2-8-0. Sve je odlično, Dick!

Stisak u McHenryjevu želucu počeo je popuštati. Sve je išlo kao podmazano, nije se morao brinuti. Kompjuterski pilot njegova brodića obavljao je to nevjerojatno sigurno. Za manje od jednoga sata lađica će se približiti površini Mjeseca meko, kao što pada suhi list.

Prolazile su sekunde, zgušnjavale se u minute. McHenry je već bio naučen na jačinu ubrzanja. Svake se sekunde brzina povećavala za gotovo stotinu metara. Sad je bio najbrži pilot koji ikad jurio svemirom. Pogledao je ekran. U desnom je uglu pun Mjesec počeo ulaziti u njegovo vidno polje. Još je imao vremena. Kad počne spuštanje, Mjesec mora zaokupiti cijelu sredinu ekrana, kutove. Richard McHenry se prepustio rutini, koja nije bila osobito važna, jer dođe li do značajnijih devijacija u pokazateljima, Wetzstein ili Phillips će ga upozoriti. Oni su se dolje u svemirskoj stanici bavili sigurnošću više nego on sam.

Temperatura u kombinezonu: 23 stupnja, tlak u kombinezonu 3,8 atm, relativna vlaga 57 posto. Sve kako valja. Zaštitni je kombinezon funkcionirao kako je predviđeno.

Četvrt sata nakon polaska lunama je lađica jurila oko devedeset kilometara na sekundu. Za trideset minuta ta se brzina udvostručila. McHenry je čekao da rukovodilac leta označi vrijeme obrata. Između faza ubrzanja i kočenja bit će nekoliko trenutaka leta bez motora. To je vrijeme potrebno da se pilotsko sjedalo okrene za 180 stupnjeva, jer je lunama lađica imala mlaznice na obje strane, da bi se izbjeglo delikatno skretanje letjelice kao inače u svemirsk.h brodova. Faza leta bez pogona traje 11,35 sekundi, sve precizno proračunato. S obzirom na suludu brzinu važno je da se svaki manevar obavi kako je predviđeno, s dopuštenim odstupanjem od nekoliko stotinki sekunde. Sitna bi greška mogla biti katastrofalna.

— Točka obrata za trideset sekundi, Dick — najavio je Karl Wetzstein. — Kako se osjećaš?

— Pijan sam od brzine — našali se Dick.

— Dobro — odvrati šef leta smijući se. — Točka obrata za petnaest

sekundi.

Za petnaest sekundi iznenada je prestalo ubrzanje i reaktivni motor je utihnuo. Naslonjač, konzola i komandna ploča počeli su se okretati i u devet i pol sekundi okrenuli su se za 180 stupnjeva.

— ... tri... dva... jedan — odbrojavao je Wetzstein. Onda iznenada neki zvuk, neki prigušeni krik. McHenry je odmah znao što je: kočenje nije funkcioniralo i lunama je lađica nastavljala let, odnosno pad bez pogona. U prijemniku je pucketalo i čulo se mrmljanje. Dick je mogao zamisliti ljude u svemirskoj stanici: Wetzstein je isključio mikrofon kako prestrašena vika ne bi doprla do Dicka i da se on ne uznemiri. Dobri Karl! Uvijek na sve misli1

Odjednom, kao da mu je pala koprena s očiju, McHenry je postao svjestan opasnosti. Lađica je jurila prema Mjesecu 190 kilometara na sekundu. Zaobljeni se Mjesec povećavao na ekranu, rastao iz sekunde u sekundu kao da juri na onesposobljenu lađicu... Ako se ubrzo nešto ne poduzme, za četvrt sata, McHenry je to znao, letjelica će se smrskati na površini Mjeseca. Prijemnik je zapucketao i oživio.

— Dick, imamo teškoća — ravnodušnim će glasom Karl Wetzstein — ali nema razloga za paniku. Uočen je kvar u kompjuterskom vodu. To se može isključiti ručno. Pročitat ću ti što moraš uključiti. Svaki put kad...

— Karl — prekinuo ga je McHenry — mislim da nemamo dovoljno vremena. Kako bi bilo da uključim usmjeravajuće mlaznice i ručno dovedem letjelicu na cilj?

— Time bi pothvat bio promašen — odmah je odvratio \Vetzstein. — Kažem ti da stanje nije tako kritično.

— Razumijem — potvrdi McHenry, ali u njemu se povećavala uznemirenost i on se pitao ne daje li rukovodilac leta više važnosti riziku nego sigurnosti svojega pokusnog pilota.

— Dakle, prvi manevar: isključiti napajanje nuklearnom energijom, manometar dva.

— Nuklearno napajanje isključeno — ponovio je McHenry poslije manevra.

— Uključiti ručnu komandu!

— Ručna komanda uključena! — McHenry je obavio šest operacija.

— Sad se opusti i odmori, momče — savjetovao je Wetzstein. — Za ostalo ćemo se mi pobrinuti. Ubrzanje će biti mučnije nego prije. Da bismo te izvukli moramo doseći 20 G.

McHenry se ukočio čekajući rezultate kočenja. Prošlo je nekoliko sekundi, a onda mu sine: a što ako vod nije u kvaru? Koliko je vremena proteklo od onih manevara? Koliko je minuta potrošio uzalud? Koliko je još udaljen od Mjeseca? Na ekranu kao da mu se podsjehivala divovska sivo-bijela lopta. Zatim je čuo krik:

— Ne ide! Trebalo bi... ! — Ostatak rečenice se izgubio u nekom mrmljanju, kao da je govorniku netko začepio usta rukom... zatim odmah Wetzsteinov glas:

— Uključujemo usmjeravajuće mlaznice, Dick. Usmjerit ćemo lađicu udesno. Ostalo ćemo vidjeti poslije.

Ni riječi o pokvarenom vodu, koji je navodno bio isključen nakon šest manevara. Ni riječi o tom tako kasnom pokušaju skretanja. Lađica nije bila konstruirana tako da bi se prilagodba mogla izvesti trenutačno. Ubrzanje i kočenje su bili njeni aduti. Nitko nije govorio o njenoj sposobnosti da mijenja putanju. Nije se trebalo ni zabaviti tim problemom dok je lađica funkcionirala normalno. Bila je to, uostalom, lađica koja je trebalo da bude ponuđena vlastima i znanstvenim ustanovama, pa su isticane jake a ne slabe strane.

McHenryja je obuzela strepnja. Promatrajući ekran, želio je zapaziti da li su usmjeravajuće mlaznice proradile i da li brodić skreće. Sada Mjesec više nije bio tanjur, sada je zauzimao cijeli ekran, sada je bio danteovski krajolik sivih stijena, bijela svjetla i crne tame.

McHenry je zapazio veliki krater i pričinilo mu se da se letjelica vrlo sporo pomiče u stranu, čak presporo... McHenryjeve su se misli zbrkale. Često je okrznuo smrt, ali nikad tako nedvosmisleno. Strah od smrti blokirao mu je svijest. McHenry više nije znao što vidi, izgubio je, propadajući, i pojam o vremenu. Činilo mu se da je izbrazdana površina Mjeseca neka grimasa Smrti. Svijest mu se pobunila protiv nemilosrdne sudbine koja ga je osudila da se razbije na površini mrtve zvijezde brzinom većom nego što ju je ikad dosegla neka letjelica s pilotom. Počeo je vriskati, tako da su mu pod zatvorenom kacigom snažno treperili bubnjići u

ušima. Vidio je kako promiče Mjesečevo tlo kao da se žuri da izbjegne udar. Ugrizao se za jezik i osjetio gorak okus krvi.

U tom paroksizmu straha negdje u McHenryjevu mozgu pregorio je neki osigurač, srušio se most kojim se obično odvija proces svijesti i dojmova, osjećaja i osjeta. U žestoku udaru potpuna je promjena zahvatila postojanje Richarda McHenryja.

• • •

Sada je sjedio za tezgom malog bara. Nije poznavao ni bar ni ljude u njemu. Pred njim čaša. Zabezeknut, privatio ju je i kušao gutljaj. Viski i đumbir, kao obično, bio je toliko zaprepašten da mu je zatajio mozak. Jednotavno je sjedio i gledao pred sebe. Smrskao se na Mjesecu, ar ne? Lađica nije uspjela zakočiti i sad njegovo truplo i letjelica leže negdje na sjevernoj strani Mare Nubium. Je li ovo ovdje kraljevstvo smrti? Ovaj bar, vlasnik u košulji s kratkim rukavima, ovaj televizor u kutu, gosti slijeva i zdesna? Ili je to samo sanjao? Možda i sad sanja? Možda je pokusni let lađice bio samo proizvod njegove grozničave mašte? Možda se zbilo čudo? Nepoznata ga je sila istrgla iz beznadno padajuće lađice malo prije nego što će poginuti i prebacila ga ovamo.

Ta mu se misao činila najprihvatljivijom. Sudbina ga je podarila, poklonila mu život, ali o tome ne treba govoriti, pa čak ni razmišljati, inače će ga sudbina napustiti i oduzeti mu ono što mu je poklonila u grandioznom stilu. Bio je kao dječak iz bajke kojem je vila poklonila vrč mlijeka koji se nikad neće isprazniti ako nikome ne ispriča kako je došao do njega. Dječak je izdržao nekoliko dana, a zatim nije više mogao izdržati bujicu pitanja znatiželjnika pa je ispričao kako je bilo. I kad je htio piti iz vrča, on je bio prazan.

Mora ostati anoniman. Mora saznati gdje je zapravo. Pogledao je na kalendar kraj televizora: prvi stres. Bio je 13. rujna 1999. Dan kad je valjalo izvesti pokusni let s lunarnom lađicom. Ručni sat pokazivao je 1.44. Može li se pouzdati u nj? Zidni je sat pokazivao 21.15. Na TV je bio neki dokumentarac. Nakon četvrt sata program je prekinut i pojavio se znak NBC. Spiker je najavio:

»Ovdje kanal 5, WFLC, Florence, Južna Karolina. Sad je 21 sat i 30 minuta.« — Zatim je prebačeno na drugi program. McHenry je ispio svoju čašu i platio. Vlasnik mu je napomenuo:

— Sretan vam put. Jeste li sigurni da morate biti na Floridi večeras?

McHenry je bez razmišljanja kimnuo glavom.

— Pa, dobro... to je samo nekoliko stotina kilometara, a ja sam svjež kao riba.

Vlasnik se nasmijao, a McHenry se okrenuo i izišao. Zapljusnula ga je vlažna sparina ugrijanog zraka. Tada je postao svjestan da je vlasnikovo pitanje imalo više smisla nego što je u prvi čas mislio. Saznao je da je McHenry želio poći u Floridu. Odakle to? Pa Richard nije nijedne riječi razmijenio s vlasnikom prije nego što je platio. S druge pak strane, ni on sam nije imao pojma kamo mora poći. Sjetio se prvih trenutaka nakon pojave u baru, umjesto da bude u kabini napunjenoj uljem. Nitko se nije začudio što on sjedi u baru. Kako da to objasni? Samo činjenicom da je prije toga netko drugi, neki drugi Richard McHenry sjedio na tom mjestu za tezgom. Taj je McHenryjev dvojnik zacijelo razgovarao s vlasnikom i napomenuo mu da kani ići u Floridu te večeri. Sve dotad priča je mogla biti logična. No, problem je u onome: što se dogodilo s dvojnikom kad se pojavio pravi McHenry?

Na parkiralištu pred barom Richard je u džepu potražio i našao ključeve auta. Odmah je opazio svoj auto »mark 3«, bez krova. Ista kola kojima je stigao na svemirsku stanicu radi pokusnog leta. Ista registarska tablica: 19 WW 23146, Florida, Sunshine... Richard je ušao u kola i upalio motor. Motor je zabrujao, a Richard je pomoću ručice zatvorio pokrov krova. Oprezno je izišao iz parkirališta i skrenuo na glavnu cestu. Za nekoliko minula ugledao je ploču INTERSTATE 95, Jug. Slijedio je upute i stigao na auto-cestu. Namjestio je kruzomatik na 120 km i sad je samo morao upravljati volanom. Uključio je radio i počeo se opuštati, prepuštajući se lakoj glazbi, prekidanoj povremeno reklamama.

Trebalo je da razmisli o mnogim stvarima.

• • •

Razmišljanja kojima se prepustio bila su u mnogim točma nevjerojatno slična prirodnim zakonima koji će se otkriti i objasniti stoljećima poslije. Znanstvena disciplina koja je to učinila nazvana je kronozofija. Pregršt tih misli ostala nam je u obliku pisama koje je Richard McHenry razmijenio poslije mnogih mjeseci sa svojim najbližim prijateljem, pisma su ostala potomstvu i danas su literarni temelj svakom studentu kronozosije.

On je zamišljao kako ne postoji jedna već više razina života, postojanja. Kronozofija se služi izrazom životna razina i jednostavno svijet. Normalno, zaključio je McHenry, čovjekov se život odvija samo na jednoj razini postojanja. U njegovu slučaju dogodilo se drukčije. Pod žestokim psihičkim pritiskom on je bio istrgnut, malo prije pada letjelice, iz razine u kojoj se nalazio i prenesen u drugu, na razini koja odgovara Richardu McHenryju što je sjedio u nekom baru u Florenceu, u Južnoj Karolini, namjeravajući da te iste večeri vozi u Floridu umjesto da se u svemirskoj stanici priprema za pokusni let.

Pretpostavka o razinama postojanja nije objašnjavala prisutnost McHenryjeva dvojnika koji se zatekao u baru prije pravog McHenryja i razgovarao s vlasnikom bara. Ta je pretpostavka, čini se, implicirala samo to da je, u trenutku kad se u baru pojavio pravi McHenry, dvojnik skrenuo u drugu razinu. Odatle je izvukao pretpostavku o lančanoj reakciji, pri kojoj na svakoj razini života jedan već prisutni McHenry bude izguran od drugoga, novodošlog. Jedan od njih mora biti onaj koji se napokon razbio u lunarnoj lađici na površini Mjeseca.

Ta je pretpostavka izazvala u Richarda McHenryja grižnju savjesti. Ako je ta teorija bila valjana, on je bio odgovoran, želio on to ili ne, što je na njegovu mjestu poginuo drugi McHenry.

Zacijelo bi izbjegao grižnju savjesti da je poznavao zakone kronozofije. Jer takva njegova pretpostavka bila je pogrešna. Ne postoji lančana reakcija u toku koje se McHenryji istiskuju međusobno iz razine postojanja. Postoji jedino beskonačnost mogućih razina postojanja, u kojima se odvijaju sva stanja i događaji. Ima bezbroj svjetova u kojima se McHenry smrskava na površini Mjeseca, kao što postoje mnoga stanja u kojima se Richard McHenry nađe odjednom u neznanom baru i sjeća se da je još prije nekoliko trenutaka bio pred smrtnom opasnošću. Prema zakonima kronozofije ne postavlja se pitanje vremenske prednosti. Za čovjeka su jedina bitna životna stanja ona koja mu svijest čini pristupačnim. Istraživanja o drugim odupiru se čvrstim zakonima logike.

Malo poslije 23 sata radio koji je slušao McHenry u autu prekine program i muški glas uzbuđeno progovori:

»Dragi slušaoci, javljamo vam posljednju vijest. Kao što znate, ovih je dana bilo planirano testiranje nove lunarne lađice koju je konstruirala ekipa Ujedinjene astronautske industrije, a koja je u toku pokusnog leta pokazala svoje značajne kvalitete. Iz svemirske stanice nam javljaju da je pokusni let

počeo prije otprilike pola sata. Lađica ima jednoga pilota i čini se da on ima ozbiljnih teškoća. Dajemo riječ stanici.«

Nastala je kratka stanka. Zabezeknuti Richard McHenry je ustanovio da je to upravo vrijeme kad je poslije rotacije sjedala i konzole čekao da raketni motor počne kočiti letjelicu. Nije bio na to mislio, pri svojim razmišljanjima o razinama postojanja zaboravio je pogledati na sat.

Sad se iz radija, uz smetnje, čuo glas predstavnika svemirske stanice:

»Ovdje Jeff Cooper, predstavnik UAI. Lunama je lađica krenula danas u 22,38 na svoj prvi pokusni let prema Mjesecu. Do točke obrata dosegla je 190.000 kilometara, to jest točku u kojoj se pozitivna akceleracija morala zamijeniti negativnom. Smetnja u funkcioniranju omela je obrnuto djelovanje raketnog motora. Ovoga trenutka lađica juri prema Mjesecu bez pogona, velikom brzinom. Ekipa koja je odgovorna za let, pod rukovodstvom direktora leta Karla Wetzsteina, grozničavo nastoji da otkrije kvar i da preuzme brigu o lunarnoj lađici, kako bi meko pristala na Mjesec. Za nekoliko minuta... Jedan trenutak, imam nove vijesti...« Slijedilo je šaptanje i za nekoliko časaka predstavnik UAI opet je progovorio, s očitom panikom u glasu: »Upravo su mi javili da pokvareni vod u kompjuteru nije uzrok kvara na motoru. Vod je isključen ručno. Isključenje voda potrajalo je, na žalost, tako dugo da svi ostali pokušaji spašavanja lađice nemaju šanse zbog prevelike brzine. Treba zato pričekati dok lađica i njezin pilot Richard McHenry... jedan trenutak...« Opet prekid. »Da, što je sad?« Stanka, pa prigušeno mrmljanje i nekoliko trenutaka potpune tišine. I onda se opet začuo glas predstavnika UAI: »Moram vam javiti tragičnu vijest: lađica se smrskala na površini Mjeseca. Ovdje Jeff Cooper. Predajem riječ radio-stanici.«

Radio-spiker je odmah reagirao. Bilo je važno onemogućiti slušaoce da lansiraju neku svoju verziju događaja. Valjalo je najprije čuti mišljenje specijalista.

»Ovdje Radio-WBOR, Riceboro, Georgia. Dragi slušaoci, mi smo svi pod dojmom katastrofe koja se prije nekoliko časaka dogodila na Mjesecu. Pokušavamo zamisliti što se dogodilo, no, ako je i vaše znanje tehnike nedovoljno kao moje, dobro je što smo pozvali u studio stručnjaka doktora Miltona Kuhna. Doktore, možete li nam...«

Richard McHenry je isključio radio. U ušima su mu odzvanjale riječi predstavnika UAI, koje su potvrdile sumnje što su ga mučile u lađici: njima

je uspjeh misije vredniji od sigurnosti pilota. »*svi pokušaji spašavanja lađice...*« rekao je predstavnik. Ne pilota već lađice! Ne pilota u lađici! »*Lađica se smrskala prije nekoliko trenutaka...* « Ni riječi o pilotu koji je izgubio život!

Obuzeo ga je neopisiv bijes. Sva ta odurna ekipa, kojoj je bio važan jedino tehnički uspjeh a ne ljudski život, kojemu i zahvaljuju uspjeh, neka ide do vraga! Sjetio se straha što ga je osjetio kad su jurile minute pri pokušaju da isključi pokvareni vod, kad mu se Mjesečevo tlo žurno primicalo.

Bio je izvan sebe od bijesa. I pod tom emotivnom napetošću osigurač u njegovu mozgu i drugi je put pregorio i srušio se i drugi most u njegovoj svijesti...

• • •

Sjedio je ponovo pričvršćen u svom pilotskom naslonjaču, za koji ga je prikovalo ubrzanje. Svim se snagama odupirao panici koja je obuzimala, jer je u njemu još živjelo sjećanje na noćnu vožnju autoputem u Georgiji. Ista ona neobjašnjiva sila koja ga je već jednom izbacila iz jedne razine postojanja u drugu, iznova ga. ja zgrabila. U prijemniku u kacigi čuo je glas Karla Wetzsteina s njemačkim naglaskom:

— Točka obrata za trideset sekundi. Kako se osjećaš?

— Pijan sam od brzine — odgovorio je McHenry. Nevjerojatno! Iste su mu riječi već jednom došle na um, izgovorio ih je i ne znajući što će reći. Wetzstein je odgovorio smijući se:

— Dobro. Točka obrata za 15 sekundi.

I petnaest sekundi poslije ubrzanje je iznenada prestalo, raketni motor je utihnuo. Naslonjač, konzola i komandna ploča u devet i pol sekundi okrenuli su se za 180 stupnjeva. Richard McHenry je u sebi prigušivao poriv da se baci na konzolu i da prekine vezu motora s kompjuterom. No, još ne mora ništa pokušavati. Nije još bio siguran hoće li se ponoviti prošlost.

— ... tri... dva... jedan — odbrojavao je Karl Wetzstein. Onda iznenada neki prigušeni uzvik. Richard McHenry, još u beztežinskom stanju, usporenih pokreta zbog ulja, podiže se i nagne se nad konzolu. Radio je nekoliko časaka šutio, a kad se javio, Karl Wetzstein je progovorio:

— Dick, imamo problema. Ali nema razloga za paniku.

— Ima! — viknuo je McHenry prije nego što je Wetzstein mogao nastaviti. — I ja upravo otklanjam taj razlog!

Pritisnuo je nekoliko prekidača, među njima i onaj na kojem je pisalo »ručno upravljanje«. Tako je imao sam lađicu u rukama i nije morao slušati upute iz svemirske stanice.

— Dick, slušaj me! — molio je Wetzstein. — Samo je jedan vod pokvaren i mi ćemo...

— Fućka mi se za tvoj vod! — viknuo je McHenry. — Neću da se razbijem na Mjesecu. Uostalom, nije to pokvareni vod!

— Dick... — Wetzsteinov je glas poprimio oštar ton naređenja. — Neodgovorno reagiraš. Naređujem ti...

— Zaveži! — I Wetzstein je nekoliko trenutaka zaista zašutio. Kad je progovorio, zacijelo je već mislio da je njegov pokusni pilot poludio i da valja postupiti blago.

— Molim te, Dick, budi ljubazan i isključi ručno pilotiranje!

— Hoću vražju mater! — odvratio je McHenry. — Uključujem usmjeravajuće mlaznice i pokušavam proći mimo Mjeseca.

— Ali, Dick, nije tako kritično! — počne ga uvjeravati Wetzstein. — Dovoljno je isključiti vod i zatim kočiti.

— Nije stvar u vodu! — uporno će McHenrv.

— Kako znaš?

— Znam, a, uostalom, da ti kažem nešto: vi, dolje, mislite samo na lađicu, za vas je važno da pokusni let uspije. Fućka vam se za moju sigurnost. Dobro, meni se ne fućka! S malo sreće ja ću skrenuti lađu, a onda možemo sve početi iznova jednoga dana. A sad me ostavi na miru!

Wetzstein je uočio izazov. Veza je ostala otvorena, ali nisu ništa govorili. Za nekoliko minuta bio je očigledan uspjeh Richardova manevra. Usmjeravajuće mlaznice su aktivirane i lađica se malo uzdigla, Mjesečev se tanjur malopomalo spuštao na ekran. Uskoro je postalo očito da je manevar obavljen u posljednji trenutak i lađica je prošla iznad Mjesečeva tla na

dvadesetak kilometara.

Tek tada je McHenry ponovo uspostavio vezu s vođom leta. Lađica je jurila kroz prostor. Vođa leta i pilot složili su se sad da valja ručno uključiti žiroskop kako bi se letjelica okrenula oko svoje osi. Postupak je trajao više od pola sata. Pošto se lađica okrenula, raketni motor se mogao uključiti i iskoristiti za kočenje. Osim toga, u svemirskoj su stanici izračunali kako da se McHenry može spustiti izravno na svemirsku stanicu a da ne pristane na Mjesecu. U pola sata što je jurio bez pogona iznad Mjeseca prešao je 360.000 kilometara. Za povratak mu je bilo potreban čak dan i pol. Unatoč golemim mogućnostima, motor lunarne lađice bio je u pogonu s desetinom svoje snage jer je pilotiranje bilo uglavnom ručno. Malo prije pristajanja McHenry je još jednom morao okrenuti letjelicu da bi mogao kočiti.

• • •

Prije toga javnost se nije osobito zanimala za neslužbene pokušaje testiranja svemirskih letjelica. Ali poslije spektakularnog spašavanja McHenryja izbjegavanjem da se smrska na Mjesecu, radio je dva dana obavještavao o lunarnoj lađici. McHenry je stigao u svemirsku stanicu živ i zdrav, i gladan. Da je sve prošlo prema planu, on bi našao sklonište u automatskoj nenastanjenoj lunarnoj stanici, gdje bi našao hranu.

UAI ga je nekolio dana držao podalje od drugih ljudi. Još nije bio stavljen ad acta Wetzsteinov izvještaj, prema kojem je Richard McHenry, premda afirmirani pilot, u kritičkom trenutku odbio da posluša naređenja direktora leta. Bilo je nemoguće, smatralo se, prijeći preko toga, utoliko više što su neki bili uvjereni da je bio u pitanju pokvareni vod, koji se mogao isključiti za nekoliko minuta.

Tada je procurila nova senzacija, koja ipak nije sasvim službeno potvrđena: nije bio u kvaru vod. Zapravo nije funkcionirao komandni element u motoru. Osim toga, situaciju je otežala dijagnoza glavnoga kompjutera, koji je, zbog pogreške u programiranju, pogriješio ukazavši na vod kao na krivca. Richard McHenry bi se bio doista smrskao na Mjesecu da je postupio prema uputama direktora leta. Samo mu je njegova upornost spasila život i spasila skupocjenu letjelicu od uništenja.

No, svi su se u sebi pitali kako je McHenry mogao znati da, suprotno dijagnozi kompjutera, nije kvar u vodu. McHenry nije želio o tome govoriti. Zato se pisalo, više-manje uvjerljivo, da to valja pripisati »instinktu afirmiranoga pokusnog pilota«.

Zapravo je jedno drugo vrlo važno pitanje mučilo McHenryja, a na koje on nije nalazio odgovora kao ni predstavnici UAI na svoja. Gdje je zapravo bio svijet u koji je drugi McHenry bio upao i razbio se na Mjesecu? Gdje se nalazila razina postojanja u kojoj je njegov »mark 8« jurio autocestom u Georgiji? I što se dogodilo pošto je moć sudbine otrgla McHenryja s vozačkog sjedala i vratila ga u lunarnu lađicu?

Jadni McHenry! Nekoliko stotina godina poslije zakoni kronozofije mogli bi odgovoriti na njegova pitanja. A njega su ona ipak obuzela i mučila do kraja života, kako saznajemo iz njegovih zabilješki.

Andrija Lavrek:

Nemačka 1942.

Pseći lavež je prekidao noćnu tišinu, svrdlao u njoj rupe koje su ostajale i kada bi lajanje prestalo, da bi ih onda popunjavali uobičajeni i tihi zvuči noći. Kada bih zatvorio prozor lavež bi se slabije čuo, ali tada bi ova sparna noć postala još teža, a vazduh u sobi još zagušljiviji. Preostajalo je samo da se pomirim s time, kao što sam to činio i prethodnih noći, pa da sutradan zamolim, ili bolje — da zahtevam od barona da ućutka svog psa. Tu počeh da planiram naš sutrašnji susret i razgovor i tako konačno utonuh u pomalo nemiran san.

Sutradan, kao što to obično biva, sasvim sam zaboravio na svoju nameru. I verovatno bih se te noći ponovo nervirao zbog lajanja baronovog psa da nisam barona slučajno sreo u selu. Naime, skoro istovremeno ušli smo u seosku krčmu, pa smo se tu, kao i obično, kratko pozdravili, i ja se tek tada setih svojih sinoćnih planova. Nakon nekoliko trenutaka neodlučnosti, primakoh se za šankom svome susedu.

— Izvinite... Imao bih sa vama nešto da razgovaram.

— Samo izvolite!

— Vidite... Noći su sada vrlo tople... Temperatura dostiže i do trideset stepeni... — Mrzeo sam sebe zbog ovog okolišanja, ali šta mogu kad sam takav. — I tako, uvek spavam kraj otvorenog prozora, a vaš pas, znate...

— Mislim da vas razumem — reče baron, osmehnuvši se. — Pođimo za onaj stol u uglu, da na miru porazgovaramo o tome. Uzeh svoju kriglu piva i sa ustručavanjem pođoh za njim, već se pomalo i kajući što sam ga uznemiravao zbog sitnice. Najzad, baron Mogel bio je jedan od najcenjenijih ličnosti u ovom kraju i svakako čovek kome se meštani nisu obraćali bez velike potrebe.

— Predložio bih vam nešto i nadam se da me nećete shvatiti pogrešno — započeo baron mirnim i ubedljivim glasom. — Taj pas, o kojem ste govorili, pripada vrlo cenjenoj rasi i potiče od roditelja koji su osvojili više nagrada na svetskim takmičenjima. Vi ste zacelo čuli da su moji roditelji bili veliki ljubitelji rasnih pasa, i da je naša kuća imala veliki broj ovih životinja. I od mene se očekivalo da nasledim tu porodičnu ljubav prema

psima, pa da nastavim tradiciju gajenja pasa ali ja, zapravo, nikada nisam voleo te životinje. Sada imam samo još tog jednog psa i, ako pristajete, vrlo rado bih vam ga poklonio.

Bio sam prilično iznenađen baronovom ponudom. Razmišljao sam o tome otprilike ovako: »Pas mi, to je sasvim sigurno, nije potreban. Ali, kada bih odbio ovako ljubazno baronovu ponudu, to jest poklon, ko zna kako bi on to prihvatio.« I zato sam pristao da uzmem baronovog psa, usrdno se zahvaljujući. Posle toga pođoh za baronovim malim ali skupim kolima u svom isto tako malom, ali mnogo manje vrednom automobilu ka baronovom imanju. Stigavši, baron namače brnjicu na njušku rasnog lenera, pa ga zajedno smestimo u moj automobil. Još jednom se zahvalih baronu, te sa svojim četvoronožnim poklonom pođoh kući.

Sledećih dana moj je život išao već dobro utabanom stazom. Iz knjiga, a i neposredno — od starijih stanovnika — doznavao sam o narodnim običajima, zapisivao narodne priče i izreke sa ciljem da objavim opsežnu zbirku u kojoj će detaljno biti izloženi svi etnografski podaci i zanimljivosti iz ovog kraja. Već sam objavio nekoliko sličnih radova, istina manjeg obima, jer mi moja profesija laboratorijskog tehničara nije dozvoljavala da se posvetim pisanju onoliko koliko sam to želeo. Jedna od dobrih strana moje profesije bila je ta da se penzija dobivala već sa četrdeset i pet godina.

Što se tiče psa, sa njim sam bio potpuno zadovoljan. On, očigledno, nije bio nimalo nesrećan zbog promene vlasnika i, što je najvažnije, nije više lajao noću.

• • •

Prošlo je nekoliko dana od poslednjeg susreta sa baronom, kad se u dvorištu mog imanja zaustaviše baronova stara porodična kola. Pohitah prema njima očekujući da ću videti samog barona (mada bi to bilo malo neobično), ali iz kola iziđe samo vozač. Taj baronov vozač je zapravo bio i jedina njegova posluga, iako se za samog barona ne bi moglo reći da je bio mnogo siromašniji od ranijih predstavnika svoje loze. Vozač mi prenese baronov poziv da ga posetim, što prihvatih sa izvesnim kolebanjem. Spremih se, pa se posle udobne i ne duge vožnje nađoh pred baronovim domom. Sledilo je obilaženje baronovog poseda, zatim večera i tek tada se domaćin odluči da mi otkrije pravi razlog svog poziva. (Naime, od prvog trenutka bilo je jasno da ovo neće biti obična, konvencionalna poseta.)

— Očigledno je da očekujete od mene da vam iznesem razlog zbog

kojeg sam vas pozvao — poče baron dok smo sedili u prostranom salonu. — Pa evo, biću otvoren i kratak. Vidite, meni je poznato da ste vi, radeći kao tehničar, dolazili u dodir sa radovima izvesnog doktora Schliemanna na području seleorinskog polja, odnosno na stvaranju kanala za prenos predmeta i živih bića kroz takozvane uporedne svetove. Da, znam da se to još krije od javnosti i da je u neku ruku državna tajna. E pa, ja sam u nju upućen, ali i više od toga: posedujem aparaturu za stvaranje seleorinskog polja.

— Ali... takva aparatura još nije završena — nehotice ga prekinuh.

— Hoćete da kažete da nije bila završena u vreme kad ste vi radili na tome. — Baron nakratko ućuta, a zatim reče: — Pođite sa mnom, pokazaću vam je.

Krenuo sam za baronom. Dugim hodnikom stigli smo do drugog kraja baronove kuće i ušli u malenu prostoriju. Uz dva zida nalazili su se metalni ormari. Baron otvori jedan i preda mnom se pojavi tabla sa upravljačkim instrumentima.

— Odavde se upravlja celom aparaturom, i tu se, pre svega, transformiše energija preuzeta iz energetske mreže. Seleorinsko polje se stvara u centru između četiri odgovarajuća uređaja i obuhvata prostor prečnika oko dva metra. Uređaje, inače, držim u radionici. — Tu baron pokaza kroz prozor na kućicu što je od glavne zgrade bila udaljena desetak metara. — Bilo bi besmisleno da vam govorim o principu rada i o rukovanju jer o tome možda znate i više od mene. U stvari radi toga sam vas i pozvao večeras.

Odjednom kao da sam naslućivao nešto neprijatno, pa upitah:

— Da li ste se već koristili tom aparaturom?

Barem se pomalo ružno osmehnu:

— Pa, priznajem da sam jedno vreme pokušavao, uz pomoć svog dragog Jürgena — tu kimnu svome sluzi koji mi se odnekud našao iza leđa — da ostvarim prenos predmeta iz drugih svetova u ovaj naš, pa sam čak postigao i izvestan uspeh u tome. Na žalost, prilikom poslednjeg pokušaja nešto se u aparaturi pokvarilo pa sam mislio da biste vi to mogli pogledati. A verujem da će vas i zanimati...

Bio je potpuno u pravu. Budući da mi ništa određenije nije rekao o

kvaru, pošao sam od najlakšeg — od uređenja što su napajali aparaturu energijom. Imao sam sreću: kvar je zaista bio ovde i nije bio previše težak, tako da sam ga brzo otklonio. Sve to vreme baron je stajao kod upravljačke table kao da se plašio da bih ja mogao nešto poremetiti na njoj. Odmah sam se dosetio u čemu je stvar; skalar je vrlo osetljiv i nesavršen. Samo lagani dodir — i možda bi se zauvek izgubio svet iz kojeg je baron već »donosio« neke predmete, a sada, čini se, želi to da ponovi. Završivši, opazio sam da se napolju sasvim smračilo i da je sluga, na baronov znak da je uređaj popravljen, upalio reflektore koji su osvetljavali deo dvorišta između kuće i radionice. Jürgen je iz nje upravo iznosio dugoljaste četvrtaste predmete — uređaje za stvaranje polja. Jedan od njih postavi uza zid radionice, drugi stavi ispod samog prozora prostorije u kojoj smo se nalazili baron i ja a ostale postavi tako da su se prva dva činili kvadrat. Zatim ih sve spoji kablovima, da bi ih na kraju sam baron prikopčao je uređaje u sobi. Jürgen ostade napolju da odatle posmatra, a ja se također približih prozoru. Baron je uključivao uređaje.

U vazduhu kao da se osetila neka napregnutost i začulo se tiho pucketanje, ali se u dobro osvetljenom krugu i dalje nije ništa videlo. Ja sam ipak otprilike znao što se dešava. Polje, nevidljivo za ljudsko oko, oblikovalo se najpre u ovom našem svetu. Probijajući zatim četvrtu prostornu dimenziju stizalo je do određenog sveta, stvarajući pri tom svojevrstan kanal između ovog mesta u našem svetu i istog tog mesta u drugom. Onde je polje gubilo svoj oblik i tada, kao da je živo biće, obuhvatalo najbliži predmet (ili predmete) i povlačeći ga (ili ih) sa sobom vraćalo se u svet gdje je stvoreno.

Pucketanje u vazduhu postalo je sve glasnije a u meni su rasli uzbuđenje i napetost. U jednom trenutku pade mi na pamet trivijalna misao da je baronov pas zacelo zbog ovog onako besomučno lajao. Sledećeg trenutka svi su šumovi naglo prestali, a u centru osvetljenog kruga stajala su dva čoveka. Iako sam nešto slično očekivao, ipak se od iznenađenja uhvatih za prozorski okvir. Dvojici ljudi obasjanih reflektorima očigledno nije bilo nimalo lakše: stajali su ukočeni ne shvaćajući šta se sa njima dogodilo. Odjednom opazih barona kako, izjurivši napolje, uzbuđeno korača prema njima, čim je stigao do njih, on zauze vojnički stav, a onda glasom promuklim od uzbuđenja, ali ipak čvrstim, pozdravi: »Heil Hitler!«

Baronov neobični pozdrav potpuno me je smeo, i tek pošto sam se malo pribrao spazih da su na obojici došljaka nacističke uniforme. Tog časa pred očima počeše da mi se pojavljuju slike iz ranih tridesetih godina: nacistička

omladina oholo korača ulicama nemačkih gradova, drsko upada u lokale i stanove, teroriše Jevreje, razbija sastanke i protestne manifestacije koje organizuju ostale partije. Zatim, sledećih godina, jača ratna industrija, Hitler potajno planira osvajanje Evrope i sveta, pripaja Austriju Nemačkoj... i onda: atentat na Führera. 1938. Hitler je ubijen, a nacizam je, zahvaljujući dalje jakoj KP Nemačke, dokrajčen. Ipak, posmatrajući barona bilo mi je jasno da to nije sasvim točno. I mada mi njeove namere nisu bile poznate, najednom sam osetio da moram pokušati da ga sprečim. Pogledah: nacisti su i dalje stajali u području dejstva polja, a baron uz njih. Nesigurnim koracima priđoh upravljačkoj tabli, još ne znajući šta treba da učinim, dok sam, predomišljajući se, pružao ruku ka skalaru, u mooj glavi kao da nešto eksplodira i svest mi se ugasi.

• • •

Kad sam se probudio bio je već dan. Nalazio sam se u udobnoj fotelji, vezanih ruku. Desno od mene sedeli su nacisti u istim takvim foteljama — naravno, slobodni. A preko pisaćeg stola posmatrao me je pobedničkim pogledom sam baron. Da ga ne bih gledao, spustih pogled na pisaći sto i tu spazih malu kutiju ukrašenu dragim kamenjem. Najkrupnijim i najskupljim draguljima predstavljen je hitlerovski znak — kukasti krst.

— Ta kutija koju sada gledate — započe baron bez ikakvog uvoda — bila je znak da sam na pravom tragu. Znak da sam pronašao svet u kojem nacistička Nemačka još živi i pobeđuje.

— Zar verujete da ona može pobediti u bilo kom svetu?. — upitah hladno.

Baron me prostreli besnim pogledom, a zatim se obrati jednom od nacista:

— Herr Standartenfuhrer, obavestite gospodina o stanju na ratištima.

— Sa velikim zadovoljstvom, Herr Mogel. Naša armija, kojom iz glavnog štaba komanduje Führer lično, nalazi se pred samom Moskvom; zamalo cela Evrope već je osvojena, a naši saveznici Japanci, čim su ušli u rat uništili su polovinu američke ratne flote, u luci Pearl Harbor.

Baron je željno očekivao moju reakciju, ali ja sam uspeo da odglumim nezainteresovanost. Očito razočaran, on promeni temu:

— Vi zacelo naslućujete kako ste se našli u ovom položaju. Naš verni

Jürgen opazio je kako prilazite upravljačkoj tabli i u posljednjem trenutku stigao da vas spreči da učinite neku glupost. Ipak, ne žalostite se previše. Možda biste, za utehu, želeli da vas povedemo sa sobom?

— Kamo? — upitah začuđeno.

— U njihov svet — baron pokaza na naciste. — Ne mislite valjda da ću ovde ostati zauvek?

— Nikamo ne želim da idem.

— Kako hoćete. Jürgen će vam praviti društvo... u vašim poslednjim trenucima... Naravno, Jürgen će ostati ovde — nastavi baron. — A kada nacizam pobedi u njihovom svetu, vratiću se ovamo. Svakako, neću biti sam. Uz pomoć aparata kao što je moj, učinićemo mnoge svetove srećnim pod germanskom vlašću.

Pokušao sam da zamislim niz planeta kojima vladaju fanatici slični Hitleru i Mogelu. Bile bi to milijarde ljudskih žrtava na nebrojeno mnogo svetova.

— Pa, ako već ne želite da pođete sa nama, mogli biste nas bar ispratiti. Gospodo, pođimo — obrati se baron oficirima. Istovremeno, Jürgen me grubo zgrabi i podiže iz fotelje. Izašli smo iz sobe i sišli niz stepenice. Baron sa nacistima izađe a ja, napred vezanih ruku i sa cevi male automatske puške uprte u leđa, pođoh u sobu sa upravljačkim uređajima. Stigavši tamo, Jürgen me gurnu prema prozoru, a sam priđe kontrolnoj tabli. Baron i dvojica oficira već su se nalazili na svom mestu. Znao sam da je sada posljednji čas da nešto učinim. Jürgen me je hladno posmatrao iza otvora automatske puške dok mu se ruka približavala upravljačkoj tabli. Ne razmišljajući više, bacio sam se pravo na njega. U prvom trenutku video sam samo oštar izraz neverice na Jürgenovom licu, a zatim zapraštaše pucnji. Oštar bol prostruji mi desnom stranom tela, ali u tom trenutku već sam stigao do Jürgena. Zajedno smo tresnuli o upravljačku tablu i pali na pod. I dok se baronov sluga unezvereno dizao psujući, ja sam gledao kakav je položaj prekidača i skalara. Aparat je funkcionisao, ali je skalar bio sasvim pomeren, tako da je baron lako mogao završiti i u nekom svetu koji još nije izašao ni iz vremena rodovskih zajednica.

U međuvremenu, Jürgen se dokopao prozora i uverio se da napolju više nema nikog. Lica unakaženog strahom i besom, okrete se prema meni i ispali ceo rafal. Osetio sam kako mi se meci zabijaju u telo, ali istovremeno

sam video i kako pogađaju tablu i ormare. U sledećem trenutku eksplodiraše uređaji za formiranje polja, koji su se nalazili napolju i u kojima je bila koncentrisana sva energija. Zid pored kojeg je stajao Jürgen sruši se i poklopi ga.

Nekoliko trenutaka ležao sam boreći se sa nesvesticom i užasnom boli, a zatim sam se uz velik napor podigao, isteturao napolje i pao. Zamagljenim pogledom posmatrao sam kako baronsku kuću zahvata vatra, dok se iz daljine čuo poznati pseći lavež.

Larry Niven:

The Nonesuch

Preveo Božidar Stančić

Nepostojeći

Postojala je samo jedna vrsta grabežljive životinje na Utočištu i ona je pustošila po cijelom planetu. Ako je nekoć i bilo drugih zvijeri, one su zacijelo uginule već odavno, ne mogavši podnijeti borbu za opstanak. Nijedna se grabežljiva zvijer na Zemlji, na primjer vuk, lav ili hijena, nije mogla mjeriti s grabežljivcem koji čita misli svoje žrtve.

Prve generacije doseljenika na Utočište živjela je iza elektrificirane žičane ograde, s dvostrukim vratima. Grabežljivci nisu pokušavali prijeći žicu, ali nikad nisu propustili da ugrabe čovjeka koji bi izašao.

Utočište je bio zeleni planet, ali naseljenici kao da su bili osuđenici. Kako ljudi mogu osvajati svijet ostanu li iza bodljikave žice?

Poslije tridesetak godina pronašli su kako da se obrane. Poslije toga činilo se kao da nema grabežljivaca na Utočištu, kolonija je procvala. No, prvi doseljenici su ipak ostajali radije u gradu, a pričala se priča o nepostojećem.

• • •

Nepostojeći je slijedio neku djevojku. Nije ju vidio i nije joj nanjušio trag, ali je iza niskoga i zelenog brežuljka osjetio njezine misli. Te su misli koje je primao njegov mozak bile prilično ugodne, i on joj se približavao. Nepostojeći je po prirodi bio trom, lijen. Rijetko je kada imao teškoća s nalaženjem hrane. Plijen mu nikad nije pobjegao, pogotovo ako je bio oprezan. A činilo se da se djevojci ne žuri. Ni nepostojeći se nije žurio. Kaskao je prema hrptu brežuljka.

X X X

Starbase Town je ostao daleko iza Doris MacAran, a ona je koračala patuljastom šumom smiješeći se, udišući miris izniklog bilja, miris neobičan, ali njoj poznat. Nosila je torbu i čuturicu. Jaja, šećer, brašno i šunka u torbici bili su za staru djedovu sestru Hildegarde Burns, koja nije

mogla sama poći u grad jer je iščašila gležanj. Njezin muž Horace bio je u rudniku srebra na istoku... No, nije potrebno toliko isprika da bi se djevojka prošetala.

Doris MacAran bilo je 16 godina; tamnokosa, osunčana, zdrava, aktivna i vrlo lijepa djevojka. Njezino je zdravlje rezultat genetičke selekcije osam generacija prapradjedova i praprabaka, koji su izabrani radi naseljivanja novog svijeta. Bila je aktivna jer su se u koloniji svi kretali pješice. Industrija prometnih sredstava je funkcionirala, ali je proizvodila vozila potrebna za istraživanje i eksploatiranje dalekih područja kontinenta.

Jela je, hodajući, orahe i kokice. Suhi i sivi grmovi zamirisati bi kad bi ih okrznula. Prošla je kraj kopljastog drveća, crvena debla, na vrhu kojih je bila gruda zelenog lišća, nalik na umjetno. Ponekad bi skrenula s puta da prođe područjem gdje su rasle biljke jastuci, nalik na debeli zeleni pamuk. Ponekad bi jedna jedina biljka pokrivala površinu jednog ara Bio je užitak gaziti po njoj. Sve joj je to bilo poznato, bio je to njezin svijet.

Gazila je energično, stavljajući nogu pred nogu, tako da joj torba nije poskakivala. Još jedan sat i opazit će kuću Burnsovih. Ljudi što žive tako daleko od Starbase Towna najčešće grade svoje kuće na brežuljcima.

• • •

Nepostojeći se zaustavio na vrhu brežuljka, gledao i njušio. Vid i njuh nisu bili osobito razvijeni u nepostojećih, a djevojka je bila daleko dolje. Ali misli su joj bile jasne i zamamne. Njezin je mozak bio velik i inteligentniji nego u drugih domorodaca, osim nepostojećih. Inteligencija je bila opasna na Utočištu, jer su veliki mozak i jasne misli nepostojećima olakšavale progon.

Nepostojeći nije poznavao ovo mjesto, slučajno je dolutao ovamo privučen koncentracijom misli što su zračile iz jestivih bića. Malo je bilo drugih nepostojećih ovdje i nijedan nije pokušavao braniti svoj teritorij. On je bio velik i mogao se tući jer je imao oštre kandže. Začudo, bilo je ovdje malo nepostojećih, a u blizini je bilo na tisuće ljudskih mozgova i svi su zračili jasne i primamljive misli. Ipak, ovdašnji nepostojeći nisu dirali ljude, premda je ljudi bilo mnogo i bilo ih je lako slijediti. Zašto se nepostojeći nisu njima hranili?

Saznat će on. U djevojčinim je mislima pročitao da ga nije vidjela, pa je počeo silaziti niz brežuljak.

• • •

Tanahna kopljasta drveća, sivi i niski grmovi, čuperci biljke jastuka...ovdje se nije moglo sakriti ništa veliko. Što je to onda mogla zapaziti kako se miče iza grmlja? Na ovom području Utočišta nema velikih životinja osim ovaca i stoke... možda jedan ili dva nepostojeća, pomisli Doris nasmiješivši se u sebi.

Opet neki pokret oko hrpta zelenog brežuljka. Ponovno je pogledala i nije ništa opazila. Valjda sjena nekog oblaka, a možda još netko šeće ovuda osim nje. Možda će dobiti društvo? Šteta što Mark nije s njom. Ali možda je, mislila je, završio prije nego obično, uključio popravljeni kompjuter i sad ide za njom. Bez torbe na leđima on može koračati brže.

A možda je i nepostojeći. Ne, radije bi bez takve pratnje!

Nepostojeći! Ćula je kako se govori o njemu kad je bila mala: *Nemoj izlaziti u grad bez pratnje nekoga starijeg, mala moja Doris. Nepostojeći će te pojesti. Ne možeš znati da li je negdje blizu jer je uvijek iza tebe. Zašto, tata?*

Zato što je vrlo snažan, mala moja Davis. Neće da ga ti vidiš, srami se.

Nasmiješila se kad se sjetila kako je to ozbiljno shvatila. Bilo je i drugih priča o zločestim djevojčicama, koje je pojeo nepostojeći... Dakako, sve je to sada prošlost...

• • •

Nepostojeći se bio priljubio uz tlo, premro od straha kad je osjetio da djevojka gleda prema njemu. Ona je nastavila koračati i on se pomakao, ali bio je smeten. Slika koju je vidio u djevojčinu duhu nalikovala je na sliku nepostojećeg.

Uspravio se na stražnje noge, koje su završavala širokim, ravnim stoplima. Glava mu je bila okrugla, a vrat, zapravo, i nije imao. Oči su mu bile sitne i primaknute. Dva velika očnjaka od niza velikih, trouglastih zuba, stršila su preko donje usne. Koža mu je bila glatka, sa zelenkastosmeđim pjegama.

S vrha glave visjele su mu prema naprijed smeđe dlake. Imao je velike ruke, nalik na čovječe, ali bez palca i svaki se prst završavao kukastom kandžom.'

Slika koju je nazirao u mislima djevojke nije bila sasvim slika nepostojećeg, jer su neke crte bile previše nalik na ljudske. Trebalo je da se djevojka boji, ali ne, ona nije osjećala strah.

• • •

To je prošlost. Tata i njegov nepostojeći a i njezini su ujaci pričali iste priče. Trebalo je da prođu godine pa da shvati.

»On je uvijek iza mene, zar ne, tata? Dakle, ja neću nikad saznati je li on stvaran ili nije? No, kako ti onda znaš na što nalikuje ako ga nitko nije nikad vidio?«

I napokon su se tata i ujak Ray nasmijali i priznali. Nepostojeći je kao Djed Mraz, to je samo priča. Odrasli vole djeci pričati priče. Godinu ili dvije čak se pitala nije li i Zemlja izmišljena. No, bila je zbiljska, postojale su, fotografije o njoj, a od vremena do vremena dolazili bi i svemirski brodovi.

• • •

Nepostojeći je sad imao problema. Sreo je psa brstača. Mala brza životinja bila mu je sad bliža nego djevojka. Kružila je oko biljke jastuka i grickala njegove miroljubive misli, njegov osjećaj gladi, ali ga još nije opazio. Mučio se: u nekoliko minuta uhvatio bi brstača i to bi mu bio dobar obrok. Ali bi pri tome stvorio buku i djevojka bi se okrenula i vidjela ga. Zato sa žaljenjem nastavi put. Osjetio je strah životinje kad ga je zapazila, osjetio je kako se brstač grozničavo žuri da umakne.

Nepostojeći je iz znatiželje slijedio teži plijen. Djelomično se pitao: kakav je okus ljudskog mesa? Djelomično ga je mučilo: zašto ostali ne diraju čovjeka? Odgovor na jedno pitanje mogao je razjasniti i drugo. Možda je ljudsko meso zatrovano? Možda ima loš okus? Nijedan ovdašnji nepostojeći nije mu ništa spominjao o tome. Zapravo uopće nisu htjeli razgovarati o tome.

Djelomično je razlog bio u tome: Ona me poznaje — mislio je — ali ona ne želi vjerovali da postojim. Nerazumijevanje. Bilo je u tome nečega neobičnog, nečeg što ga je uvjeravalo da djevojka dolazj s drugog planeta. Sad je mislila na nekog muškarca, na čovjeka starijeg od sebe... njezina je mašta aktivno radila. Nepostojeći se naslađivao ojećajima izrazitijim nego prije: vidjeti, dodirnuti, osjetiti. Bile su mu ugodne djevojčine misli. Volio bi s njom razgovarati.

Zašto ne? Ona nije bila nepostojeća... bila je čak strankinja... ali je zacijelo imala načela koja su u biti identična svim oblicima života. Nepostojeći je razmislio o tome, pa poslao u mislima najopćenitiju poruku: POJEST ĆU TE.

Evo, reagirala je trzanjem, okrenula se, naježila se... ali — sad je to već zaboravila. On nije imala to osjetilo kao druge životinje. Šteta.

Uživao je, zastavši, u preuranjenoj nasladi kako će osjetiti iznenadnu iskru shvaćanja na kraju, kad djevojka postane svjesna zbilje postojanja nepostojećeg. A on? Produžio je.

• • •

Ogledavala se prolazeći kraj nekoga bačvastog drveta. Na trenutak je bila uvjerena da je netko slijedi. Gotovo se vratila da pogleda. Zatim neki pas brstač projuri prestrašeno kraj nje kao tane i ona se nasmiješi. Kad trče, ti su brstači nalik na zvrk.

Zacijelo je već blizu kuće tatine tetke Hildegarde. Torba joj je već postajala teška, a imala je dojam da je zaista netko slijedi.

• • •

Bačvasto drvo došlo je kao naručeno. Nepostojeći je velik, nikad se on ne bi uspio prehraniti da nije vješt u hvatanju plijena. Bačvasto je drvo bilo jedina vegetacija dovoljno visoka da se iza njega sakrije nepostojeći. Sad je između njega i djevojke bilo samo to drvo. On se spremao na posljednji udarac. Djevojka je bila dvadesetak metara udaljena. Nepostojeći je bio kadar dugo slijediti plijen, ali se na kratke udaljenosti brzo kretao. Djevojka mu je bila okrenuta leđima.

On pojuri. Čula je nešto i okrenula se, nespretno zbog torbe na leđima. I opazila ga je.

Bio je zaista takav kakvog su ga opisali tata i ujak Ray. Sitne primaknute oči, velika usta s trouglastim izbočenim zubima čuperak smeđih dlaka, velike ruke s dugim kandžama, kratke noge s velikim nezgrapnim stopalima. Ogavna karikatura degenerika sad je galopirala prema njoj pružajući svoje ruke, gonjene životinjskom željom.

Doris je raskolačila oči, htjela se naceriti, ali je ostala bez glasa. No, to ne može postojati! — pomislila je. Znala je da to ne postoji. Pa valjda nije

pošašavila? Sklopila je oči čvrsto, pa ih onda otvorila.

Dakako, ničega nije bilo.

Ogledavala se, tražila pogledom sjenu kako bi si objasnila smiješno priviđenje. Možda je to bila sjena oblaka? Ne, ništa nije bilo. Možda je zbilja pošašavjela? Predugo je hodala bez odmaranja. Doris je došla do najbliže sjene bačvastog drveta, odložila torbu i sjela pod tamnozeleno lišće.

• • •

Bol od gladi vratila ga je k sebi. Je li zaspao? Kako bi zaspao stojeći?

Sjetio se, zamijaukao i potapšao se po tijelu. Da, nepostojeći je osjetio svoje tijelo, bilo je stvarno. Nije spavao. Zna nepostojeći što znači spavati. Bio je... otišao izvan sebe. Sad se vratio. Opipao je lice, kandže. Da, vratio se. Ali odakle?

Ni iz čega. Iz ništavila.

Djevojka je gledala i nije povjerovala u ono što je vidjela. Gledala je i vidjela priviđenje, nešto između igre svjetla i sjene. Tada ga je porazila; tada je bio uključen povratni telepatski efekt... i on je nestao. Nestao je sve dok se nije vratio k sebi zbog gladi.

Približavao mu se pas brstač po biljci jastuka. Tiho je krenuo prema njemu gonjen glađu. Djevojke više nije bilo. Zacijelo dugo nije dolazio k sebi. Brstač ga još nije opazio.

A što ako i on ne bude povjerovao u njega?

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Antun Dorin:

Čudovište iz Gradaja

Kao da ništa nije čuo osim vlastitih koraka što su u toj ledenoj tišini neugodno, parajući škripali po šljunčanoj stazi. I kao da se taj cijeli predio zapravo pomicao prema njemu, a on je samo podizao i spuštao noge u bešćutnom i bezglasnom maršu okolnih pojava koje kao da idu do beskonačnosti. Goleme, mračne krošnje čempresa podizale su se sa strana i nadvijale se iznad njega sa svakim korakom, niz im je tekao u dubinu aleje koja je na kraju bila potpuno mračna. Nebo je nad njima bilo potpuno svijetlo, kao za dana, u rasvjeti punog mjeseca, samo su nestale sve boje osim bijele i crne. Tako se oko bijele staze smjenjivalo crno grmlje u čučećim i puzećim oblicima s bijelim, nepomičnim obrisima nadgrobnih ploča i križeva.

Pavao se najednom nađe na kraju staze. Već je htio prihvatiti rasklimana poljska vrata kad na obronku pred sobom, prema čistom nebu, ugleda siluetu čudovišta. Nad glomaznim trupom polako se kretala neprirodno velika glava sa čudnim izraslinama. On se okrene i počne bježati.

I odjednom, u sumanutoj jurnjavi, sine mu kako je podlegao trenutačnoj panici, pa se naglo zaustavi i privije uz čempres.

Iza njega bilo je potpuno mirno. Svuda muk, a srce se popelo u grlo i tuče u samoj jabučici. Stajao je tako i teško disao, odrezanih nogu, a onda se s naporom odlijepi od stabla te polako krene istim putem.

Sada se držao travnjaka uz stabla izbjegavajući neugodan, škripav šljunak staze. Na izlazu, kod vrata, također je sve bilo mirno. Cijela okolica kao da se ukočila na mjesečini. Pavao se toliko sabrao da otvori kapiju, koja lagano škripne, i krene puteljkom uz živu ogradu.

Išao je samim rubom u sjeni stabala i stalno se ogledavao. Ništa se ne dogodi na putu do kuće. Zvijezde su treperile tajanstveno, cijeli Gradaj kao da je utonuo u spokojan san.

• • •

Kroz otvoreni prozor ulazila je nesmiljeno toplina sunčanog popodneva s mirisima polja i šuma. Pavao se zatekne kako odsutno stoji uz prozor,

zagledan preko krovova u daleki oblak usamljen na tirkiznom svodu. Trenutak dosta neuobičajen za njega. Trgne se i provjerivši koje je vrijeme, počne raskopčavati ogrtač. Već oko pola sata nije bilo novih pacijenata, no on se uvijek držao radnog vremena. Znao je da to većina kolega ne rade, ali za njega bi takva površnost bila neobična, kao i ovakvi trenuci nesabranosti. Jedini izlaz iz ordinacije vodio je kroz čekaonicu. On otvori vrata.

U čekaonici stajala je djevojka i čitala one bezvezne obavijesti kojih su puni zidovi po čekaonicama. U ljetnoj haljini, vitka, djelovala je neobično i lepršavo u sivom ambijentu provincijske ambulante.

— Oprostite, nisam znao da još netko čeka. — On ustuknu kao da je propušta u ordinaciju. Djevojka ga pogleda. Pogled joj je bio pomalo ispitivački i činio mu se tajanstvenim. U toj kratkoj šutnji učini mu se da je počeo crvenjeti. Za njega, također, vrlo neobična reakcija.

— Ne, ja vas, na sreću, ne trebam zbog zdravlja. — Ona se dalje smiješila raspoloženo. — Zapravo sam došla da vas pozovem na večeru. Ja sam Margita Velko. Tata želi da se nas dvoje upoznamo.

I ona se rukova s njim, reče mu do viđenja i hitro iziđe, a da se on jedva i pomaknuo promrmljavši samo onih nekoliko uobičajenih riječi.

Nasmije se sam sebi, zatvori napokon vrata i iziđe na stubište, pozdravi čistačicu koja se penjala s metlama i kantom u rukama, te se nađe na prašnoj ulici provincijskog gradića, zapravo pravoj seoskoj kaldrmi.

To je, dakle, Margita: veliki umjetnički talent, upravo je završila Akademiju... o njoj sluša već dvije godine uvijek za dugih i ukočenih kurtoaznih objeda ili večera kod Velkovih. Nije ju prepoznao jer mu je na slikama izgledala starija nego sad pri prvom susretu. I predodžba koju je o njoj stvorio bila je manje-više neatraktivna. No, u stvarnosti, koliko li je ona odudarala od atmosfere u onoj staroj kući njezinih roditelja.

Baš nikoga, čak ni djece, nije bilo na ulici. U Grada ju mu se često činilo da je potpuno pusto, da zapravo nikoga i nema. Ni u kućama. Nije bivalo samo dosadno, gotovo da je... da, sinoćnji doživljaj. On zastade. Da li zbog sjećanja na onaj sinoćnji prizor ili zato što se nešto pojavilo? Nešto zaista kao da se javilo i privuklo mu pažnju. Nije to bio nikakav određen glas, zvuk... U taj čas stajao je na dijelu puta gdje zdesna nije bilo kuća; uzdizao se travnati obronak sa stazom i gore negdje, skrivena u drveću, nalazila se

kuća Borovih. Sunce je već zašlo iza obronka i nebo se ponad grada počelo žariti. Tada začuje krik, zapravo urlik, potmulo utišan udaljenošću ali neobičan, jeziv.

• • •

Dok je jurio uz obronak prema kući, Pavao začuđeno zaključi kako mu se kroz misli provlači: »Samo neka to pijani Bor kao i obično tuče svoju ženu« — i, još čudnije, kako zapravo ne vjeruje da se baš to i događa. Ništa više nije čuo na cijelom putu do kuće; i kad se konačno našao pred rasklimanom ogradom, naglo se zaustavi i oslušne: ništa se nije čulo. Ali samo za trenutak. Trgne se, pretrči još nekoliko koraka do kućnih vrata i odlučno uđe. Našavši se u žalosnom, sumračnom hodniku spazi otvorena vrata, te mu padne na pamet kako je, možda, banuo bez veze i kako bi trebalo zazvati ukućane... Tada mu se učini da kroz ona otvorena vrata dopire nekakav zvuk, nešto poput tihog, teškog soptanja i on krene prema njima.

Bila su to kuhinjska vrata sa staklom koje je napol prekrivala bijela, crvenim nitima neukusno izvezena seljačka draperija. Pavao priđe i pogleda u kuhinju. Na podu, leđima oslonjen na grubi kuhinjski ormar, sjedio je Bor, zajapuren, razdrljene znojne košulje kroz koju su se vidjela rutava prsa kako se teško dižu i spuštaju. Zakrvavljene pijane oči upiljio je u jednu točku na podu pred sobom i uopće nije reagirao na Pavlov dolazak. Pavao se nagne malo kroz vrata te i on pogleda na tu stranu. Na podu ležala je krvava sjekira i pokraj nje nešto što je podsjećalo na komad ribe — ribi slične srebrnaste boje — ali sve sastavljeno od nekakvih pipaca, očito dio nečega živog, jer se uvijalo krvareći. Zatim se najednom ukoči, pojavi se nekakav plavičast plamen i u nekoliko trenutaka cijelo to stvorenje sagori ne ostavljajući za sobom ništa do sivkasta pramena dima što se također učas raspršio. Pavao ponovo pogleda sjekiru. Bila je čista i sada se doimala kao slučajno odbačen predmet. Na podu nije nigdje bilo nikakvih tragova, osim razbijene čaše iz koje se razlilo zelenkasto vino. Prostorija je vonjala kiselkasto, poput krčme.

• • •

Za sve što se dogodilo onog dana u kući Borovih, budući događaji nisu donijeli Pavlu nikakvih objašnjenja. Kad je ustanovio da je Bor uistinu alkoholiziran, i da ni na što ne reagira, otišao je do prvog susjeda te su ga njegovim kolima prebacili u duševnu kliniku u obližnjem većem gradu. No već sutradan Bor se vratio uz manje-više neljubazno popratno pismo u

kojem dra Pavla nekakav primarijus obavještava kako se ovakvi slučajevi notornog pijanstva mogu uspješno tretirati i lokalnim ambulantnim sredstvima. Od Bora se nije moglo saznati ništa, jer od sinoć, »kada je nakon večere popio samo pola litre bijelog«, pa do buđenja u bolničkom krevetu u nepoznatoj sredini, u njegovu sjećanju zjapila je teška praznina. Ni od njegove žene nije Pavao doznao ništa. Prozračna, naborana ženica koja je uvijek govorila kao da je u transu, brzo, gutajući neke glasove i oborena pogleda, rekla mu je da je jučer popodne otišla k svojoj tetici na drugom kraju Gradaja kad joj je postalo jasno da će se muž ponovo opiti, i da se vratila kući tek kasno navečer. Od susjeda je saznala da je bio liječnik i odveo muža.

Pavao, koji je bio nadaren liječnik, uvijek je racionalno promatrao slučajeve iz svoje prakse i gotovo je uvijek nalazio bez mnogo umovanja prava rješenja. S ovim slučajem, međutim, pojavio se neugodan osjećaj, kakav je doživio samo jednom — u vezi sa smrću Roberta Munka. Toga su mladića, koji je živio usamljen na imanju pored močvare, jednoga dana ribiči našli mrtvog na cesti. Po stanju leša moglo se zaključiti da je smrt nastupila možda i prije 24 sata, a nije bilo nikakvih tragova da je bila nasilna. To je samo po sebi bilo čudno, jer je Robert bio mlad čovjek koji je uvijek djelovao kao da je odlična zdravlja, no za Pavla je u svemu bilo još nešto što ga je zbunjivalo. Inače, u svom se pozivu nije uzbuđivao, čovjek, mrtav ili živ, bio je s njegove točke promatranja tijelo koje nekako funkcionira. A ovdje baš s tim tijelom nešto nije bilo u redu. Na neki način izgledalo mu je ono toliko savršeno u svojoj smrti da mu se učinilo sasvim neljudsko, i nije mogao zamisliti da se ikada kretalo, govorilo, uopće bilo živa osoba. Iz svog medicinskog znanja nije mogao izvući nikakav konkretan uzrok tim svojim osjećajima. I kada je stigao izvještaj autopsije (zbog neobičnih okolnosti izvršen je sudski uviđaj), čiji bi se smisao laički mogao izraziti kao »smrt od moždane kapi«, on kao da je bio nečim razočaran. Običnost raspleta u oba slučaja kao da ga je više zapanjila od bilo kakvog neočekivanog i iracionalnog rješenja.

— Nešto ste mi večeras zamišljeni, dragi Pavle! — Na reski zvuk, kad je netko priborom za jelo udario u tanko staklo čaše, on se gotovo trgnuo i, uočivši da se baš neuljudno zanio u misli, slaga gospođi Velko.

— Da, danas je bilo dosta pacijenata, pa sam umorniji nego inače. Oprostite!

— Ah, ništa. Pa to je jasno, no, vi ste radili cio dan...

— No, pa može li još malo vina? — Stari Velko nudeći podigne bokal.

— O, hvala, zaista ne bih. Izvrsno je, ali u ovakvom stanju možda nisam za veće količine.

Ponovo se čulo samo zveckanje tanjura i prigušeno žvakanje u toj ukočenoj atmosferi uz namještene osmijehe i uljudnost Velkovih (a i Pavla), dok je Margita bila sasvim ravnodušno odsutna i, zagledana nekamo, zamišljeno jela očito bez apetita.

Zato Pavlu umnogome lakne kada se obred završio. Pozdravi se s ukućanima i napokon iziđe u pravu ljetnu noć u kojoj ga je čekalo golemo zvjezdano nebo i zrak opran današnjom kišom. U ulicu kao da su navrli svi mirisi s okolnih polja. I dok je tako prolazio pokraj krčme »Kod Adele«, gdje je obično objedovao, on odjednom zaželi da popije čašu svježeg mlijeka, kao što je to običavao kada bi jeo u toj gostionici.

U prostoriji je bilo zadimljeno i živahno. Adela, unatoč svojim dimenzijama, hitro otrči i vrati se s tek' pomuzenim mlijekom. Za susjednim stolom jedno je alkoholom uzbuđeno društvo bučno raspravljalo:

— Ma kad ti kažem da sam ga vidio. Svojim očima. Ovako. Dabogda crk'o ako nije baš pravcato čudovište. Ide uz Rabatovu živicu i...

— Ja u to ne vjerujem — obrati se Adela Pavlu brišući čašu. — Sva ta čudovišta, vampiri, duhovi, sačuvaj me bože, sve te nadnaravne stvari, ja nikad nisam vjerovala da postoje. Evo, vi najbolje znate, gospon doktor.

— Mm... da, jasno da ne postoje. Kad bi postojale, onda ne bi bile nadnaravne.

Adela se nesigurno nasmije, ne shvaćajući smisao, a Pavao je to izrekao sasvim ozbiljno.

• • •

Vrlo nisko, dotičući se vrhova stabala, sunce je palilo boje zalaska. Dok je išao za Margitom stazom kroz visoki šaš, Pavao pomisli kako ga nikad baš nije oduševio ambijent močvare. Pred njim je laka koraka išla vitka djevojka i, mada je često bila neshvatljiva i nepristupačna, a on, naviknut da u ženskom društvu inače preuzima nadmoćnu ulogu, zaveže se u svakojake misli, izazvane očito samo pojačanim lučenjem hormona.

— Zar nije divno ovdje? Kao dijete često sam šetala ovuda.

— Pa, ne znam. Na mene je močvara uvijek djelovala više tmurno nego veselo.

— Eh, pravi racionalist. Zacijelo mislite da su mistika, umjetnost i mašta samo infantilna pretjerivanja.

— Nije baš tako. Mislim da me pogrešno ocjenjujete, Margita. Možda nisam baš neki strašan poklonik umjetnosti, ali, recimo, uvijek sam neobično volio glazbu. Možda tako ne djelujem, ali kao dijete čak sam učio i klavir. I sada volim Chopina, pa Beethovena, na primjer. Samo ne mislim da je sva umjetnost mistika. Ima u njoj mudrosti, koja nedostaje nekim drugim stvarima.

— Pa, oprostite, čini se da sam zaista pogriješila. Kao da nas dvoje nemamo isti ukus. — Ona ga prvi put pogleda s više zanimanja, ali onda oboje ponovo ušutješe i Margita se zagleda niz veliku plavo-zelenu vodu kao da nešto osluškuje... Tako prozračna i gotovo nestvarna bila je prava slika zanosne žene, kakva se pojavljuje u prvim mladenačkim snovima, i on ponesen impulsom zaželi da je zagrli oko ramena i šapne joj nešto na uho (a pojma nije imao što), no u trenutku kad ju je već gotovo dotaknuo, ona se naglo okrene, i, kao da ne zapaža njegovu (zapravo vrlo blesavu) pozu, reče:

— Vratimo se — i odmah krene.

Pavao je išao za njom loše raspoložen i zbunjen vlastitom tupošću.

— Nisam vas pitao, jeste li što crtali ili modelirali otkad ste kod kuće?

— Nisam — odgovori ona sasvim kratko.

»Baš meljem gluposti«, mislio je i tako se sasvim predao mrzovolji, i zašutio.

Kad su stigli do njezine kuće, Margita mu se najednom nasmiješi trgnuvši se iz razmišljanja.

— Još vam nisam pokazala svoj »atelje«. Ako hoćete, mogla bih sutra popodne, kad završite posao.

— Vrlo me zanima. Svakako bih to volio.

— Onda sutra! — Ona mu mahne ha pozdrav i otrči u kuću, a on pođe dalje, razmišljajući što se to s njim događa u posljednje vrijeme.

• • •

Noć je bila sparna. Pavao se prevrtao po krevetu i mada je bio gol i već se gotovo sasvim izvukao ispod plahte, učinilo mu se da se počinje znojiti. Uz to su ga spopale neke sasvim pubertetske vizije zagrljaja golog ženskog tijela. Prevrćući se tako još nekoliko minuta i ne znajući što bi sa sobom, ustane i potraži odjeću. »Malo ću se prošetati, onda se istuširati i sve će biti u redu«, zaključi.

Tko zna koliko je bilo sati u ovo gluho doba. Začudo, šećući ovako pod rasvjetom mladog mjeseca, njemu se ova, dosad tako naporna noć, učini najednom idiličnom. Odnekud je pirkao povjetarac. Uopće mu se nije spavalo. Kao što to biva za ljetnih noći, učini mu se da bi mogao tako hodati kroz blaženu tišinu satima i satima, a da se uopće ne umori.

Išao je sve dalje između uspavanih kuća.

Najednom, kao da je proletjela velika ptica. Jedan oblak se dotaknuo mjeseca, a zatim je otplovio dalje. Upravo je pokraj kuće Velkovih. Ono je zacijelo Margitin prozor na katu. Otvoren je i vidi se dio sablasno bijele zavjese. Ali dolje u vrtu... Da, netko je dolje, baš ispod tog prozora.

Zastao je na trenutak, naprežući se da nešto razazna u tami, a zatim odlučno priđe ogradi, popne se i prebaci što je mogao tiše. Šuljajući se uz samu ogradu, da bi se stopio sa živicom, primaknc se kući, i sad je dobro vidio.

»No, eto, nema ništa. To sam ja zaista počeo svašta umišljati«, pomisli i krene do mjesta gdje mu se učinilo da se netko micao.

Ipak, nešto nije bilo u redu. Izvadi džepnu svjetiljku i detaljnije pregleda tlo. Cvjetna lijeha što se protezala uz kuću bila je na tom mjestu grubo izgažena. Kao da se nešto teško valjalo po cvijetu ostavljajući mjestimično prava uleknuća. Velika grana, svježe prelomljena, visila s ružina grma.

Pavao je ispitivao tlo u oskudnom svjetlu, kad odjednom začu tiho dahtanje iza svojih leđa i nešto mu vlažno dodirne ruku.

— Garo! Tebe sam potpuno zaboravio.

Veliki vučjak ga je njušio i mahao repom. Gariju je ovaj noćni posjetilac bio dobro poznat. Zajedno su odlazili nekih nedjelja na duge šetnje kroz polja i šumarke.

Pavao se uvjeri da je čuvar na svome mjestu te da u blizini nema nikoga, jer pas je bio potpuno miran. On ga pogladi te se tiho išulja da ne uznemiri ukućane.

Brzo je stigao do kuće i pošao u krevet bez tuširanja. Odjednom se osjetio težak kao da je pješačio danima. Zaspao je odmah i vrtio se cijele noći u nervoznom, isprekidanom snu: netko je, kao, pokušavao ući kroz njegov prozor, koji on nije mogao nikako zatvoriti. Vidio je rutave prste s kandžama kako se protiskuju kroz procijep u oknu. Udarao je po njima nožem i nekoliko ih otkinuo. Iz ruke, ondje gdje su ranije bili prsti, počelo je istjecati vino. Crno, gusto i teško.

• • •

Sparina se nastavila i bilo je teško izdržati taj dan u ordinaciji. Koristio se svakom dovoljno dugom stankom u poslu da se umije hladnom vodom i malo rashladi vene na rukama. Doktor pak ne bi smio dočekivati pacijente razdrljen i obliven znojem. Nakon ovakve sparine obično grune ljetna oluja.

No kad je poslije podne krenuo u posjet Margiti, bio je raspoložen i vedar. Pomisli kako se uvijek ukočeno vlada kad je s njom, a zapravo prema njoj osjeća veliko povjerenje te bi mogao biti potpuno iskren, ona bi ga zacijelo shvatila. Pavlu to baš nije sinulo svjesno. Bio je uvjeren da je Margita najinteligentnija osoba koju je imao prilike upoznati i to poštovanje stvaralo mu je neprilike kad joj je pokušavao prići kao što je prilazio djevojkama u ono nekoliko (zapravo dosta bijednih) ljubavnih iskustava.

Margitin atelje bio je dio tavana na kojem se ona igrala kao djevojčica, a kasnje, u toku studija, ljeti ponešto crtala ili modelirala. Pavao je znatiželjno razgledao njezine radove, dok je ona, zavaljena u staroj fotelji od bambusovine, listala nekakvu bilježnicu. Odjednom, on se zapanjen zaustavi pred malom skulpturom od tamne gine. Margita opazi da se trgnuo i upita ga:

— Sviđa vam se? To sam jučer skicirala kad sam došla kući.

— Što to predstavlja?

— Pa, ako bih nazvala tu skulpturu nekakvim imenom, nazvala bih je proljeće. Čini se da vam se nije svidjela? — Sa zanimanjem je promatrala kako on i dalje pilji ukočeno.

— Da, zapravo ne. Ne zamišljam tako proljeće. Nekako mi je previše strašno.

Ona se nije uvrijedila. Smijala se:

— Očito da drugačije promatramo. Ono što meni simbolizira život i snagu, vama je strašno.

I dalje se smijala jer ju je to otkriće zabavljalo, dok su Pavla zaokupljale neke misli.

Taj oblik, te konture podsjetile su ga istog čala na onaj prizor. A Margita se dalje vedro smije. Ona očito nije strašljiva djevojka. Uvijek djeluje sigurno. Možda bi joj trebao ispripovijedati sve te neobične doživljaje od one noći kad se vraćao preko groblja, pa do sinoć.

— Znate li da sam sinoć bio u vašem vrtu?

Upitno ga je promatrala.

— Nisam mogao zaspati pa sam se pošao prošetati. I baš kad sam bio pokraj vaše kuće, učinilo mi se da netko ide kroz vrt. Pomislio sam da možda nije lopov — on svjesno šlaga — pa sam tiho ušao u vrt, ali sam našao samo Garu i vidio da je cvijeće izgaženo na jednom mjestu pokraj kuće. Nikoga nije bilo.

— Vidjeli ste izgaženo cvijeće? Gdje to?

— Uz samu kuću. Jako izgaženo. Bilo je čak i uleknuća na tlu.

— Baš zanimljivo. Hajdemo pogledati. Ja nisam ništa opazila. — U vrtu je vladao mir sparnog popodneva. — Gdje ste to vidjeli?

Pavao je zapanjeno promatrao cvijeće.

— Ovdje, baš ovdje..

Crveno i žuto cvijeće veselo se rasulo uzduž kuće. Ružin grm otvarao je raskošne ružičaste cvjetove između bogatog zelenila. Poneki ocvali cvijet s kojeg su otpadale latice, ili je žutio sušeći se, bili su jedini tragovi nekakva oštećenja u ovoj pažljivo njegovanoj cvjetnoj lijehi.

— Kako je to moguće? — izusti ogledajući se.

— Vjerojatno vam se sinoć učinilo da vidite tragove. Pod mjesečinom

mnoge stvari dobivaju posebne oblike.

— Da na mjesečini može se svašta ugledati — rekao je zamišljeno, više sebi. U tom času začuo se kriještavi glas Margitine majke, pomalo ljutit, kako zove kćerku. Na izlazu iz kuhinje u vrt pokaza se njezina glava, poput neke ptičurine s raščupanom, lažnom, plavom kosom. U trenutku je otkrivena u svom intimnom kućnom raspoloženju! Oči joj se raširiše kad ugleda liječnika kako razgovara s Margitom u vrtu, ali samo načas, i već joj se lice razvuklo u zbunjenu, srdačnu grimasu:

— Oh, doktore, nisam znala da ste tu. Nešto sam trebala Margitu, ali ništa, ništa, samo vi pričajte. Hoćete li ostati na večeri?

— Hvala lijepo, ali sam se baš pozdravljao. Samo sam nakratko naišao da vidim Margitin atelje... Onda, do viđenja!

Margita mu se prijateljski tek kratko osmjehne i uđe u kuću i ne pogledavši majku.

— Eh, ni do viđenja da bi rekla doktoru! Dijete, dijete... Do viđenja, dragi doktore, i dođite opet.

Pavao se vraćao zamišljen kući čudeći se kako se slika idilične seoske obitelji s egzaltiranom, razmaženom, ćudljivom kćerkom najednom pretvara u pitanje o življenju te tako prirodne djevojke uz dvoje dosadnih i možda tiraniji sklonih staraca.

Kod kuće ga dočeka starčić iz obližnjeg sela sa svojim kolima u koja su bila upregnuta dva oznojena, teška konja: »Snaha se porađa, znate, babica je već stigla, ali ako bi gospon doktor ipak mogao, nikad se ne zna, znate...«

Pavao se nije morao ni spremati. Izvuče motocikl ispod stepenica, raspita se o položaju kuće te odmah krene. Dok mu je u lice cestom nadirala struja zraka; ugodno blažeći nesnosnu sparinu, pomisli ponovo kako se ovakvo vrijeme obično završava naglom ljetnom olujom.

• • •

Pavao je bezuspješno pokušavao upaliti motor. Košulja se neugodno lijepila za leđa, bilo je vruće i bez ovakvih napora. Nije bilo pametno kretati motorom. Znao je koliko je to nesiguran stroj. Morao bih ga konačno odvesti na generalni popravak, no što to sada vrijedi!

Napokon odustane i prihvati seljakov prijedlog. Ukrcaše motocikl na kola, a on se smjesti na klupicu do starčića te započe truckanje prema Gradaju.

Eh, da je sin tu, on ima veliki auto-karavan, pa biste lako, no, ne biste ni trebali ići motorom, ali što se može, he, he, i ovako ćemo polako stići...

Pavao odluta mislima od starčeva razgovora koji je dalje razvezao o novom unuku, proslavi, sinu na radu u dalekoj zemlji... Gledao je nebo koje se lijevo od njih počelo naglo mračiti i prijeteći crnjeti. Evo, dolazi oluja. Neće se starčić uspjeti vratiti prije nevremena. Baš je mogao i ostati u selu; ukućani su ga nagovarali da ostane na čašćenju i da prenoći.

No nekakva ga nemoć obuzela sada dok su se kola za leđma dvaju teških konja ljuljala i kočijaševa priča se monotono raspredala, i dok su prvi sumrak i težina nailazeće oluje pritiskali nekako iznutra svu tu situaciju. I on je kao opčinjen samo buljio u put što se rastvarao provlačeći se između šume i oranica.

Odjednom, zajedno s prijetećom krestom niskog oblaka što je izronio nad krošnjama slijeva, odnekud snažno zapuše vjetar i odnese starčev šešir i zakotura ga po cesti. Starčić zaustavi kola te se mladenački brzo spusti i krene prema šeširu što se nakon nekoliko metara zapleo u kupine. Na njegovu sreću! Pavao je ostao ukočeno sjediti i, kao da se budi, odjednom mu proleti kroz glavu kako je baš mogao skoknuti starcu po šešir, a on se, eto, ne miče i pušta starca...

Tada je zapalucalo. Pavao osjeti kako se sav naježio dok se sve oko njega na dug, neprolazni trenutak ukočilo u strašnom plavičastom. bljesku. Jedino što se čulo bilo je to nevjerojatno palucanje energije koje je raslo do nepodnošljivog tremola u zraku.

Ustravljeni, konji su se naglo trgli i počeli divlje bježati. Pavao se jedva održi da ne padne. Skrenuše na livadu.

Udaranje rasklimanih kola bacalo ga je lijevo-desno dok je pokušavao dohvatiti kraj uzengija što je pao i negdje se dolje klatio. Bučalo mu je u glavi, vjetar je zviždao. Još malo da ispruži ruku, još samo malo. Kožna traka klizne mu iz prstiju, novi ga udarac odbaci. Opet pokuša, ispruži se sasvim naprijed, opasno se naginjući preko ruba, i onda, ipak, čvrsto zgrabi kraj uzda, povuče se malo da bi se pridigao i potegnuo ih, ali u tom trenutku nov, strašan udarac propne kola i on se odjednom odvoji od njih.

Leteći, pokuša rukama zaštititi glavu, ali se ujedno od zamaha prevrne u zraku te teško udari leđima o tlo.

Udarac ga presiječe bolom koji kao da ga je kidao na komade, no odmah zatim nastade neobičan i sasvim oprečan osjećaj, kao nastavak neodređenog ali uznemirujućeg osjećaja što se bio izmješao s njegovom očajničkom borbom, osjećaja da ga nešto silno sve bliže progoni, nešto golemo i mračno, a to se sada i spustilo na njega i sasvim ga obuhvatilo svojim krilima. I odjednom kroz tu neobičnu masu na njega siđe nekakvo blago mrmorenje, osjećaj smirenja, potonuća, zovući ga neodoljivo k sebi. On se sasvim preda i nestane.

— Doktore, joj, doktore!

Pavao otvori oči i ugleda uplašeno starčevo lice nad sobom, kroz glavu mu proleti sve što se dogodilo. Uspravi se, sjedne te umiri seljaka:

— Dobro je, ostao sam čitav.

— Niste se ozljedili pri padu? — začuđeno ga je ogledavao.

— Ne, ne, sasvim se dobro osjećam. — I, začudo, zaista je bilo tako. Ne samo da ga ništa nije boljelo već se osjećao i nekako posebno svjež, kao da se dobro naspavao. Odjednom postade svjestan da to oni razgovaraju po pravom ljetnom pljusku. Kiša ga je već sasvim smočila. Odmah ustane.

— No, najbolje da se vratimo u selo.

— Jest, baš sam vam to htio reći.

Nedaleko od njih stajala su kola i konji. Zaustavili su se ubrzo pošto je Pavao ispao. Kolima se nije ništa dogodilo. Pavao pomogne seljaku da konje izvede na put te krenuše prema selu.

— Tako sam se prepao kada ste onako ispali iz kola. Bio sam uvjeren da ste nešto slomili.

— Eto, imao sam sreću, samo sam, se malo natukao.., Ali gdje, zapravo, kada me ništa ne boli? Je li to bila nesvjestica? Baš je čudno sve to što se dogodilo sa mnom.

No, u sebi se osjećao potpuno smireno i dobro tako da ga razmišljanje nije zabrinulo. Obuze ga tek slatki zamor i prvi tragovi pospanosti. Kiša naglo prestade. Mada sasvim promočen, bezbrižno se zagleda u crne

pramenove niskih oblaka što su se počeli kidati nad mračnom šumom. Iz njih izroni dvorogi, sedefasto bijeli mjesec.

• • •

»To baš nije razumno«, padalo je na pamet Pavlu, no ipak nije otišao na pregled u bolnicu. Dan je proveo kao i obično, radeći u ordinacji. »Možda sam imao i potres mozga jučer. Eh, vladam se kao pravi liječnik, za vlastito se zdravlje uopće ne brinem.«

A zdravlje mu je bilo takvo da se zaista nije imao za što zabrinjavati. Povećana vitalnost koja ga je sinoć zahvatila produžila se i dugo u noć, kad še priključio čašćenju što ga je priredio seljak za susjede. Krepko je odspavao uz opore mirise krava, metvice i uškrobljena rublja, te se rano ujutro napokon dotandrkao kolima u Gradaj, udišući punim plućima zrak, pročišćen jučerašnjim pljuskom. I tako, cijelog dana ništa mu nije pomutilo bezbrižnost.

Predvečer prođe pored kuće Velkovih. Margite nije bilo u vrtu. Zaključi da se u sebi nadao kako će je sresti, no sada pomisli kako nema posebnog razloga da bi ulazio u kuću. Mogao ih je posjetiti sutra. I tako produži hodati.

Sutradan popodne u ordinaciji se pojavi stari Velko.

— Doktore, oprostite što smetam, ali ako imate malo vremena...

— Samo izvolite. — Pavao ustane i donese stolicu. — U čemu je problem? — upita promatrajući došljakov izgled.

— Ovaj, samo sam vas htio nešto pitati... zapravo, nemojte krivo shvatiti, eh, da li ste možda danas vidjeli Margitu? Ili jučer, da li vam je možda ona nešto rekla da ide nekamo? Ili takvo nešto... ?

— Ne, nisam vidio Margitu od prekjučer. Zar je otišla nekamo?

— Da... ovaj, čini se. Mi, zapravo, ne znamo. Nije nam ništa rekla, a jutros kad smo ustali nije je bilo u kući. Nismo čuli kad je izišla. I evo, sve dosad nema joj ni traga ni glasa. Mislili smo, nemojte krivo shvatiti, s vama se sprijateljila pa, možda, da nije nešto vama rekla, ili tako, ali kad nije, ništa, oprostite što sam smetao. Hvala. Oprostite. Do viđenja!

— Ništa, ništa, nemojte se ispričavati. Rado bih vam pomogao, znam koliko ste zabrinuti... — Pavao isprati Velka i ostade zamišljen kod vrata.

Margita se ni navečer nije pojavila i Velkovi su sutradan ujutro obavijestili miliciju. Iz grada je stigao isljednik; posjetio je i Pavla u ordinaciji.

Bio je to visok čovjek u raskopčanom sivom odijelu, s očima iste takve boje. Sjedne pred Pavla prekrižvši noge te reče smireno, gotovo bez naglaska:

— Doktore, neću vam mnogo dosađivati. Rekli su mi da ste vi prijatelj Margite Velko, pa ako znate nešto što bi pomoglo da je se pronađe... Jeste li opazili nešto neobično na djevojci u posljednje vrijeme?

Isljednikov kažiprst na desnoj ruci bio je sasvim požutio od duhana, a nokat na palcu velik i čudno savijen. Pavao podigne pogled i susretne neizražajan sjaj svijetlih očiju.

— Ne, na žalost, ne mogu se sjetiti ničeg takvog. Ničeg neobičnog.

• • •

Jato divljih pataka podiže se iza šipražja i uz gakanje poleti prema niskom suncu. Boje su počele gasnuti u močvari, kreket žaba postajao je sve potmuliji.

Pod Pavlovim nogama staza se najednom razmoči, te mu cipele propadoše u duboko blato. Shvati da je pogriješio pravac. Prolaze u močvari treba dobro razaznavati, a on to nije mogao ni izbliza tako dobro kao Margita. Vrati se i pokuša da prepozna neku pojedinost. Izabere drugu stazu kroz visoki šaš i ovaj put imao je više sreće. Ubrzo se vidik raščisti i on ugleda veliku zelenu površinu mirne vode.

Do tog mjesta stigao je s Margitom kad su šetali močvarom. Obiđe okolo, pogleda tlo, spusti se do vode. Ništa. »A što sam uopće očekivao? Da bih je ovdje mogao naći?« Trgnu se. Koliko li već dugo sjedi ovdje i tupo bulji u vodu? »Baš mi je bila potpuno djetinjasta ideja da dolazim u močvaru«, pomisli.

Krene natrag. Koračao je tmuran, s osjećajem velike usamljenosti. Kao da je sav prostor oko njega ispunila močvara, a drugog ljudskog bića nigdje, nigdje na stotine kilometara uokrug.

Noću nije mogao zaspati. Svaki ga je položaj u krevetu žuljao. Opet je bilo sparno. Ustane i sasvim raskrili prozor. Vani se vjetar tek naslućivao,

više kao neki mrmor iz daljine.

»Glupo je, zapravo potpuno nerazumno, što sve to zadržavam kao svoju tajnu. Pa makar me ismijali, ili ne znam što mislili o meni, treba da ispričam sve neobično što sam vidio. Svakako treba povesti istragu. Sad je i Margita tako čudno nestala. Sutra idem odmah u grad i sve ću prijaviti.« S tom misli prekine mračne kombinacije što su ga cijelog dana obuzimale, udahne još jednom punim plućima te se svali u krevet. Ubrzo zaspi tvrdim, teškim snom.

Trgnuo se iz sna naglo i odmah sjeo u krevetu. Bila je mrkla noć. Još nije ni shvatio što ga je zapravo probudilo, kad pored kreveta ugleda blijedu i gotovo prozračnu priliku. Instinktivno se povuče u drugi kraj kreveta dok je trljao slijepljene oči da bi bolje razaznao.

— Krenite za mnom — reče žena tihim i nekako dalekim glasom i on prepozna Borovu ženu.

Konačno se pribra te upali svjetiljku, no žena ostade mirnog lica i zatvorenih očiju i kada je obasja svjetlo. Nosila je samo dugačku bijelu spavaćicu što je uz raspletenu prosijedu kosu još više isticalo sablasnost njezine sitne, isušene figure. Stajao je tako još trenutak te se okrenuo i lagano, bez šuma izišao kroz otvorena sobna vrata.

Pavao se odjene neobično brzo te izjuri za njom.

»Pa ta je žena mjesečarka!«

Kad je izišao na ulicu, gleda njezin nestvarni lik kako odmiče držeći se tame drvoreda te pobrza napol trčeći, dok je ne sustigne.

»I što sada?«, mislio je idući usporedo s njom. »Probudit je, zapravo, i ne bi smio.«

Tako je samo zbunjen držao korak s mjesečarkom te zakopčavao dugmad na brzo nabacanoj odjeći i vezivao cipele zastajkujući i opet je sustižući.

Ubrzo stigoše izvan naselja koje ostade za njima nepomično, u duboku snu. Žena se kretala ukočeno, no i dosta hitro. Ubrzo skrene s ceste i pođe putem što je ulazio u močvaru. Pavla nešto zazebe, te je prihvati za ruku da bi je zaustavio ili skrenuo, no ona se neobično odlučno istrgne i nastavi.

Tako uroniše u tajanstveni svijet močvare. U fantastičnim sjenkama šaš

se uzdizala oko njih i kao zavjesa na vjetru činilo se da čas prilazi, a čas odmiče, dok je odasvud navirao njen čudni šapat.

Pavao se znojio od muke što mu je mozak potpuno blokiran te ne može donijeti baš nikakvu odluku. Odjednom mu proleti kroz glavu: »Pa kako ću se vratiti ako zađemo još dublje?« — i on odlučno koraknu za svojim vodičem pružajući ruku, kad se ona zaustavi, okrene i pokazujući rukom reče mu onim istim glasom za koji gotovo da nije ni otvarala usta:

— Ovdje vas čeka.

Pavao priđe zbunjeno se pitajući što da čini. Ruka je pokazivala u mračni otvor u šašu što se ukazao pred njima. Pogleda, no ništa nije razabirao u mraku. Konačno se odluči te pažljivo poče prilaziti.

Upinjao se da makar nešto razabere, kad u sljedećem koraku tlo kao da se pod njim otvori. Pljusne u vodu. Tonući, okrene se i zagrabi prema obali. No, istog trena oko nogu mu se oviju nekakvi pipci i povuku ga snažno u dubinu. Trska koje se dohvatio puče kao slamka i on utonu u hladnu vodu. Dok se beznadno koprcao, neki tihi glas prodirao je kroz njega: »Dođi. dođi...« — I tada izgubi svijest.

• • •

Soba je bila obasjana toplom žutom svjetlošću. Samo su po stropu plesale neobične zelenkaste šare što ih je bacao zaslon svjetiljke. Mirisalo je ugodno na stari papir, kožu, knjiško platno. Suprotni zid pokrivale su police natrpane knjigama.

Pavao je ležao na udobnom otomanu, osjećajući na sebi tuđu odjeću. Tijelo mu je bilo ispunjeno blagom lijenošću, ali već sasvim budno i — živo.

Uspravi se u čudu i ogleda.

Desno pored otomana sjedio je u naslonjaču Robert Munk i promatrao ga smješkajući se.

— Ne čudi se, Pavle, to sam zaista ja, pravi i živi Robert Munk — reče mu i ispuži ruku. Pavao automatski povuče svoju, no Robert svejedno produži pokret, dohvati ga i lagano mu steže ruku. Prsti su mu bili topli, živi. — Eto, zaista sam stvaran. — Robert se zavali u naslonjač i nastavi: — No, potpuno je razumljivo da si zbunjen i uzbuđen nakon svega što ti se

dogodilo. Uostalom, ovdje si u prvom redu zato da ti se sve razjasni — govorio je vedro i opušteno, a Pavle je samo ponavljao u sebi: »Sanjam li? Sanjam li?«

— To će biti poduža priča pa bih ti preporučio da načas zaboraviš sva ta prošla uzbuđenja i pokušaš se opustiti i shvatiti ovo kao intimni večernji razgovor u našem društvu. — On pogleda preko Pavla.

Pavao se tek sada okrene na drugu stranu. Njemu slijeva sjedila je na hrpi jastuka Margita s otvorenom knjigom u krilu.

— Zdravo, doktore, je li ti drago što me vidiš?

— O, kako da ne — prozbori Pavao. — Ovo me je, zapravo, sada zaista i smirilo — nasmije se Robertu.

Dvoje njegovih domaćina također se nasmiju.

— No, sad smo sigurni da si i ti živ, kad si konačno progovorio — reče mu kroz smijeh Margita dok je ustajala.

— Vas dvojica nastavite razgovor, ja ću se brzo vratiti. — Ona izađe na vrata kroz koja se u sobu ušuljaše privlačni mirisi iz kuhinje.

Robert nastavi:

— Najprije bih ti se ispričao zbog neugodnog načina na koji si doveden ovdje, no to je zaista bio najbolji. Eh, a kako sad slijedi duža priča, namjesti se što udobnije.

On ponudi Pavlu mjesto u drugom, velikom starinskom naslonjaču presvučenom mekom kožom.

— Margita čeka da se u kuhinji dopeče kolač koji će nam i te kako prijati. Najprije bih preporučio malo starog vina.

On natoči u čaše crno gusto vino. Pavao se kucnu s njim, te ispi čašu gotovo na dušak. Robert se nalakti na ručke naslonjača te sklopivši vrhove prstiju započe:

— Zašto se nalaziš ovdje, to sam ti već rekao: zato da bih ti objasnio tvoje neobične doživljaje u posljednje vrijeme. Margiti i meni je žao da te muče ta naizgled neobjašnjiva zbivanja koja sam upravo ja izazvao, a najviše zato što imam u tebe povjerenja, pa ću ti kazati i ono što ne bih

povjerio bilo kome. To ti je jedina prava priča. Mogli bismo je nazvati »Čudovište iz Gradaja«... to sam ja.

Uistinu, ako i nisam čudovište, ja u neku ruku jesam nekakvo čudo za druge ljude jer posjedujem potpuno neobične i, na prvi pogled, možda i nadnaravne sposobnosti. Samo što tim sposobnostima nisam slučajno obdaren već sam ih stekao istraživačkim radom.

Moji stavovi o znanosti, a tako i glavni utjecaji na tok moga života oblikovali su se za prve godine studija. Tada sam želio studirati medicinu, što nije bilo lako ostvariti. Materijalno sam stajao loše i na fakultet sam pošao sam zahvaljujući dosta mršavoj stipendiji koju sam dobio za studij šumarstva. Ja sam međutim, pošao polagati prijemni ispit i na Medicinskom fakultetu. Uspio sam, i tako počeo studirati i medicinu.

Zadovoljstvo što sam uspio postati medicinar malo-pomalo je ustupalo mjesto nezadovoljstvu onim što sam otkrivao u medicini. U početku osjećao sam to kao nestrpljenje da konačno saznam ono bitno što se, činilo mi se, na predavanjima stalno odlagaio za kasnije. Tada sam neprekidno gnjavio profesore i indiferentne slušače na predavanjima gomilom pitanja.

Često bi profesor »odgovorio« ispričavši nešto što uopće ne bi imalo veze s mojim pitanjem, a dobivao sam i ovakve odgovore: »Dragi kolega, ovo je ipak studij medicine, pa nas ne zanimaju takva filozofska pitanja. Nama je najvažnija praktična strana problema: kako se boriti protiv bolesti.« Ili: »Dragi kolega, ovo je pitanje s područja biologije. Vaš je glavni zadatak da znate pomoći čovjeku, a ne da sad istražujete građu aminokiselina i funkciju žive stanice« — što sam ja, doduše, prihvaćao kao pouku o liječničkoj profesiji, ali i bio uvjeren da onaj tko zna odgovor, taj ga i kaže bez prodika.

Okrenuo sam se literaturi. Provodio sam sate i sate a Sveučilišnoj knjižnici listajući brda knjiga i zalazeći u razna naučna područja. Ubrzo se sumnja u znanje mojih profesora rasplinula. Oni su zaista dobro poznavali naučna dostignuća, ali ona sama nisu mogla odgovoriti na moja pitanja.

Mučilo me je kobno pitanje: da li je znanost, prema kojoj sam osjećao strahopoštovanje, zaista to zaslužila? Da li su njeni putovi uistinu sveobuhvatni?

Da se razumijemo: nisam ja bio nikakav filozof amater ili tome slično. Nisu mene mučila metafizička pitanja o bitku, o tome što je stvarno, a što

nestvarno, itd... Ja sam jednostavno želio što dublje upoznati organsku, materijalnu stranu života.

No, da ti sad ne duljim o dilemama koje su me svojevremeno dosta izmučile. Zaključio sam na kraju da postojeća znanost nikada ni neće potpunije objasniti ove pojave. Pa što i ako bi se one i protumačile u okviru postojećih nauka — pomislio sam — kad bi to tumačenje bilo izraženo konvencionalnim simbolima i konstrukcijama, što ne mora značiti da se time i ovladalo. Zašto, dakle, ne pokušati ovladati zakonitostima života i bez nastojanja da se najprije nešto protumači onako kako se to možda i ne može protumačiti? Počeo sam eksperimentirati. Naravno, onim što mi je bilo na raspolaganju, a to sam bio ja sam. Uz tu, zapravo pogodnu okolnost, i intuicija mi je bila sretno usmjerena.

Razmišljao sam: mozak rukovodi našim akcijama, tim »grubim« fizičkim pojavama što ih mogu proizvoditi i razne naprave. I neživa priroda tako govori, kreće se, radi, itd. No sve te akcije u nama se temelje na velikom broju »finih« pojava koje su bit života, s tom svojom tajnom stvaranja novog, prilagodbe, borbe... a njima mozak ne upravlja i zapravo su skrivene za svijest Možda ta svijest nije ni potpuna dok i njima ne ovlada.

Čime sam se sve otada bavio, nema smisla da navodim. Moj prvi impresivniji rezultat bio je kad sam uspio utjecati na razvoj nekih biljaka u rasadniku Šumarskog fakulteta. Ustanovio sam da mogu prenositi osmišljene informacije na druge organizme. Otkrio sam razne načine, a najvažnije je bilo što bolje osposobiti vlastiti organizam za to.

Teško je sad sve opisati jer to nije nikakvo okriće koje bi se dalo sažeti u jednostavnu definiciju. To je postalo moj način života. Pazi, nisam ja postao nekakav svemoćnik: pritisnem na dugme i sve obavi nekakav stroj. Naprotiv, uvijek moram uložiti cijelog sebe, i ako sam dovoljno jak, tek onda ću uspjeti, ako ne, može to biti i kobno za mene. Samo tako može se ovladati životom...

— Vas dvojica zanesenjaka, samo da vas upozorim da sam donijela kolača — umiješa se Margarita stavljajući zdjelu na stolić.

— Oprosti, ovo je tako zanimljivo...

— Odmah ću nastaviti — promumlja Robert gutajući brzo komad kolača. — Evo što mi se tada događalo u životu: Ubrzo, kako su me moji

uspjesi počeli zadovaljavati, studiranje bilo čega postalo mi je suvišnim. Važno iskustvo mi je bio i pokušaj da svoja otkrića iznesem kao znanstveni rad. Zaključio sam da je glupo da dopuštam sebi takvo traćenje vremena i da još trpim razna ismijavanja i poniženja.

Tako sam prekinuo studij, a stipendiju sam vraćao i izdržavao se prodajući čudnovate oblike nekih biljaka cvjećarima. Sve vrijeme bio sam opsjednut svojim istraživanjima. Toliko mi se novih iznenađenja stalno nudilo. Onda sam zaključio da bi mi trebalo vise mira. Imao sam problema sa zavidnim vrtlarima, neka podmetanja i uhođenja, a i uopće, u gradu je čovjek stalno izložen znatiželjnim očima i dosađivanju. Odlučio sam da se vratim u Gradaj.

Tu je bilo malo, propalo imanje bake Munk, moje skrbnice koja je umrla prije no što sam pošao na studij. Mislio sam: mogu sasvim dobro živjeti od poljoprivrede zahvaljujući svojim sposobnostima, čak i na tako lošoj zemlji. U to sam vrijeme planirao i da se potpuno posvetim takvu životu, da podignem lijep posjed, postanem uspješan poljoprivrednik i da se bavim istraživanjima kao hobijem.

Ovakvi planovi najviše su bili izazvani jednim elementom, najvažnijim u mom životu, važnijim i od pronalazaka. To je veza s Margitom. Mislio sam: vjenčat ćemo se i živjeti smirenim obiteljskim životom u svom rodnom kraju.

Planirajući tako kao da sam potpuno zaboravio na ružna iskustva iz djetinjstva. Među vršnjacima u školi isticao sam se, pa tako, uglavnom, nisam bio omiljen. A i rugali su mi se zbog porijekla i siromaštva. I Velkovi su se uvijek ljutili zbog ljubavi između Margite i mene.

Kad sam se nezavršenog studija vratio u Gradaj, simpatije prema meni nimalo nisu porasle, a poštovanja, ako ga je ikada i bilo, kao da je potpuno nestalo. Budući da tada nisam još zrelo promislio o ljudskoj psihologiji, i moji postupci kao da su bili sračunati da što više iznerviraju mještane. Kad bi neki nametnici poharali voćnjake ili povrtnjake, mojih bi se biljaka redovno klonuli. Ako bi tuča dotukla kukuruz, za dva dana moj je stasao uspravan kao da se ništa nije dogodilo. Za stručne savjete agronoma nisam uopće mario, već sam drsko (kako su svi mislili) svakome nudio da od mene preuzme nekakve čudne sorte za koje nikad nisu ni čuli.

Zajedno s vrtoglavim napredovanjem imanja, rastao je i gotovo sveopći bijes protiv mene. Za Margitine, naravno, i dalje nisam bio baš nikakav

ženik. Nakon mog odlaska sa studija vrlo smo se rijetko viđali (ona je ostala na studiju u gradu), a ni dopisivati se nismo mogli jer nismo htjeli postati zabavno štivo za službenike naše pošte, a time i cijelog mjesta. Zbog takve razdvojenosti, ubrzo je to postalo najteže razdoblje u mom životu. A da će se nešto izmijeniti, bivalo je sve manje izvjesno. Za jednog kraćeg izbivanja izgorio je sav moj kukuruz, nitko nije znao kako. Uskoro poslije toga, moj pas uginuo je jedne noći, otrovan.

Morao sam ozbiljnije razmisliti o svemu. Bilo je to i vrlo dramatično razdoblje i za moja istraživanja Pronašao sam način kako da dijelove svoga tijela preoblikujem i reguliram im funkciju u vrlo širokom rasponu. Osim toga, uspio sam proizvesti izvrstan »sirovi materijal«: organsku materiju vrlo pogodnu za stvaranje i najsloženijih oblika koje sam uspijevao dodati organizmima kao već gotove njihove dijelove, a vjerovao sam i da od te materije mogu načiniti nezavisan organizam, po volji.

Razmišljajući što sve moji pronalasci nude Margitinom i mom životu i kamo nas vode, zaključio sam da je zapravo vrlo glupo da se netko tko je ovladao takvom moći, nastoji, i to uz takve, najblaže rečeno, neprilike, uklopiti u standardni način živoa jednog društva koje je u usporedbi s njim evolucijski zaostalo.

Margita je od početka podržavala moj rad. U moje metode dotad nije se udubljivala, ali bio sam siguran da može potpuno usvojiti sve vještine kojima sam i ja ovladao, te da teko združeni možemo krenuti u veliku avanturu slobode, lako sam skovao plan, a stjecajem prilika ti si od samog poJfetka bio valjda najneposredniji svjedok njegova ostvarivala. Tu i počinju tvoji neobični doživljaji.

Robert se zavali u fotelju i zgrabi još jedan komad kolača. Pavao se sav ukočio u znatiželjnom očekivanju nastavka, te ga prodrma tek Margita koja mu preko stolića gurne koljeno zdjelom, te se on trgne i uz zahvalni smiješak uzme kolač.

— Pomislih: gdje god otišao, imat ću nekoga na vratu. Uvijek ću morati glumiti ovakav ili onakav način života i prilagođavati se sredini uz mnogo gnjavaže. Da me ostave na miru, najbolje je da umrem. Zato sam počeo adaptirati ambijent za svoj »prekogrobni život«. Ova kuća je, na sreću, odijeljena šumarkom od ostalih. U podrumu sam uredio skrovište i spremio, za početak, sav pribor za svoja istraživanja. Kad je sve bilo pripremljeno, počeo sam izradu svog leša. Bio je to dotad najveći izazov mojim sposobnostima. Duže vrijeme pripremao sam dovoljnu količinu

»sirovine« i mikroorganizama koji su, hranjeni njome po mojim uputama, formirali tkiva i proizvodili dijelove tijela; sve nevjerojatno brzo u usporedbi s procesima koji teku »prirodno«. Sama je izrada trajala relativno kratko, tri dana, ali me je stajala strašno mnogo energije.

Tako je nastala savršena kopija moga tijela, sa školskim primjerom moždane kapi, koje si imao prilike pregledati.

— Jesi li na taj način mogao načiniti i svog živog dvojnika?

— Ne znam, to zalazi u područje gdje ima još dosta nepoznanica. No, u jedno sam siguran: ono tijelo koje sam načinio nikad ne bi moglo oživjeti kao organizam. Teško je to objasniti, ne samo da sam pazio na autentičnost samo utoliko koliko može prodrijeti jedna obdukcija, već je to izraženo tek kao model organizma, njegova slika... Kao što rekoh, teško je razjasniti.

Nakon tog uspjeha, svoj tajni život organizirao sam tako da sam uglavnom radio noću, a danju spavao. Kuća je bila sudski zapečaćena, mogao sam se njome koristiti, samo što za ulaz upotrebljavam prozor na katu. Uostalom, kad zaželim, penjem se po zidovima kao pauk.

Da bih imao što više mira, počeo sam ponekad davati tijelu grozne oblike i šetati noću po okolici. Tako je nastalo čudovište iz Gradaja

— ... koje sam i ja imao prilike vidjeti jednom i to baš na izlazu iz groblja preko kojeg sam kratio put na povratku iz jednog noćnog posjeta. Što se tiče grozote, svaka čast — reče Pavao.

Sve troje prasnuše u smijeh. Robert natoči još vina.

— Na kraju ćemo i zapjevati. Koje smo još susrete imali? Da, slučaj Borovih.

Tog sam poslijepodneva u šumi što pokriva vrh brežuljka na kojem je njihova kuća vježbao nešto sa sluhom. Bilo je dosta mirno, a taj položaj dominira nad velikim područjem. Zanimalo me koliko mogu izoštriti sluh. Tako sam začuo i zvukove iz kuće Borovih. Bilo je očito da se stari opet napio i da tuče ženu. Ona je prigušeno jecala, dok je on pijano rikao. Bilo je to neizdržljivo. Pojurio sam, gotovo i ne razmišljajući. Samo sam pomislio: dobro je da sam se i danas preobrazio u gadan zmajevski oblik; nadao sam se da će sama moja pojava prekinuti te strahote. No, kad sam banuo u njihovu kuhinju, žena je ustravljena zanijemila, Bor se, pomračenog uma, nije uplašio, već je, dapače, pomislio da se to pojavio

izmišljeni ljubavnik, zbog kojeg stalno i maltretira ženu. Odmah je nasrnuo na mene sa sjekirom kojom je dotad prijetio ženi. Bio sam iznenađen te sam reagirao sporo. Nisam ga zgrabio na vrijeme i njegov udarac mi odsječe dio jedne od moje četiri ruke. Zaurlao sam strahovito od bola i jedva se savladao da ga ne ubijem kad sam ga čas zatim držao u čvrstom stisku. Tako sam mu uputio samo jedan udarac koji je trebalo da ga onesvijesti samo privremeno. Zatim zgrabim ženu i ponesem je jureći, kroz stražnji izlaz, u šumu. Znao sam da bi moj urlik mogao nekog privući.

I tek kad sam zamaknuo u šumu, počeo sam razumno rasuđivati. Za mnom je ostalo previše tragova: odsječeni dio ruke (rana mi je, naravno, odmah zacijeljela) i sva kuhinja poprskana krvlju. Sjetio sam se procesa koji bi se mogao nazvati »samospaljivanje«, a koji sam znao izazvati u organizmima pod svojom kontrolom; koristio sam se njime često za uništavanje korova. Koncentrirao sam se i objasnio izgubljenim dijelovima svoga tijela kako da to izvedu.

— I to je bila zaista impresivna predstava.

Robert začuđeno pogleda Pavla.

— Pa ti si izvrstan trkač. Kad sam od Margite saznao da si ti prvi naišao na Bora, nije mi palo na pamet da si to mogao vidjeti, čak i ako si dotrčao na moj urlik. Vidim da sam ti postavljao prilično mnogo zagonetki. O tome nisi nikom pričao?

— Nisam. Bilo je previše fantastično. Zapravo, zamalo sam kazao Margiti kad sam je posjetio u ateljeu, ali onda sam ispao budala s onim tragovima u vrtu. Sada mi je jasno kako su nastali. Ali, što je, zapravo, bilo s Borovom ženom?

— Nju sam držao u hipnotičkom transu dok nisam uklonio tragove, a onda sam joj naredio da sve zaboravi i pođe tetki na drugi kraj Gradaja s uvjerenjem da se na to sama odlučila kad je vidjela da će se muž opiti.

Bilo je to prvi put da iskušavam svoju moć nad ljudskim bićem. S tom ženom to zaista nije bilo teško jer je ona po prirodi submisivna. Dok sam gledao za njom i čekao da se dovoljno udalji da bih je probudio iz transa, nisam baš bio sretan zbog toga što sam učinio, ali mislio sam da mi je bar toliko dužna jer sam je spasio od podivljalog muža. Eto, dogodilo se da sam i još jednom, upravo večeras, manipulirao njome... ali najprije još o nekim stvarima koje su se dogodile ranije.

Naravno, tragove u Margitinu vrtu ostavio sam ja. Kad sam je noću posjećivao, nisam mnogo pazio na biljke pri penjanju uza zid. Kasnije bih ih ionako »iscijelio«. Te večeri bio sam i previše neoprezan. Čak sam slomio i jednu ružinu granu i izgrebao se. Ti si šetao u nekakvim mekim cipelama te sam te i uz izoštreni sluh začuo tek u posljednji trenutak. Jedva sam se uspio sakriti. Zaključio sam da je pametno da pošaljem k tebi Garu dok sam se ja skrivao zguren iza njegove kućice.

— Imao si stvarno dobrog saveznika. Ali što bi bilo da sam njuškao dalje i pronašao te?

— Vjerojatno bi se probudio ujutro u svom krevetu s uvjerenjem da si cijelu noć tvrdo i dobro spavao. No, već sljedeće večeri imao sam s tobom dosta posla.

— Moj pad s kola?

— Da, baš taj nimalo spretni pad koji je tebi bio naizgled potpuno bezazlen, no ja sam se dosta namučio namještajući tvoje vratne kralješke... Dok ti sebi opipavaš vrat opisat ću ti što se tu zapravo događalo.

U posljednje vrijeme bavim se idejom koja mi se u prvi čas učinila gotovo suluda, ali, začudo, sve se više uvjeravam u njezinu ispravnost. Pomislio sam, eto, jednom prilikom: Zašto je život vezan samo uz onaj dio materije koji zovemo organskom? Upoznajući sve više te »ugljikove spojeve«, učinilo mi se da su oni baza za pojavnost života u ovom našem, »mikrokemijskom okolišu«. Možda živjeti može, a možda i živi, i onaj dio materije koju zovemo anorganskom Naravno, u jednoj drukčijoj dimenziji nego što je biološka okolina na koju je navikao čovjek. Pomislih: kad bismo se samo mogli preseliti u takvo nešto; zamisli da kao vjetar jurim nad Zemljinim prostorima, ili golem poput rijeke, brzam planinama valjam se oceanima... Oslobođeni svih tih glupih stega, kad bismo Margita i ja mogli poletjeti slobodni u susret tom pravom izazovu, velikoj životnoj borbi sa čistim prirodnim elementima, te možda i njih oplemeniti kao što je, uostalom, pojava razuma oplemenila ovu našu životnu kakofoniju.

Robert zašuti zamišljen. Pavao se sada zaista začudio:

— Zar zaista vjeruješ da je to moguće?

— Gotovo sam siguran u to nakon onoga što sam već učinio. Čak predosjećam da ćemo uskoro uspjeti. Sad kad srne napokon zajedno, osjećam da smo dovoljno jaki.

— Znači, bili biste besmrtni? Vječno biste lutali svijetom?

Robert se osmjehne:

— Toliko ne znamo o tome, a sigurno nikada i nećemo znati. Zar je to važno? Čini mi se, doktore, da ti baš nisi slobodan od mistične predodžbe čovjeka kao bića sazdanog od besmrtne duše i smrtnog tijela.

Bila je to baš večer kakvu sam iščekivao. Očito je nailazila oluja, a meni su bili potrebni jaki energetski potencijali u bliskoj atmosferi. Želio sam pokušati da nekako jedan dio sebe prenesem u nju. Tako da kažem: da osjećam s jednom zračnom masom kroz neko vrijeme.

Ne znam kakva je to slučajnost u posljednje vrijeme tako često dovodila do naših susreta, ali dogodilo se da sam baš u trenutku kad se nakupilo dovoljno energije, te sam izazvao jedno »paljenje« i sav oduševljen uspješno poletio svim svojim osjetilima kroz nesputani zračni prostor, naletio tako »prozračen« odmah na izlasku iz šume (gdje sam počeo pokus) na kola s podivljalim konjima koji su te u ludoj trci vukli preko livade.

Nisam se stigao umiješati prije nesreće, ali sam u trenutku pada već bio potpuno koncentriran na tebe i tako odmah saznao sve povrede što ih je bio zadobio tvoj organizam. Odmah sam ga, naravno, uspavao, kao što i treba pri operaciji, da ne osjećaš bol, a i da bih nesmetano radio. Samo što je tu operaciju obavio toj organizam sam na sebi, a uz moje vođenje.

No, samo stručno usmjeravanje tvog metabolizma prema najlakšem izlječenju nije bilo dovoljno. Trebalo mu je prenijeti i dosta energije kojom sam raspolagao.

Trajalo je to, tko zna, možda čak manje od minute, ali temeljito me iscrpilo. Vratio sam koncentraciju u okvire svog uobičajenog »organizma« i, premoren ali zadovoljan, vratio se kući. Koliko je to bilo zadovoljstvo da sam bio sposoban i za toliki pothvat! Ti si bio spašen, zapravo u sasvim normalnom stanju, a i učvrstila mi se vjera da ću uspjeti ostvariti svoje planove. Pitao sam se što li ćeš ti uopće misliti o tom svom doživljaju...

Pavao je zamišljeno sjedio, a onda reče:

— Sve što sam dosad čuo potpuno mi je neobično i neshvatljivo, ali najviše baš ta moja nezgoda i čudesno iscjeljenje, za koje sam od prvog časa bio svjestan da se moralo dogoditi, ali nisam to htio i priznati, uvjerava me, eto, da su ta čuda istinita. Ne znam što da mislim o svemu

tome, ali mogu ti reći: vjerujem u sve što si mi ispripovijedao. .

— Meni to mnogo znači — reče Munk. — Znam da mi ljudi, uglavnom, ne bi vjerovali. No, da se tebi sve ovo može povjeriti složili smo se kad smo te opazili kako lutaš močvarom nakon Margitina nestanka. Zaključili smo da si sigurno vrlo zabrinut te da bi bilo dobro da ti objasnimo što se događa, jer ti ćeš zacijelo čuvati našu tajnu.

Znali smo i da si čvrstih živaca, pa sam iskoristio kao vodiča Borovu ženu, nad kojom mogu uspostaviti kontrolu. Bio je to zaista neugodan doživljaj, naročito početak našeg ronjenja kroz močvaru (dok te nisam uspavao), no jasno ti je koliko se čuvamo da nas ne otkrije netko nepozvan... Eto, čini mi se da je to cijela priča.

Zavlada šutnja. Moglo se čuti kako pucketa staro pokućstvo. Odjednom Margita i Robert prasnuše u smijeh, a Pavao im se pridruži.

— Baš smo se umudrili.

— Da, ja sam malo ošamućen, vjerojatno od svega što sam čuo — opravdavao se Pavao.

— Ne samo od toga — reče Margita. — Noć je već skoro odmakla, a vas dvojica zaboravili ste na vrijeme.

— O, da — složi se Robert — ja sam se navikao da uglavnom radim noću, a danju spavam. Morat ćemo te uskoro ispratiti, no drago će nam biti ako još koji put budeš raspoložen za ovakvo »vještičje sijelo«. Valjda ćeš uspjeti navići se na ovako neobične prijatelje.

Pavao se smiješio:

— Osjećam da sam se na to, bez problema, već navikao.

• • •

Bio je šesnaesti kolovoza, nedjelja, dan koji će ostati kobno ubilježen u Pavlovu životu.

Toga se dana održavao godišnji sajam u Gradaju. Paklenski vruć dan. Na trgu gdje se smjestilo sajmište postavljen je vrtuljak, točilo se vino na otvorenom i pekle kobasice.

Do Pavla je dopirala udaljena svirka i povici, dok je ljenčareći u hladu

vrta čitao knjigu.

Čitao je, zapravo, samo napol sabrano, jer ga je obuzela lijenost, te je utonuo u misli o tome kako je idiličan ovaj ladanjski ugođaj, i kako on zaista uživa u njemu, pa tako naplaćuje onu dosadu koja ga, čini se, ponekad spopade. Ujak Stjepan će se zacijelo naljutiti i čak praskati kad mu odgovori. »Pa to je zaista neshvatljivo i potpuno nerazumno, s takvim sposobnostima odbijati tako primamljivu specijalizaciju i zavidnu karijeru, osuditi se za cijeli život na mediokritetsko mjesto provincijskog liječnika...«

Da, za primarijusa ujaka nesklonost karijerizmu potpuno je nerazumljiva. »Ili je to ipak nedostatak ambicije, izvjesna lijenost, izbjegavanje životne borbe? Moja glavna mana, kako tvrdi Robert? Uistinu, udebljao sam se, po konstituciji tome i jesam sklon... No, ovo baš i nije vrijeme da se gnjavim takvim mislima...«

Na vrtna vrata uleti, sav zajapuren, dječak i ugledavši ga zaviče:

— Doktore, doktore, brzo! Mirna Malek se utopila!

— Gdje? Kako? Gdje se utopila? Govori! — Zaprepašten, Pavao zgrabi za ramena dječaka koji se, jedva dolazeći do daha, borio da izgovori:

— Tamo, na jezeru... Plivali smo... Ona je... grč ju je uhvatio... Potonula je...

Pavao odjuri u kuću. Uvijek spremna torba stajala je u sobi. Zgrabi je, izjuri na ulicu samo u kupaćim gaćicama, te zagrabi što ga noge nose.

Projuri pored nekih ljudi koji su naišli iz sporedne ulice, i ne obazrevši se na njihove povike. Bila je to skupina mladića koji zaustaviše dječaka što ga je slijedio, i nakon kraćeg ispitivanja potrčaše za njim. No, Pavao je odmicao mnogo brža. Većje ugledao drveće koje je okruživalo jezerce — maleni krug bistre vode prije ulaska u močvaru. Djeca su se tu često ljeti kupala. Maloj Mirni bilo je jedanaest godina. Zašto ljudi tako malo paze na djecu?

Na ulasku u šumu Pavla dočeka nekoliko uzbuđenih ljudi povicima i mahanjem; među njima bio je i stari gradajski krojač Hinko Tamnovir, u ribičkoj opremi, mišjeg lica, zajedno sa svojom debelom hipohondričnom ženom, morom Pavlovih poslijepodneva u ordinaciji.

Naletjevši na tu skupinu boja je glasno zapomagala i požurivala ga dok joj se primicao, Pavao vikne:

— Gdje je mala? — tražeći pogledom utopljenicu.

— Ah, doktore, grozno. Djeca su plivala, malu je valjda grč uhvatio, tako je vikala, borila se, ali jadnica nije mogla do obale... — zaštekta Tamnovir na njega.

Pavao je zaprepašteno gledao čovjeka u čistom i suhom zelenkastom odijelu, koji sad nešto melje, a...

— Ma gdje ste je izvukli? — prekine ga grubo.

— Ah, doktore, ja... u mojim godinama... pa vikao sam joj da se umiri, a i mojoj ženi je pozlilo, ona ..

— Ma, gdje je mala? — riknu na njega Pavao.

— Pa, potonula je tamo...

Pavao već krene, gurnuvši ga u stranu, kad li se grmlje nedaleko od njih razdvoji i iz njega izađe Robert Munk, s kojeg se cijedila voda, s malim mokrim tijelom u rukama. On bez riječi dođe k Pavlu, preda mu djevojčicu u ruke i zatim, hitra koraka, opet se izgubi u šumi.

— Aaaa, jeste li vidjeli? To je on! — vrisnu histerično Tamnovirka iza Pavla i zaglavinja hvatajući se teatralno za srce.

— Doktore, brzo, pozlilo joj je — zakuka muž.

— Ma, idite do vraga! — izleti Pavlu, mada sad već bez prijašnjg ljutnje, dok je opipavao malu toplu ručicu i osjećao bilo i dali djevojčice.

— Štooo? Ma kako vi to... — započe svadljivo Tamnovir dok je pridržavao svoju ženu što je soptala kao da se bori za zrak, no u tom času stiže do njih skupina mladića koji su išli za Pavlom.

— To je bio Robert Munk?? Boga mi, ako to nije bio on! — viknu jedan od njih.

— Čudovište, vodenjak, što je učinio maloj? — Njihov vođa pristupi Pavlu.

Pavao se zagleda u ovnujsko lice s pijanim očima pred sobom i, ne

uspijevajući sakriti odbojnost, reče hladno:

— Mala je u redu.

Zatim se progura pored njih i krene prema kućama.

Gadno psujući, pijano društvo iza njega zaključi da treba uloviti čudovište te se, lomeći granje, uputi u šumu.

— Hajde trčite Mirninoj mami i recite da je ona u redu — naputi Pavao djecu što su ga pratila.

Dok je koračao, noseći djevojčicu koja je mirno spavala, po glavi mu se vrzlo: »Mala moja, ti baš imaš sreću što postoji čudovište iz Gradaja. Ali zašto je to Robert ovako izveo? Zar nije mogao smisliti nekako drugačije? Svi će sad saznati.. Što da sada radim? Što da kažem? Treba čekati večer. Onda će mi sigurno poslati poruku.«

Kad se primakao kući Malenkovih, u susret mu stiže usplahirena Mirnina mama.

— Bez brige, u redu je — umirivao je ženu koja prihvati objema rukama djetetovu glavu brižno je zagledajući.

— Ali doktore, to čudovište, da li je to istina? Da nije nešto...?

— Ma djeca su se uplašila, pa im se svašta pričinja — prekine je. — Mirna se utapljala, ali se, na sreću, našao u blizini neki mladić i spasio je. Sada je sasvim dobro, budite mirni, zaspala je od umora, pustite je da odspava sat-dva. Ja ću naići još predvečer da vidim kako je. — On se nasmiješi, opazivši kako je ženu, više od njegovih riječi, umirio djetetov san, te se oprosti i krene kući.

Vrijeme kao da je zastalo. U kući je bilo sparno, no nije mu se izlazilo u vrt. Čuo je neke ljude kako prolaze ulicom i njihove uzbuđene glasove. Pretpostavljao je o čemu razgovaraju. Nije se mogao prihvatiti nikakvog posla i z|Jo jedva dočeka zalaz sunca, da pođe pogledati što je s Mirnom.

Namršti se kad ugleda gomilu svijeta što je zamorila oko kuće Malekovih..

Mala je Mirna, uplašena pogleda, stajala stisnuta uz majku dok ju je neki čovjek ispitivao. Pavao prepozna Tibora Gudića, poznatog prgavca koji je u svakoj prilici nastojao zauzeti nekakav vodeći stav i za kojeg se pričalo

da je bio zaljubljen u Margitu, te nije mogao podnijeti Roberta, i »za života« se s njim više puta gotovo potukao.

— Evo doktora — zažamori gomila.

— Baš dobro, doktore, vi ste nam nedostajali — raskorači se autoritativno Tibor.

Pavao osjeti zadah rakije i, jedva ga pogledavši, mioiđe ga i čučne do dječvojčice.

— Kako je? — pomilova je po licu.

— Dobro... — jedva protisnu ona drhteći.

— Vi ste rekli da se samo utapljala, a sad kažu da ju je to čudovište uhvatilo, oh... — nervozno započe majka.

— Ja sam vam rekao ono što sam čuo od djece što su bila s malom i ono što sam ustanovio: da je mala dobro, zdrava i čitava. — Pavao se trudio da ostane miran. — No nije u redu da dijete tako uzrujavate. Mirni je sada najpotrebniji mir.

— Ma slušajte, doktore — umiješao se nametljivo Tibor — nas zanima... Evo, ovi momci kažu, i Tamnovirovi, i djeca, svi, da su dobro vidjeli. Recite nam sada i vi: je li to bio Robert Munk?

Pavao poželje da se izdere na njega i razjuri tu nerazumnu gomilu što se tu okupila i bulji praznoglavo, no pomisli da je svakako bolje da ostane što mirniji. Zato mu suho odvrati: ,

— Taj je mladić možda nalikovao na Munka, ali vama je valjda jasno da je Robert Munk umro. Osim toga, što se tu priča o nekom čudovištu, koliko ja vidim on nije ništa loše učinio Mirni, dapače, vjerujem da je...

— Ostavite se vi filozofiranja. Znamo i mi misliti svojom glavom. I znamo što nam je činiti — prekide ga ovaj grubo, uz odobravajuće mumljanje gomile.

Masa se pokrene. Kao po zapovjedi formira se skupina uglavnom mlađih muškaraca keja se, žamoreći bijesno, uputi ulicom. Vodio ih je Tibor i još nekolicina koji su gadno psovali, naređujući nekima da odu u pokrajne ulice.

— Ma što ti misle? — dohvati Pavao za rukav nekakvu klimavu protuhu koja je posljednja izlazila iz dvorišta.

— He, he, pa sredit će oni vampira, bez brige, već će ga, he, he — iskresi se neobrijano lice na njega.

Pavao ostade ukočen bulјeći niz ulicu, a onda se ipak trgne i požuri za ruljom što je brzo odmicala. Gotovo trčeći, gurao se prema čelu kolone. Vidje kako stižu i neki s lovačkim puškama, sjekirama...

Kad se približi vodećima koji su povicima hrabrili masu iza sebe, na njega se obrecnu neki krupni mladić.

— Bježʹ, doktore, nisi nam ti potreban. Snaći ćemo se i sami.

Oko njega prasnuše u smijeh surova lica.

— Ma čekajte, ljudi, potpuno ste poludjeli. Smirite se, ujuro ćete sasvim drukčije razmišljati.

— Hajde, hajde, ne smetaj — vikne mu jedan od vodećih — za tebe je bolje da se ne miješaš.

Unatoč mrkim pogledima, on nastavi šutke koračati.

Vodeći su se dogovarali: »Pa gdje bi bio nego u svojoj kući?« »Momci kažu da je pred njima ušao u močvaru.« Treba srušiti taj đavolji brlog.« »Jesi donio petrolej?«

Nebo je već posivjelo kad gomila okruži Robertovu kuću koja je, sablasno mirna, tonula u sumrak.

— Hej, ti — drekne Tibor i raskoraci se s lovačkom puškom u rukama — majku ti vampirsku! Isprašit ćemo mi tebe.

— Ma što čekaš? Pali, pali, vražju mu strinu! — poletje kamenje i boce benzina i petroleja, razbijajući prozore. Prasnu paljba iz nekoliko pušaka. Liznuše prvi plameni jezici.

— Dosta, prestanite — jurio je Pavao između pomamne svjetine.

— Ma jesam ti rekao da se gubiš! — Pred njega se postavi krupna prilika. Pavao pokuša izbjeći udarac, no šaka ga ipak zahvati te osjeti, dok je padao, slani okus iz puknute usnice.

Rulja je urlala, praštali su hici. Kroz prozore sijevao je odsjaj plamena koji se razgorijevao.

— Uništi ih! Oh, zgromi ih, zgromi sve! Ti to možeš! — mucao je Pavao klečeći i zabivši glavu u ruke.

No ništa se ne dogodi.

Šireći se pomamno, vatra je proždirala kuću. Izbijala je na sve otvore. Odjednom, uz prasak, krov se provali, jara, kao udarac, naglo zapuhnu, te mnogi popadaše.

Gomila poče da vrišti radosno.

Ukočen, zgranut, Pavao je klečao i buljio u užareno zgarište koje u sablasnoj tami razigra paklenske sjene podivljale gomile, dok su mu se suze kotrljale niz lice.

• • •

U predvečerje toplog jesenjeg dana, uz zvonjenje tramvaja i buku motora Pavao se vraćao, između mnoštva prolaznika, iz bolnice kući. Kad je skrenuo u četvrt u kojoj je stanovao i koju je ukrašavalo zelenilo parka, zapuhnu ga miris drveća i šarenilo raskošne jeseni na granama.

S vedrinom koja kao da goni na velike pothvate, on stiže i pred vrtna vrata, te po običaju, zaviri u poštanski sandučić. Nađe zataknut preklopljen list papira. Razmota ga i ostade ukočeno buljeći. Na ceduljici je pisalo:

»Dragi prijatelju,

Bili smo tako slobodni da se pozovemo na večeru. Ako želiš naše društvo, ostavi večeras prozor otvoren.

M. i R.«

On se konačno trgne, časak se još, zažarenih očiju, zagleda u grane, a onda zabrza ulicom prema trgovini na uglu.

»Valjda ima šampinjona? Nataša pravi izvrstan umak od gljiva, a večeras je prava prigoda za to.«

John Kelly:

One Kidnapped Clicka

Prevela Ingrid Jurela-Jarak

Oteta Clicka

— I što to govoriš? Da ljudi s planeta nikad neće moći ida shvate naše probleme, samo zato što nikad nisu živjeli u praznom svemiru?

— Dakako da neće. Marx je bio prejednostavan marksist za mene — govorio je deblji muškarac vukući mrežom uhvaćenu životinju uz rampu pa u svemirski brod.

— Hej, pažljivo! — opomenu ga niži muškarac kad je deblji gurnuo životinju preko ruba otvora. — Ona zaslužuje bar nekakvo poštovanje.

— One ne zaslužuju ništa posebno — prezirno će deblji i istrese Clickino mladunče iz mreže na pod. — Ono što mi od njih učinimo zaslužuje poštovanje. Vani, u divljini, one ne misle.

Clicka se uspuže nekako sa strane. Njen mekani kljun bio je čudno vlažan.

— Glupost! — reče niži muškarac i pritisnu dugme. Rampa se uvuče a otvor zatvori. — To je istina! Tamo vani su ništa. Nikakva jezika, ničeg što nije rudimentarno.

— Ti sve racionaliziraš.

— Ali, to je istina — odgovori deblji i uspe se uza ljestve u glavni prostor broda.

Niži muškarac svrnu pogled na Clicku, koja je puzala, zatim se ljestvama uspe za debeljkom.

Clicka zatrepta očima. Sivo joj je krzno bilo sve izgužvano od mreže. Nije se osjećala povrijeđenom. Zapravo, nije osjećala ništa. Postojala je neka praznina. Nije mogla naći — nešto drugo nije bilo tu.

Vani, u grmlju niz dugi travnati puteljak, vlati trave bile su pokidane povlačenjem mreže, a trideset i jedan Clickin roditelj bio je okupljen kraj

njenog visokog gnijezda. Sami su ga istkali, za svoju bebu, a sad su plakali. Dadilje su bile duboko povrijeđene; bebe nije bilo. Svi će, zauvijek, jednim dijelom biti mrtvi. Plakali su zbog drugih, zbog sebe samih.

• • •

Clickin kljun se brzo stvrdnuo, tako brzo kao što je i saznavala. Saznala je o debeljku i o onom nižem, o toplim metalnim prostorijama, o slušanju i razmišljanju. Uskoro je i sama razmišljala, razmišljajući onda kad su ljudi mislili i misleći ono što su oni mislili. Kad se uvelike trudila i kad je bila potpuna tišina, mogla je čuti tok ljudskih misli. Onaj niži muškarac ju je naučio da to i nisu ispravne misli, ali ona ih nije mogla razlikovati.

On ju je isto tako naučio zašto može čuti misli drugih ljudi. Mogla je to zato što joj je posao bio da svom gospodaru govori ono što drugi misle. Oni bi vježbali tako da mu je Clicka glasno govorila sve ono što je mislio debeljko, a zatim debeljku ono što je mislio onaj drugi. Bilo je lako govoriti kad su je ljudi opskrbljivali riječima, pa čak kad bi joj kljun zveckao na svako »b« i »p«. Naučili su je da govori samo onda kad su je pitali.

Znala je o svemu baš kao i ljudi. Nije se mnogo toga sjećala, ali to i nije bilo važno, jer su oni pamtili važne stvari. Onda je jednog dana drugi blistavi brod prišao brodu na kojem je živjela, i neka je osoba ušla kroz otvor njihova broda. Odjednom se u Clickinu svijetu stvoriše nove misli. **Ona postaje jača**, mislio je debeljko, **uskoro će moći čuti misli preko nevjerojatno velikih udaljenosti**.

Žena po imenu Kadrasa osorno skliznu iz svog svemirskog odijela i uspe se ljestvama do glavnog brodskog prostora. **Već je bilo vrijeme da mi nabave jednu od tih prokletih životinja**, mislila je.

— Budimo brzi! — reče.

— Bez brige — promrmlja debeljko. — Mi se želimo što prije osloboditi Clieke kao što je ti želiš što prije dobiti.

Riječi grunuše u Clicku poput ledenih prstiju.

— Želim samo šio prije otići odavde — reče Kadrasa, pogledavajući na onižeg muškarca. — Kad stojim na jednome mjestu, onda me uhvate — nastavi. **Bar ovo nije zamka**, mislila je. **A neću im dati ni više novca.**

— Bit će ona dobra Clicka — primijeti debeljko.

— To bolje. Odlazimo — reče Kadrasa i povuče Clicku do ljestava.

— Čekaj! — uz viknu onaj niži. **Sve sam to pobrkao**, pomisli.

— Platila sam vam unaprijed. Što? — reče Kadrasa naglo se okrenuvši.

— Ništa. Platila si nam unaprijed — odgovori oniži muškarac i slegnu ramenima. **Naposljetku, ako nas zaustavi patrola, mi smo čisti**, razmišljao je.

Kadrasa gurne Clicku na ljestve. Zatim je ugura u svemirsko odijelo onog onižeg muškarca i stade je vući kroz otvor broda po žici koja je povezivala brodove. **Da ih ubijem**? — pomisli Kadrasa. **Nisu me prevarili. Ništa ne bi postigli time da kažu patroli gdje sam. Dotad ću već odskočiti daleko u svemir. A ništa mi nije potrebno s njihova broda. Ne.**

Kadrasa svuče svemirsko odijelo s Clicke. Ono joj je ozlidilo koljena, prepone, kljun. Bila je premala i odijelo joj nije pristajalo. Iskobelja se i stade na hladan pod.

— Hajd'mo! — reče Kadrasa. — Ti si sada moja Clicka. Išla je za Kadrasom niz hodnik, obuzeta svim mogućim mislima, dok je posada iskosa zirkala na nju da vidi kako zapravo Clicka izgleda. Sad je ona bila Kadrasina Clicka.

Bila je Kadrasina Clicka godinama.

Posao joj je bio da sluša što misle drugi kapetani svemirskih brodova i da to kaže Kadrasi. Rekla joj je što je želio Zemljanin Dragen, i Kadrasa je organizirala Veliku prijevaru. Rekla bi Kadrasi koji pilot nije oprezan, i Kadrasa je ukrala patrolnu krstaricu Pan-Galactic. A kad je na kraju Kadrasin brod bio pretovaren i kad ju je prestigla patrolna krstarica, Clicka joj je rekla kad je kapetan namjeravao pritisnuti dugme Total, potpuno uništenje, i Kadrasa je izvela skok unatrag te uništila krstaricu.

Ali onda se Kadrasa zabrinula. Posvuda su je grozničavo tražili. Mora smanjiti težinu broda, a njezin teret joj je bio potreban. Tako je izbacila s broda pola svoje posade. A i Clicka je bila raskoš koji sebi nije mogla priuštiti.

Ona je bila Kadrasina Clicka, i činilo joj se kao da je režu i komadaju kad je čula da Kadrasa razmišlja o tome da je ubije. Ali Kadrasa je nije

ubila: živu ju je izbacila s broda. Clicka je lebdjela svemirom među kutijama i tjelesima.

Svemirsko odijelo joj još nije pristajalo, ali ona se nekako pogura naviše, prema kacigi, i sad je mogla čuti misli s udaljenosti većih no ikad prije. Čula je kako Kadrasini gusari bježe i mrmljaju o pobuni zbog onoga što je učinila s njihovim drugovima. Čula je misli ratnih posada koje su se dosađivale pošto su cijele jedinice novih lovaca presretača čekale na Beti I, Kadrasinoj idućoj postaji za uzimanje goriva. **Kadrasa će nas tražiti**, razmišljao je neki kapetan. **Mislit će da smo ostali ovdje nakon uništenja Smittyjeve krstarice. Nikad neće shvatiti da ćemo je ipak uloviti.**

A i Clicka je mogla čuti Kadrasu kako i dalje pita zašto je kapetan krstarice pritisnuo dugme za potpuno uništenje, umjesto da napadne na nešto zastarjeliji način. Trebala je samo upitati.

Clicka se sjećala misli kapetana Smitha još od onda kad ih je tražila za Kadrasu. **Uhvatit će ih mreža s Bete I ako ja ne uspijem**, mislio je. **Zato zaboravi na njeno ranjavanje ili na to da je ovdje uhvatiš i čekaš na pomoć. I tako će sva slava pasti na te proklete presretače. Ona će sad vjerovjatno izvesti skok. Ide ubijati!** I Clicka se sjeti da je kapetan Smith poginuo.

Onda je Clicka prošla kraj nekih brodova i polako kretala prema planetu. U početku se slabo vidjela, ali svemir je bio tako tih da je Clicka uskoro mogla čuti misli svih ljudi na planetu. Oni nisu mislili o krstaricama, Kadrasi ili gusarenju, već o drugim stvarima na koje je Clicka vrlo rijetko pomišljala. Sad je bila u moru rada i igre.

Nikad prije nije imala toliko misli, nikad prije nije bila odjednom u toliko kratkih posjeta ljudskim umovima. Dugo će poživjeti ovdje, u svemiru, nije mnogo jela, a s takvim regeneratorima zraka prije će umrijeti od gladi nego što bi se mogla ugušiti. Poživjet će tjedne i tjedne.

Još prije no što je dan protekao, bila je svjedok pobune na Kadrasinom brodu. Čula je kako lebdi u svemiru, sretna što umire slobodna. Clicka je obožavala da misli na Kadrasu.

No sva joj se pažnja okrenula na presretače kad je začula pometnju među posadama. **Zamka je postavljena**, mislio je neki mladi kapetan lovca presretača. Zatim je začula pometnju i ljutnju među Kadrasinom posadom pošto im je brod odjednom zaustavljen usred svemira. **Protuzid**,

razmišljao je mladi kapetan. **Zaustavio ih je prije no što su nas i zapazili.**

Clicka je čula kako se bespomoćna posada predaje pošto ih je opkolila posada lovaca. Sve misli gusara bile su morbidne. Vrati se ljutitim Kadrasinim razmišljanjima.

Ali idućeg dana začu približavanje novih misli. Bio je to mladi kapetan, čiji je brod također tragao za nečim. Njegova je posada očitovala brzinu broda i provjeravala koordinate. Pokazaše mu kartu. **Tu i tamo**, mislio je, **Kadrasa i njezina Clicka**.

Začula je Kadrasinu ljutnju što su je spasili. Sate nakon toga hvataljke lovca privukoše Clicku na sigurno.

Svi su se prema Clicki vladali mnogo bolje nego prema Kadrasi. Sve Kadrasine misli bile su vrlo crne. A onda poslaše Clicku na drugi brod, brod-bolnicu.

• • •

Nemoj se iznenaditi ako jedno vrijeme nikoga ne budeš vidjela, razmišljao je čovjek čudne kose koji je stajao pred njom. Poznavala ga je, bio je to Stevenson, psihoanalitičar. Upućivao joj je misli kao što je s ljudima razgovarao: glatko, ravnomjernim glasom, uzimajući dah kako bi odijelio dijelove rečenica. A ona je znala zašto. Bio mu je to posao, dio njegova života, da razumije ljude točno kakvi su. Da bi u tome uspio, nije im se smio nametati, te ih je tako sprečavao da se vladaju onako kako bi on to možda od njih očekivao. Nije im projicirao ništa osobno, svoje, pa je i dobivao samo ono prirodno, njihovo.

Sve je to ona shvaćala, jer joj je on to i rekao. U svojim mislima obraćao joj se i govorio o sebi — bio je prvi koji se vladao tako. Ali, bilo joj je vrlo teško misliti zajedno s njim. Tako malo sličnosti u razmišljanju.

Stavit ću te u sobu gdje nećeš moći čuti nas ostale s broda, razmišljao je. **Želim da se malo odmoriš**.

Išla je za njim i prošla kroz vrata obilježena sa tri crvene crte. Kad ih je zatvorila, utonuli su u potpunu tišinu.

Pričaj-joj-priče, mislio je u sebi. **Ova soba** (okrenu se prema njoj) **bila je projektirana uz pomoć**... Pomislio je nešto što nije razumjela... **drugih Clicka**. Ona sjede na naslonjač obložen zelenim krznom koji joj je bio baš

po mjeri. **Dobro**, mislio je Stevenson, **sama-je-odabrala-da-tu-sjedne. Inicijativa. Treba-da-se-još-više-razvije. Ali-ona-ovo-čuje**... Sjede na drveni stolac nasuprot njoj.

Mi zapravo ne shvaćamo kako ti možeš čuti misli i što je to što ti čuješ. I ne razumijemo kako te zidovi ove sobe mogu spriječiti u tome. Ali... (ponovo pomisli onu riječ koju nije razumjela)... **projektirali su je za nas, od građe pronađene na tvom planetu. Tvojoj domovini. U ovim zidovima su uglavnom stijene, pruće i lišće. Svi su obloženi nekom vrstom kita što su ga Clicke spravljale kod kuće**.

Ne znam čega se sjećaš... naravno-da-ne. Ona-tako-malo-misli-samostalno-da-se-ničega-ne-će-sjetiti iz ranih dana svog života na planetu s kojeg potječeš. Ali, gusari su (osjeti strašnu mržnju prema njima) **pronašli da vi, Clicke, imate tu nevjerojatnu nadarenost da razumijete misli. Svake godine vas sve više kradu iz gnijezda još dok ste male. A onda vas tako pogrešno odgajaju**. (Opet osjeti ljutnju). **Od vas načine takve jadnike**.

Prisile vas da mislite poput njih. Kao što i ja mislim. Samo, vi to ne biste smjele; ne smijete to samostalno raditi. Tako to radite od misli drugih ljudi, s mislima drugih, kao drugi. Izmijenili su vam vašu nevjerojatnu empatiju (osjeti divljenje) **u kažnjivu, nesavladivu potrebu. Morate zaboraviti Morate prestati razmišljati. Malo se odmori i pokušaj prestati misliti.**

Ustao je i krenuo prema vratima sve je bilo vrlo mirno. Clicka potrči za njim i uhvati ga za ruku.

— Molim te, ostani — reče naglas. — Volim slušati kada ti pričaš.

Reci-joj-nešto-više-o-onome-što-dolazi uzdahnu čovjek. **Nekoliko-idućih-dana-će-je-uvelike-povrijediti. Sjedni na svoj stolac,** pomisli. Pođe za njom i ponovo sjede na drveni stolac nasuprot njoj. **Sad misliš kao i ja. Govorila si poput mene. Unutar sebe ti želiš biti ja, ti si ja u onome što želiš, kad razmišljaš. Samo što ja ne želim da si ti ja kad misliš.**

Na ovu posljednju misao Clicka se poče trzati.

Za tebe je loše da razmišljaš kao drugi stvorovi koji nisu kao ti. Pogotovu kao ljudi — Gospode, svi-smo-mi-tako-nesavršeni. Ona osjeti kako ga obuzima val beznađa. Zatim osjeti kao da samu sebe trga na dijelove. **Ovo-je-samo-ranjava, — mislio je. Kad-samo-pomislim-da-su-**

ti-divljaci-mogli-zavesti-tako-divno-stvorenje. Clicka. Bit će ti bolje. Postat ćeš bolja od ijedne od tih stvorova s kojima si mislila, ti ljudi, ja, Kadrasa. Ali moraš zaboraviti riječi. Osobito moraš zaboraviti riječ »ja«. Zaboravi »ja«, zaboravi »meni«. Želim to. Želim da se smiriš i odmoriš.

Stevenson ustade i ode. Čim je otišao i vrata se zatvorila, svijet je postao tako tih. Tih, tih. Siđe sa zelenog naslonjača i sjede na drveni. **Sad moraš zaboraviti riječi, osobito »ja« i »meni«**, mislila je. Ali govorila je nečemu drugome. Govorila je stolcu.

Soba je bila tiha. Ponovo se uspe na zeleni naslonjač. Krzno je bilo meko, oblik stolca baš po njenoj mjeri. Soba je bila tako tiha. Bilo je jednostavno biti tih poput sobe. Zaspa.

• • •

Kako se osjećaš?

Traži-neki-odgovor. Traži-po-meni. Ali-to-se-moglo-i-očekivati. Prokletstvo, ne-mogu-a-da-ne-razgovaram-s-njom. Svaki-put-kada-dođem-ona-mi-to-nametne. Izgleda-tako-povrijeđena. Tako-lijepa-životinja. Pogladi je po krznu na glavi i počeše iza ušiju. **Eto,-zato-je-to-moj-posao, i-treba-da-bude-moj. Mogu-ih-na-učiti-da-vole-sebe-same. Sebe. Ali-mora-prestati-da-samu-sebe-objektivizira. Samosvjesnost-je-otuđenje.** Kad je to pomislio, ona ga je razumjela. **Moram ići. Mogu ti reći samo to da se pokušaš promijeniti. A sutra stižemo u moj rodni grad. Sutra poslije podne dobit ćeš novog prijatelja.** Ostavi joj hranu u sobi i pomisli kako bi morala jesti prije no što pođe na spavanje. Ona tako i učini.

Slijedećeg dana se probudila kad su se otvorila vrata. Ali, Stevenson nije ušao. Ušle su samo njegove ruke, stavljajući nešto na pod. **Ne brini, Bruce, ništa ti se neće dogoditi**, pomislio je. Ta misao nije bila namijenjena njoj. **Svidjet će ti se**. Odvoji ruke od te stvari i zatvori vrata. Bila je to neka četveronožna životinja, mekanih nogu i crna krzna.

Clicka i štene se pogledaše. Oboje se plašilo, a ni jedno nije izgledalo strašno.

— Bruce — reče Clicka.

Onda se oboje požerješe igrati. Štene je lajalo; Clicka mu je uzvraćala.

Zatim Clicka skoči sa stolca, a štene veselo zaskakuće.

Skoči na Clicku, a ona pade i izvali se natraške. Ono opet skoči prema Clickinu nosu, ali promaši. Šapom zagrebe Clickin kljun i ona ga, igrajući se, gricnu.

— Grrrr — reče Clicka šaljivo.

Skakali su, pregonili se, grizli jedno drugome prste, a štene je lizalo Clickin kljun. Tako su žarko željeli udovoljiti jedno drugome.

Naposljetku se oboje umoriše i zaželješe sna. Štene je zaspalo u Clickinu naručju.

Malo poslije otvoriše se vrata. Štene se izvuče iz Clickina zagrljaja i stade dva koraka dalje, sasvim uspravljena repa. Stevenson uđe.

— Kev — reče štene.

— Kav — izgovori Clicka.

Čovjek se nasmiješi. **To-je-najbolje-što-ja-u-ovom-trenutku-mogu-učiniti. Ako-nešto-i-misli,-čini-to-sad-sasvim-drugačije.**

Prije no što se stigao okrenuti da ode iz sobe, oboje se vješalo oko njega, penjalo mu se uz noge i grizlo mu prste. Dok su se rvali po podu, nastojao je da misli poput šteneta.

— Kev — reče.

— Kav — odgovori Clicka.

• • •

Ali, onda je odjednom šteneta nestalo i Clicka je ostala sama. Sjedila je na drvenom stolcu, ali tako teško je bilo razmišljati. Skoči na pod i osloni se na ruke.

— Kav — reče i ogleda se po sobi. — Kav — ponovi, a zatim se vrati na stolac i stane promatrati praznu prostoriju.

• • •

Kad se probudila, Stevenson je već bio u sobi. Držao je neku drugu životinju, malo manju od Brucea, smotanu u svom krilu. **U toku noći**

premijestili smo ovu sobu. Stavili smo je u krstaricu. Sad putujemo prema tvom planetu. Clickinom planetu. On opet pomisli na onu stvar koju nije razumjela.

Zaista ga je vrlo teško shvaćala. Usmjeri svu pažnju na stvora u krilu. **Dobro je**, pomisli on, **ne-pridaje-mi-mnogo-pažnje**. Stvor u njegovom naručju se potiho radosno glasao kad bi ga gladio. Zatim ga Stevenson podiže i stavi na pod.

— Ovo je Muff — reče.

Clicka pažljivo pogleda mačku. Vrlo je pažljivo slušala kako bi nešto čula — ne baš misli te životinje, ali nešto vrlo slično. Osjećaje, impulse. Mačka je tiho stajala na podu dok je Stevenson išao prema vratima. Dok je otvarao vrata, Clicka siđe sa stolca i otpuza do mačke. Sve troje je čekalo, nepomično.

Odjednom mačka uzdiže stražnji dio tijela i zasikće. Zagrebe šapom po Clickinu kljunu, a zatim odjuri preko sobe kroz otvorena vrata. Clicka je plakala.

Dugo je Stevenson držao zaplakanu Clicku koja se sva tresla prije no što je otišao. Poslije se vratio s Bruceom.

Ne-mogu-točno-znati-hoće-li-joj-ovo-pomoći-ili-neće, mislio je Stevenson, **a-vrlo-je-vjerojatno-da-ja-tu-ne-mogu-mnogo-učiniti. Napokon,-ovo-se-dvoje-doima-zadovoljno**-što-su-zajedno.

Repić psa je neumorno treperio kad je ugledao Clicku.

Dok je krstarica išla prema svom cilju, Clicka i štene su se vrlo često igrali. Stevenson je razmišljao o tome kako je vrlo teško reći da Clicka sad misli. Bilo je teško odrediti kakav će biti konačan učinak tih životinja na Clicku nakon njihova druženja. Ali, morao joj je izbrisati njen način ljudske svjesnosti. Hoće li gusarka Clicka, nekad tako smetena i svjesna da je posebno biće, ikad moći da se povrati? Sve više su se približavali Clickinom planetu, a Stevenson je bio potpuno nemoćan

• • •

Kad je Clicka izišla iz sobe sa zelenim krznenim naslonjačem, svijet je zasu sa svih strana. Svi ti mirisi i zvukovi, te šarene boje bili su previše za nju; plašila se mnoštva misli i osjećaja koji su je zasipali. Stisnula se uz

Stevensona i posegnula za Bruceom koji je, udarajući repom, ležao među Stevensonovim rukama.

Stevenson je požurio niz dugi plastični natkriti prolaz, kako bi što prije prošla pokraj soba u kojima su bili ljudi. Njene kratke noge nisu mogle držati korak s njegovim dugim nogama, pa je pričeka. Dovede je u malu sobu obloženu metalom, punu blještećeg svjetla i za njima se zalupiše vrata. Pritisnu neko dugme i otvoriše se druga vrata, a zrak nahrupi u prostoriju. Novi zrak je bio hladan i svijetao. Bila su to vrata koja su vodila van..

Stevenson povede Clicku niz rampu. Zrak je mirisao čisto i vlažno. Veći je dio tla bio pokriven visokim tamnim drvećem, ali na čistini se vidjela trava širokih vlati, a sunce je jako sjalo.

Na dnu rampe stajala je neka druga Clicka.

Bruce zareža, a Stevenson ga utiša. Kadrasina Clicka je stidljivo stajala uz Stevensona, dok je druga čekala. **Neće-uspjeti** — mislio je Stevenson. **Hajde-Clicka. Približi-joj-se**.

Clicka stidljivo stupi naprijed. Druga Clicka ju je čekala. Ne, ne razmišljajući, ili osjećajući, ili želeći nešto. Nije na nju gledala kao na samu sebe, nije ni o čemu govorila, nije bila nešto. Ne, druga je Clicka bila netko, ali ne kao Stevenson, kao Bruce. Nije bila samo on; zacijelo je druga Clicka bila muškog roda. Bio je i dio nečeg mnogo većeg, ne, on je bio nešto veće; to malo tijelo je bilo dio, ali isto tako i ostatak nečeg mnogo većeg.

Kadrasina Clicka to nije shvaćala. To nije, on nije razmišljao ili osjećao ili, općenito uzevši, uopće postupao kako bi valjalo.

Druga Clicka zakorači naprijed i ispruži ruku da je dodirne, ali Kadrasina Clicka uzmaknu i sagnu se. Zamijauče svojim mačjim glasom i zagrebe drugu Clicku po kljunu. Zatim otrči uz rampu.

Stevenson reče nešto Clicki koja je krvarila, a zatim potrči kako bi se pridružio Kadrasinoj Clicki. Ova se sva tresla i tiho plakala. Bruce joj je lizao lice.

Znam. Ti to ne razumiješ. I ne možeš razumjeti. Ti nisi ti. Tvoje pravo ja nije nešto odvojeno od tebe. Ti treba da si kao i on. Ti pripadaš jednom većem tijelu. Ali Clicka je svu svoju pažnju obratila na

Brucea.

• • •

Clicka je ponovo bila u svom zelenom krznenom naslonjaču. Već danima nije vidjela Brucea. Stevenson je opet bio tu.

Imaš dva izbora, Clicka. Možeš ostati to što jesi. Možeš biti moj kućni ljubimac. Ili možeš ostati ovdje, na suncu, i pokušati postati ono što bi trebalo da budeš.

— Bruce — progovori Clicka.

— Ne želim da budeš Bruce! — zaviče Stevenson. Sad je prvi put progovorio s njom. — Zar ne shvaćaš? Bruce je samo jedan pas! Ti si dio te prekrasne stvari i pripadaš ovom planetu. Naši se psihološki termini ovdje uopće ne mogu primijeniti. Ti bi morala sve osjećati, osjećati se potpunom! Kako samo možeš željeti da budeš kućni ljubimac?

Clicka zadrhta. Stevenson je iznese, stavi na rampu i tu je ostavi. Vrati se na brod i poče je promatrati preko videa. Zadrža dah. Posrćući, Clicka je išla niz rampu pa u polje. Puzeći na sve četiri, ode u šumu. Stevenson uzdahnu.

Kad se ni nakon tjedan dana Clicka nije vratila, krstarica je otišla.

• • •

Drugi pronađoše Kadrasinu Clicku. Lajala je poput Brucea.

— Kav — govorila je.

Otvoriše se prema njoj, pokazaše joj svoje ja, i ona to ponovo ugleda. Vidjela je, ali više nije bila dio toga. Tako ih je jednostavno samo pratila na njihovom stalnom putu, dok su jeli voće s velikog tamnog drveća i dodavali ga jedno drugome, dok su spavali stisnuti u velike krugove dodirujući rukama jedni druge.

U početku je bila Bruce. Zatim je pokušala da bude to što su i oni bili, činila je što i oni i čudila se kako je to sve normalno. Mogla je dohvatiti voće koje su oni brali, trgati paprat kao i oni i praviti isto tako gnijezdo kao što su ga pravili i oni. Kao da je znala kako se to radi. Gledala ih je i vidjela sebe i činilo joj se da napokon shvaća. No onda bi odjednom uporno nastojala da sluša, da ugrabi njihove misli; i odjednom bi došla bol. Ne baš

bol — strah joj je trgao misli. Bolio ju je njen vlastiti vrisak, zato što je dodirnula nešto što nije smjela: misao koja nije postojala, koju nije mogla razumjeti. Drhtala je, tresla se, misli su joj se trgale. Nije ih mogla đotaći, a istodobno biti svoja.

A i oni su bili povrijeđeni. Znali su. Dodirivali su je i gledali joj krzno, čistili lice kao što su ga čistili jedni drugima, ali nisu mogli pronaći način da joj se približe.

Noću, kad su svi zajedno spavali, Kadrasina Clicka bi spavala odvojeno. Dok su Clicke spavale, Kadrasina Clicka bi utonula u strašne snove o kuštravim bijelim gusarskim Clickinim psima kako joj u tami nešto govore. Dok su druge Clicke spavale, Stevensonova Clicka je sanjala strašne snove, gledajući sebe izvana, o nekom svijetu koji se poput oceana razlio po njoj i o sebi kako se topi i pretvara u tamni ocean svemira. Samotna Clicka se noću često budila dok su drugi spavali.

Kad je trebalo da mladi dođu na svijet, osamljenu Clicku predali bi drugima, kako ne bi zarazila te mlade dijelove s još mekim kljunovima. Ali, Clicke je nikad nisu udaljile od sebe. Nisu, jer su osjećale njenu bol zato što su bile ona, iako ona nije bila oni. Nisu se prestajale nadati, ali njen strah nikad nije prestao, a onda je umrla.

Sahranili su je ondje gdje je i trebalo, zajedno sa svim drugima čije je vrijeme isteklo. Gorko su plakali za njom; plakali su za svima onima koji su bih oteti i koji se nikad nisu vratili kući.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Aleksandar Manić:

Evolucija muškaraca

9. oktobar 2076. godine ostaće upisan zlatnim slovima u analima našeg planeta. Toga dana se na Zemlju spustio ogroman svemirski brod i prvi put u istoriji čovečanstva uspostavljen je kontakt sa jednom vanzemaljskom civilizacijom. Predstavnici Ujedinjenih nacija na čelu sa generalnim sekretarom Hildom O'Connor, zvanom čelična lady, prebačeni su hitno u Panonsku niziju gde su se gosti spustili.

Međunarodna lingvistička unija angažovala je najvrsnije umove da ispitaju jezik došljaka. Samo neviđena spretnost i brzina najgenijalnijih filologa, pomognuta izrazitom superiornošću stranaca, stvorila je uslove za sporazumevanje. Pošto su gosti pristali da razgovaraju na nekom od jezika Zemlje, izbile su grdne svađe oko toga koji će se upotrebljavati. Jugoslavija je predlagala jedan od svojih jezika, jer brod je, ipak, na teritoriji Vojvodine. Predlog je glatko odbačen zbog previše komplikovanih padeža. Onda su Kinezi istakli kandidaturu. Njihovo obrazloženje se oslanjalo na mnogoljudnost, ali je i ono odbačeno zbog zamršenosti jezika.

Udruženje esperantista je vrlo smišljenom kampanjom ubiralo glasove i u ovako zbrkanoj situaciji bili su na domaku pobede. Više se ne zna ni kako, ni zašto, ali predlog jednog teksaškog rančera je usvojen i zvanični jezik za kontakt sa strancima je postao engleski sa blagim kaubojskim otezanjem.

Gosti su se dali na učenje i posle nedelju dana bilo je divota pričati o međuzvezdanom putovanju i po koji put reći **yeeeah.** Teksas je postao lingvistički centar sveta, mada su se najvažnije stvari odigravale u okolini Odžaka.

Razne delegacije, što naučnika, što političara nisu danima stizale na red da razgovaraju sa gostima. Gomile novinara su, prosto, opsedale brod, tako da je Jugoslavija morala da podnese zvaničan zahtev Ujedinjenim nacijama za nadoknadu počinjene štete. Novinari nisu pazili ni na useve, ni na obrađenu zemlju. Reportažnim kolima su uništavali sve na šta naiđu. Naknada za nastalu štetu je odobrena i formirana je komisija na nivou zajednice evropskih nacija za praćenje i procenu štete.

Takva atmosfera nije vladala na celoj kugli zemaljskoj od onda kada je pronađeno kontraceptivno sredstvo za muškarce. Međutim, bio je prisutan jedan problem. Gosti iz svemira, cela posada od 26 članova, bile su žene. Sve delegacije koje su ih posetile bile su tako učtive da to nisu ni pominjale, sve do trenutka kada su strankinje same ispričale o svom specifičnom društvenom uređenju na svetu bez muškaraca. Nekada davno i kod njih su postojali muškarci, ali prirodnom selekcijom pokazali su se nesposobnim za život i polako izumirali. Društvo je ulazilo u krizu i sve se lepo završilo kada su stanovnice uspele da nastave razmnožavanje partenogenezom. Sada žive u divnom ženskom svetu bez rata i nasilja, prepunom čari i lepote.

To su i dokazale. Njihov izgled i način oblačenja bio je tako rafiniran i elegantan da je nekoliko najznačajnijih pariških modnih kuća lansiralo slične kreacije već posle mesec dana. Među gošćama je vladala slobodna ljubav što je naišlo na upaničeno užasavanje zemaljskih puritanaca. One su imale puno razumevanje za heteroseksualne odnose domaćina i znajući kako su to i same prebolele, izbegavale su takve razgovore kratko odgovarajući da evolucioni razvoj ima poslednju reč. Ovakav pristup doveo je do mahnitog uspona feminističkog pokreta, a nezavisno od njih forimrano je udruženje žena koje su bile svim srcem za odnose kao i među došljakinjama. Jedna preduzimljiva Francuskinja je, u međuvremenu, otvorila školu u kojoj je osposobljavala pripadnice nežnijeg pola za partenogenezu. Međutim, ljudski rod je nastavio da se razmnožava na klasičan, starinski način, a gošće su postale deo uobičajenog života. Njihova pojava nije bila tako čudna i pošto su one izrazile nameru da ostanu duže vreme na Zemlji radi proučavanja, formirane su ekipe koje će im pomagati u radu.

Vojvodina je najzad mogla da odahne i da se vrati normalnom životu. Ponovo su obrađivali zemlju, tovili svinje i pili meku rakiju. Ali nije svima bilo tako. Miloš i Đorđe, dva mlada etnologa, izabrani su da svojim znanjem i gostoljubivošću obogate dve koleginice sa dalekog planeta Murizo. U početku su govorili na engleskom jeziku, a kasnije pređoše na srpski, takođe sa malo otezanja, onako lalinski.

Stručni rad je prerastao u prijateljstvo i Harah i Linan upoznaše sve običaje naroda Jugoslavije. Čudile su se koliko različitosti u jednoj zemlji, a kada su saznale i celokupnu istoriju, bile su zadivljene.

U to vreme je pala godišnjica prvog kontakta Zemljana i osnivanja

međunarodne lige žena pod nazivom OSLOBAĐANJE. U New Yorku, gde je bilo sedište lige, otkrivena je skulptura na kojoj su prikazane dve žene u zagrljaju ispred kojih kleči muškarac, molećivo im pružajući ruke. Euforija koja je vladala na skupu graničila se sa verskim zanosom. Bile su pozvane i sve Murizanke. Za njih je to predstavljalo priličnu opasnost, ali u udobnoj sigurnosti zaklonjenih loža nisu ni primetili kada se sve završilo. Odložili su gomilu Playboya i Penthousea i uputili se pravo u Kanadu. Dolazak zime tu nije bio baš najveseliji, tako da su odlučili da odmor provedu na Sejšelskim ostrvima.

Dalji tok događaja je potpuno maglovit. Zaista se ne zna, ni zašto, ni kako, ali tu se rodila ljubav između dva Jugoslovena i dve Murizanke. Možda je u pitanju lenja toplota i mlaki vetar, možda saradnja duga godinu dana, a možda i nesavršena muška priroda. Najverovatnije je da su Harah i Linan bile ponesene nespremnošću muškaraca pred životom, što je u njima probudilo materinski i zaštitnički osećaj, da bi kasnije preraslo u ljubav.

Proveli su osam nedelja kao na pravom medenom mesecu i posle povratka u Jugoslaviju nastanili su se u jednoj kući na periferiji Novog Sada. Vest je brzo procurela u javnost i njihova idila je bila prekinuta selidbom u brod Murizanki. U znak protesta, njihovu kuću su jedne noći spalile pobesnele pripadnice lige OSLOBAĐANJE. Smatrale su da je sve to, što su Harah i Linan uradile, nemoralno i proglasile ih za invazore i porobljivače.

Na velikoj manifestaciji održanoj u Parizu, pokretu OSLOBAĐANJE pristupilo je i nekoliko feminističkih udruženja umerene struje. Zacrtan je program i dva dana kasnije žene Zemlje su stupile u bojkot. Strankinjama nije dozvoljen pristup ni na jedno mesto gde je udruženje imalo predstavnice.

U reševanju tog problema nisu pomogle ni Ujedinjene nacije na čelu sa Hildom O'Connor.

Završilo se dve nedelje kasnije. Stanovnice planeta Murizo otputovale su na svoj svet. Sa njima su otišli Miloš, Đorđe i još sedam učenjaka.

Pred leto 2368. godine, tri veka kasnije, na Zemlju se spustio drugi po redu brod sa planeta Murizo. Susret je bio hladan. Muškarci sa Muriza nisu mogli da se načude situaciji koju su zatekli na Zemlji: postajao je samo jedan pol, i to ženski, ratova nije bilo, a način života bio je neuporedivo skladniji i rafiniraniji nego kod njih. Vladala je slobodna ljubav, što je

zgrozilo celu posadu.

Posle zvaničnih peripetija gosti su raspoređeni po ekipama i počeli su svoja proučavanja. Dva naučnika su poželela da saznaju istoriju svojih predaka i dobili dve mlade saradnice. Uspostavili su vrlo prijateljske odnose, a nešto kasnije, poželevši se da se odmore, otišli su na Sumatru.

Vladala je lenja, sparna toplota, a mlaki vetar je sa mora donosio okus soli...

Jon L. Breen:

The Day of the Triffles

Prevela Ingrid Jurela-Jarak

Dan biskvita

Pomalo je i smiješno govoriti o dolasku Biskvita jer oni su, dakako, oduvijek bili među nama. Kolač od biskvita je mnogo godina bio omiljena engleska poslastica, premda spravljanje biskvita nije nikad poprimilo razmjere neke mode sve do jednog strašnog ljeta. Dakako, sad više nitko ne spravlja biskvite, iako za to ne postoji nijedan dovoljno jak razlog.

Kad sam bio mlad, uopće nije bilo potrebno nabrajati sastojke za kolač od biskvita — onaj pravi, ne onakav kakav se prodaje u kolodvorskim bifeima — ali sad bi takvo nabrajanje bilo nužno. Kolač se sastojao od sloja rahlog tijesta pomiješanog sa džemom i šerijem, na koji se stavljao sloj voća i želea (na primjer, maline u želeu od malina), a na kraju se dodavala krema od jaja i tučeno vrhnje. Bez obzira na sve ono ružno što stranci govore o ograničenosti engleske kuhinje, sasvim je pouzdano da nijedna poslastica nije ukusnija od pravog engleskog biskvita.

Oni malo suzdržljiviji mogu izostaviti šeri. Šefovi kolodvorskih bifea bi ga, kao i još neke sastojke, zacijelo izostavili. Ali šeri je bio jedan od nenadomjestivih sastojaka pravog biskvita.

Sjećam se kako je tog nezaboravnog jutra u kolovozu moj dobri prijatelj Jeremy Ormsby-Fogg govorio o biskvitima.

— Odmah da istaknem — rekao je — kolač od biskvita ni u kojem smislu nije nešto beznačajno. Uspjeh tog kolača u razmjernom je odnosu s njegovim imenom.

— Savršeno istinito — dodao sam.

— Poznavao sam jednu ženu koja se ponosna hvalila da za biskvit upotrebljava samo Harveyjevo bristolsko tučeno vrhnje. Glupo razmetanje! Dobro je svako, i ne tako skupo. A biskvit koji je poslužila bio je prava strahota. Stavila je kremu od jaja kad je biskvit bio još vruć, tako da se žele potpuno rastopio. Tko zna, možda je očekivala da je njezino snobovsko

ponašanje i veličina spase iz te neprilike — završio je.

Tog smo jutra sjedili u sobici bangaloa Ormsbyja-Fogga. Bio sam gost Jeremyja i njegove žene, oble i tihe osobe po imenu Alma, koja je upravo ustala od stola da pospremi posuđe od doručka.

Jeremy mi pokaza bocu vrhnja Marley Bridiington.

— Kažem ti, Clive — govorio je — ovo je prava stvar za biskvit. Prava. Nikad ne bih upotrijebio drugu.

— Udarili su dobru reklamu, je li? — primijetih. — To je prilično novo poduzeće, a već se naveliko priča o njemu. Često sam bio u Bridlingtonu, no ne sjećam se da sam vidio tu tvornicu.

— Nisam bio ondje. Bio sam u Harveyjevoj tvornici, ali na žalost nisam dobio uzorke, pa i ne znam kakav je okus te tvari bez biskvita. Ali nije mi ni stalo. Ludo se upija u onu spužvicu.

Ako izuzmemo činjenicu da je spravljanje biskvita poprimilo razmjere prave nacionalne ludnice, sve dotad je to bilo tipično englesko ljeto. Inflacija je galopirala kao i svih tih godina. Štrajkovi su se razmahali, a radnici i ostali su neprestano željeli više, više, više. U Klubu konzervativaca prilično smo se tužili jedan drugome o tome kako Britanci ne žele raditi, samo bi htjeli da se od kolijevke do groba vlada brine za njih. To je počelo, zaključili smo, onog dana kad je završio drugi svjetski rat. Prljav posao, i to vrlo dobro obavljen, a sad bismo htjeli uživati. I tako smo, oprostite mi na izrazu, dangubili trideset i nešto godina.

Novine su bile pune sportskih izvještaja o novim neuspjesima i poniženjima cijele zemlje: pobjede Pakistana u test-meču s jednim prekidom i trista bodova. Nove registarske tablice na automobilima sa znakom V upravo su bile puštene u promet, a njeno posjedovanje bio je znak položaja. Čudan običaj koji je dakako, već odavno zaboravljen.

Kako je to nevjerojatno zanimanje za biskvite sve više raslo, sve smo manje i manje pričali o padu nekad velikog britanskog kraljevstva, a sve više o načinu spravljanja pravog biskvita od šerija, kao da je pun želudac bio važniji od budućnosti naše nacije.

To su bile neke od misli koje su mi se vrzle po glavi dok sam gledao kako Jeremy Ormsby-Fogg priprema kremu od jaja i tuče vrhnje. Za ostalo se bio pobrinuo još prošle večeri, a to se odnosilo i na natapanje biskvita

šerijem, pa je sve stavio u hladnjak preko noći. Dok sam ga promatrao kako priprema kremu od jaja, nimalo drukčije no što je to činila moja majka prije toliko godina, palo mi je na um da je to mogla učiniti i Alma. Ali ne, ona je bila jednostavno prognana iz kuhinje. Spravljanje biskvita bila je ozbiljna stvar toga ljeta, a u to vrijeme još nije bilo potpune jednakosti između spolova, pa je ovo bio posao muškarca.

Kad nam je nekoliko sati nakon toga Alma poslužila objed, uvelike sam hvalio pečenu govedinu, jorkširski varenac, mladi krumpir i mladi grašak ubran u vrtu. Ali se Jeremy, misleći samo na biskvit, doimao rastreseno. Na kraju objeda skočio je sa stolca kako bi donio svoju majstoriju ostavljenu u smočnici koja je, prema njegovu mišljenju, bila mnogo prikladnije mjesto od hladnjaka.

Ono što smo Alma i ja začuli iz smočnice nije bio baš vrisak, prije bi se reklo nekakav prestrašen uzdah. Požurili smo da bismo vidjeli što je posrijedi, no prije no što smo stigli do kuhinjskih vrata, Jeremy nam je, sav blijed, došao u susret.

— Dogodilo se nešto prilično neobično — rekao nam je glasom koji je bio parodija njegove uobičajene smirenosti.

— A što to, stari moj? — upitao sam.

— Ono raste.

— Što?

— Biskvit, čovječe, biskvit!

Dok je govorio, iznenada su se iza njega otvorila vrata i brdo kreme od jaja i tučenog vrhnja ispuni ulaz i poče curiti u sobu.

Alma vrisnu, i sve troje pobjegosmo.

Kad smo došli u vrt, na, kako se činilo, prilično sigurnu udaljenost, vidjeli smo kako svi sastojci biskvita izviru kroz sva vrata i prozore njihove kućice.

— Jeremy, ludi zafrkante, što si to stavio u taj biskvit?. — poviče Alma neuobičajeno živahno.

— Sve što se i inače stavlja, draga — odgovori Jeremy. Zatim me, što je bilo sasvim nepotrebno, Jeremy počeo uvjeravati kako mu se to nikad

prije nije dogodilo.

Nekoliko idućih sati bili su zapravo samo kaleidoskop slabo shvaćenih prizora i izvještaja, čini se da se Jeremvjey biskvit nije jedini ponašao tako. Biskviti su rasli u cijeloj Englekskoj, Škotskoj i Walesu, uništavajući kuće, rušeći električne vodove, talasajući se kroz glavne ulice i zaustavljajući sav promet i trgovinu.

Nepotpuni izvještaji na radiju bili su zastrašujući, televizijski prijenosi prekinuti, lutrija otkazana. Na tradicionalnom susretu između Lancashirea i Yorkshirea u kriketu biskvit od banana je toliko narastao da je stvorio cijelu zbrku baš u vrijeme kad se pije čaj. Bilo je i nekih zbrkanih izvještaja o tome da su se neki posjetioci krčmi tužili na zamućeno pivo. Čudovišni biskvit od breskava prekrio je kazalište upravo za rane predstave »Mišolovke«, a publika se vičući rastrčala po ulicama. Čini se da su to većinom bili američki turisti koji nisu uopće imali pojma što je to biskvit, a kamoli da ih nešto takvo progoni.

Malo-pomalo počeli smo o biskvitu razmišljati kao o nečem najhitnijem.

Jeremy, Alma i ja, kao i mnogi drugi, potražismo više predjele. Gledajući kako biskviti preplavljuju sve uokolo baš kao hladna lava. pritiskali smo tranzistore na uši da bismo čuli posljednje vijesti.

Radio-izvjestitelji izvještavali su o tome kako je masa biskvita natjerala kupače u more.

Još je strasniji bio izvještaj o tome kako se čini da se biskviti skupljaju u obruč oko Londona, kao da iza te dijabolične poslastice stoji neki promećurni um.

Jeremy je bio uvjeren da je rješenje problema u tome da se u bridlingtonsku tvornicu šerija pošalje vojska koja će uništiti sve preostale boce i spriječiti da šeri dođe u doticaj sa spužvastim kolačem. Proklinjao je nemogućnost telefoniranja i radio-prijenosa. no drugi su uspjeli uspostaviti vezu.

To razbijanje boca bio bi dio dvostrukog napada na biskvite. Drugi dio strategije bio je zadatak svakog pojedinog Britanca.

Tko god je taj dan čuo glas premijera, nikad ga neće zaboraviti.

— Jest ćemo u gradovima, na farmama, na obali. Ni jedan biskvit neće

ostati nepojeden.

Za trenutak zastali smo na tom brežuljku, zatečeni tim riječima, jednostavno oduševljeni prekrasnim izazovom.

— A tako smo dobro objedovali! — sjećam se kako je rekla Alma.

Najstariji među nama, mislim da je to bio neki osamdesetogodišnjak, imao je posljednju riječ.

— Pa onda hajd'mo na posao! — rekao je i polako krenuo niz brijeg kako bi prvi zagrizao.

No i dok ga je žvakao, biskvit je sve više rastao. Nije to mogao sam, ali kad bismo svi pojeli svoj dio možda bismo i pobijedili. Tako je počelo najveće žderanje kojem sam imao čast prisustvovati a trajalo je više sati.

Protekli su sati prije no što smo suzbili plimu. Biskvit je nastavio rasti, ali ne tako brzo kako su ga ljudi mogli jesti, pa smo ga na kraju nadjačali. Skupine običnih građana po cijeloj Velikoj Britaniji radili su isto. Uskoro je bilo potpuno jasno da je Dan Biskvita prošao.

Zgurali smo se oko naših radio-aparata kad je neki prilično dosadan glas sa BBC sve objasnio. Naši znanstvenici teoretizirali su o tome kako su inteligentna, ali zla bića s nekog dalekog planeta odlučila da osvoje Zemlju, počinjući, dakako, od Britanije. Njihova se prethodnica, u obliku bakterija, smjestila u tvornici šerija. Upotrebljavajući vrlo profinjen oblik telepatije, najprije su utjecali na proizvođače šerija đa prošire svoju tvornicu i razgranaju reklamu, a zatim ljudstvo da krenu u ludi pohod spravljanja kolača od biskvita.

Izvanzemaljski kemičari, čije je znanje bilo mnogo veće od njihovih zemaljskih kolega, izmislili su formulu po kojoj je šeri iz bridlingtonske tvornice reagirao na druge sastojke biskvita tako da je rastao nevjerojatno brzo i tako realizirao njihovu invaziju. Kombinacija uništavanja boca, koju je izvela vojska i koja je spriječila dalju invaziju, te nevjerojatna hrabrost nebrojenog mnoštva Britanaca, ljudi i žena, građana punih pariotizma zaboravljenog još u prošlom ratu, koji su jeli biskvite, napokon je zaustavila najezdu i donijela pobjedu.

Obavijest da će televizijske službe uskoro nastaviti rad gotovo nitko nije čuo. Nikome nije bilo do toga da gleda televiziju. Željeli smo dovršiti posao i obraniti zemlju od voćnog želea i kreme od jaja.

Sad sjedim na gornjem katu kraj prozora koji gleda na vrt. Široka livada prošarana je cvijećem, a visoke grane jabuke s moje lijeve strane mame svojim plodovima, dok mi je stara vrba zdesna. Ptice lete i cvrkuću, a nebo mijenja boju od sunčanoplave i prijeteći sive, baš onako kako je to uobičajeno za pravog ljetnog dana u Engleskoj.

Uspomena na taj čudovišni biskvit sa šerijem koji se talasa krajolikom, oblak kreme i vrhnja, kričavocrveni žele što lomi kuće i automobile, bolesno slatkasti miris koji sve zahvaća i hipnotizira, čini se tako dalekom, iako nikad potpuno zaboravljenom, kao da je iz bajke, a ne iz stvarnosti. Britanija koju je za sobom ostavila je ista, premda se nešto ipak promijenilo. Još jednom su težak posao i ponos što je on dobro obavljen najvažniji, a vesela radišnost zamijenila je pohlepu i nemar. Dan Biskvita je ostavio svoj znak, ostavio je bolju i jaču Englesku u svojoj budnosti.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Daniel Galouye:

Pantomorphe

Preveo Božidar Stančić

Pantomorf

Pantomorf je zakoračio dvaput nesigurno i nespretno prije nego što je zateturao i slegao se u grotesknu masu na metalnoj palubi.

Šest muškaraca i jedan mladić, gotovo dječak, prasnuli su u smijeh. Prozirna, crvenkasta masa, preobrazila se u sferoid, zatim se otkotrljala prema mračnom hodniku.

— Ruke, Feltone! — rekao je Marner, čije su se oči smiješile pod gustim obrvama. — Bez ruku ne može zadržati ravnotežu. Gledaj...

Loptasto je tijelo zastalo i spljoštilo se poput splasnula balona. Na njemu se tada pojaviše dvije nezgrapne noge i par kruto pruženih ruku.

— Daj mu i glavu, šefe! — živo će mehaničar Steinman. Marner se usredotočio, štipajući se pri tome za kožu vrata, kao da vrti cigaretu među prstima. Pantomorf se naduo na gornjoj strani nečim što je samo malo nalikovalo na glavu bez nosa, očiju i usta. Podigao se nespretno, tromo došao do sredine kabine, pao na koljena nejednakih udova i smiješno se naklonio.

Bobby se smijao grohotom.

Marner se opustio i potražio u džepovima cigaretu.

— Najvažnije je naći stupanj potrebne koncentracije — pohvali se on.

Pošto je ostao slobodan, pantomorf se ponovo preobrazio u bezličnu masu — bio je poput snjegovića što je prišao preblizu peći — pomislio je elektroničar Felton. Zatim je pokušao poprimiti svoj prirodni loptasti oblik. No, metamorfoza se iznenada prekine i pantomorf opet postane viši: dobio je ruke, noge, okruglu ovlaš oblikovanu glavu. Felton se ogleda po posadi da vidi tko se koncentrira.

— Izvrsno! — primijeti Marner pripaljujući cigaretu. — Tko sada

njime upravlja?

Steinman slegne ramenima i pogleda Feltona. Ovaj odmahne glavom i zagleda se u Too-Chara, Veganina. No, Too-Char se bio zadubio u kalkulator tražeći podatke o pravcu broda.

Pantomorfovi su se gornji udovi stanjili, a noge produžile, smanjio mu se struk, a zaoblila stražnjica, dobivši pri tome karikaturne ženske oblike. Tko sada upravlja njime? — pitao se Felton.

— Oblikuješ li ga ti, Nestoffe? — zapita Marner. Astrogator Nestoff raširi ruke.

— Ne ja, kapetane. Marner se namršti.

— Jesi li ti taj, B'Rada? Cehtaurijac, koji je dosad šutio, zaniječe.

Bobby je odmahnuo glavom i prije nego što se ispitivački šefov pogled zaustavio na njemu. No, Feltonu se činilo da je na mladićevu licu zapazio ironičan izraz krivnje. Tko god bio, dobro se izvukao.

Oko mjesta gdje bi morala biti usta pokrenulo se nešto nalik na bezlične i bezbojne usne. Ispupčile su se i okrugle grudi i u glavnim crtama visoke pete.

Marner je prošao rukom kroz bijelu kosu i primijetio smijući se:

— Svakako dobra ideja. Ako usavršimo taj sistem, mogli bismo tu stvar natjerati da bude stasom poput čovjeka.

— Ja već zamišljam reklamu — javi se Steinman gestikulirajući svojim debelim i dlakavim rukama. — Želite li ženu iz svojih snova? Priuštite si pantomorfa. Koncentrirajte se i ona će se pojaviti pred vašim očima!

Rasterećen na trenutak, pantomorf je poprimio oblik kugle, kroz koju se blizu površine zapažala neka mutna crvena mrlja, koja bi mogla biti jezgra.

Felton ga je dohvatio. U svom prirodnom stanju bio je čvrst poput metala, ali ga se ipak moglo modelirati i aktivirati pod utjecajem misli. To je u njihovim očima bila nevjerojatna stvar od dana kad su se zaustavili da obnove zalihe vode u još neistraženom sunčevom sustavu, iza sektora Konjske Glave. Ondje su naišli na tisuće naseobina pantomorfa i ponijeli sa sobom jedan primjerak.

— Bila reklama ili ne — reče Veganin Too-Char samozadovoljno, to je za nas bogatstvo. Mogli bismo ih posvuda prodavati.

— Podijelimo na šest dijelova, i mogli bismo pokupovati mnogo toga.

— Na sedam dijelova — ispravi ga Felton držeći vlažnim dlanom drhtavog pantomorfa. — I dječak ima pravo na svoj dio.

B'Rada je odmahnuo glavom i zamumljao, ali je Marner kimnuo.

— I Bobby ulazi u to, kako je Felton rekao. Felton je i pronašao tu igračku.

Mladićevo lice zasja u grimasi zahvalnosti. B'Rada se namrštio.

— To je u redu — složio se Steinman. — No, kad ćemo to srediti pismeno?

Marner je promotrio kartu neba.

— Čim dođemo do predstraže 28 da ondje predamo naš zahtjev za koncesijom.

Too-Char je prihvatio pantomorfa iz Feltonovih ruku i postavio ga na stol u blagovaonici. Uzeo je iz kutije s alatom jedan nož i pružio ga stvorenju.

Oblikovala se mala punašna ručica sa dva prsta i dohvatila nož. Kugla je promijenila oblik, dobivala prividno ljudsko poprsje s malim i veličnim razmjernim nogama i rukama bez zglobova i laktova. Zatim se stvorenje od šezdesetak centimetara počelo vrtjeti na stolu, bez reda, mašući nožem pred nogama, pa ispred neoblikovana lica, imitirajući pokrete nekog veganskog plesa s mačevima. Too-Char, koji je posjedovao sposobnost telepatije, bio je bez sumnje najvještiji u upravljanju pantomorfom — pomislio je Felton nagnuvši se unaprijed da bolje vidi.

Pantomorf se počeo brzo vrtjeti, pa je pogrešno zakoračio na rubu stola. Nestoff je pružio ruku da ga zgrabi, ali je bljesnula oštrica noža i mala punašna ruka zabila ga je u astrogatorova prsa.

• • •

— Ja ga svakako nisam ubio — tvrdio je Too-Char ogorčeno. Veganin, visok i mršav, gestikulirao je sjedeći u naslonjaču, a tamna mu se koža

obasula crvenilom dok su se ostali optužujući okupili oko njega.

Pantomorf se napol sakrio pod sjedalo kompjutera i povukao se u sjenu, kao da se stidi uloge koju je imao u svemu tome.

— Ti si mu dao nož — primijetio je Steinman.

— Ti si manipulirao njime — dodao je Marner. Veganin je u ljutnji opsovao:

— Da sam ga htio ubiti, zar bih izabrao trenutak kad svi znaju da upravljam njime? Znajući da biste me odmah optužili?

Felton se zamišljeno okrene ostalima:

— To je logično. Da je htio ubiti Nestoffa, izabrao bi način da to učini a da ne privuče pažnju.

— Ne shvaćate kako se to dogodilo? — reče Too-Char. — Pantomorf je padao s nožem u ruci, a Nestoff ga je uhvatio. Onaj koji ga je htio ubiti jednostavno je preuzeo kontrolu nad pantomorfom upravo na vrijeme da zarine nož.

Marner je uzbuđen koračao prostorijom.

— B'Rada, pođi u astrokupolu i prokontroliraj pravac broda. Ne možemo skrenuti s puta zbog te nesreće.

Debeljuškasti i trom Centaurijac kimnuo je glavom i izašao njišući se u bokovima.

— Dobro — uzdahne Marner gledajući posadu pažljivo i pomirljivo — pokušajmo na drugi način: tko je imao razloga da ubije Nestoffa?

Felton je šuteći stajao kraj okna kabine što je gledalo u hladnu veličanstvenost galaksije — u hladnu plavo-bijelu beskonačnost, hladnu poput dodira smrti. Pogledao je u svoje ruke, blijede i drhtave.

— Nisam uvjeren da je ubojica htio posebno ubiti Nestoffa — rekao je kad se okrenuo. — žrtva je mogao biti bilo tko, pa i ja. Tko bi znao da će pantomorf stati u prazno baš na tom mjestu i da će se baš izabrana žrtva naći pod udarom njegova noža.

Uslijedila je duga šutnja, pojačana još sivim sumornim zidovima. U toj tišini isticano se čuo šum automatskih veza i buka strojeva.

— Gospodine Marneru — javio se Bobby, no kapetan mu je zgrčena lica dao znak da šuti.

— To bi značilo đa je ubojica mogao ubiti bilo koga.., ovako, radi zabave! — viknuo je Steinman.

— I tko nam jamči da neće ubiti ponovo? — doda Too-Char.

Felton je zabio ruke u džepove i okrenuo se prema oknu s kojeg su se vidjele zvijezde i maglice. Nestoff je sada plovio negdje u toj strašnoj studeni i u tom ponoru... kao otpadak osuđen da ledbi vječno. Grozna pomisao.

— Gospodine Marneru...

Felton se trgnuo zapazivši tjeskobu u mladićevu glasu.

— Ali zašto? — zapita kapetan ne obraćujući pažnju na Bobbyja. — Zašto bi ponovo ubio? Valjda ne... samo radi zabave?

— Dakako da ne — mračno će Felton. — Prije jednoga sata pantomorf se dijelio na sedam dijelova, sada se dobitak dijeli na šest dijelova.

Mehaničar Steinman i vitki Veganin su se pogledali. Felton je uznemireno pogledao kapetana. Cijela je kabina postala stjecište sumnjičavih pogleda.

— Jedan od nas je ubojica — apatično je primijetio Marner.

»Rekao je to tako prostački« — pomislio je Felton — »kao kad učitelj opominje razred«.

— Gospodine Marneru! — viknuo je Bobby. — Pantomorf je nestao!

— B'Rada! — promrmlja Felton promuklo pomislivši na Centaurijca. Pojurili su prema ljestvama.

Pronašli su gojaznog Centaurijca pod mostom astrokupole, lica okrenuta prema zvjezdanom prostoru. Obrazi su mu bili natekli i ljubičasti na vratu su mu se vidjeli tragovi kao da je bio zadavljen debelim uzetom. U kutu kraj kolatora, dug i tanak pantomorf se skupljao kako bi opet postao loptast.

• • •

Zvijezde su bacale svjetlo na Steinmanovo lice. On je opsovao i krenuo prema stvorenju. Isto se svjetlo odražavalo i na Feltonovu licu, koje je bilo sasvim blijedo lad je uhvatio mehaničara za ruku.

— On je, možda, pod nečijom kontrolom!

Steinman je teško disao. Too-Char je nestrpljivo uzdahnuo.

— Nećemo doći ni do čega budemo li gledali tu stvar.

— Uhvatit ću ga — reče Marner i zakorači, ali stane i okrene se posadi.

— Steinmane, govorite napamet prvi član Pravilnika, Too-Char drugi član, Felton treći, a ti, Bobby, broj glasno.

Steinman si je raskuštrao kosu i nevoljko rekao:

— Baš je pravo vrijeme za to

— Pravi je cilj toga — objasni Too-Char — da svačiji duh bude nečim zaokupljen, kako ne bi mogao manipulirati onim stvorenjem.

Mračna lica kao na pogrebu Felton je pošao prema središnjoj kabini recitirajući kao pogrebnu pjesmu rečenice iz trećega člana Pravilnika. Riječi su izvirale rutinski... lažni sumorni sjaj iznad njegovih misli zaokupljenih dvojicom mrtvaca koje je progutao bezvremenski ponor.

Za njim je koračao Marner, usana stisnutih čvršće nego obično, noseći u rukama pantomorfa. Iza njega su išli ostali, recitirajući svaki svoj dio Pravilnika. Povorka je ušla u središnju kabinu. Ondje se Marner sagnuo i otkotrljao pantomorfa u sobicu s jednom posteljom, pa zaključao. Glasovi onih koji se govorili naglas članove Pravilnika su umuknuli.

— I misliš da smo time sve riješili? — cinički zapita Steinman.

— Sve dok ne nađemo neko razumno objašnjenje — odvratio je Marner.

— Ja mislim da ga moramo uništiti! — viknuo je mehaničar lupivši šakom po stolu. — Kani li tko od nas počiniti još koje umorstvo, neka to učini otvoreno!

Too-Char prijekorno odmahne glavom.

— Nije lako uništiti nešto što može Federaciji donijeti novac.

Felton je obrisao ruke o hlače. Glupani! Igraju se sa smrću... uspoređuju bogatstvo s vječnim zaboravom... On sjedne za stol i prijeđe rukom preko čela.

»Moramo se osloboditi te stvari. Bilo je dovoljno samo nekoliko dana pa da se jedan od nas odluči da se posluži njime za ubijanje. Za kakve bi se sve kriminalne čine upotrebljavali pantomorfi u drugim svjetovima?«

— Bacimo ga kroz otvor! — uporno će Steinman.

— A da glasamo? — predloži Too-Char.

— Slažem se — reče Marner. — Steinman?

— Ubijmo ga!

— Too-Char?

— Zadržimo ga.

— Feltone?

— Uništimo ga! — Felton je načinio grimasu jer je govorio žešćim tonom nego što je želio. Sad su se svi okrenuli prema kapetanu.

— Žao mi je — primijeti Marner — ali bilo je i većih rizika za manje vrijednosti. Ja glasam da ga sačuvamo.

Steinman ljutito zagunđa i nagne se nad stol.

— Dva prema dva. Nismo napredovali.

— Ali — podsjeti ga kapetan — nismo čuli i petoga, Bobbyja.

Stjuard se neodlučno pokrene, popravljajući preveliku uniformu.

— Ne želim da se ubije pantomorf — rekao je uvjerljivo. Marner raširi ruke.

— Želi li netko promijeniti mišljenje? — zapitao je, ali nitko nije odgovorio.

• • •

Felton je promatrao trojicu muškaraca i mladića. Jedan od njih je ubojica, ali koji? Bobby tu nije mogao biti isključen. Taj

šesnaestogodišnjak bio je lakom na novac kao i bilo koji od njih. A nemoguće je bilo oslanjati se na glasanje i zaključiti da je jedan od onih koji su odlučili poštedjeti životinju ubojica. Možda je to Steinman, unatoč prijedlogu da se valja otarasiti te stvari... mogao je predvidjeti da će rezultat glasanja biti da se zadrži ta stvar.

Svemirski je brod klizio bešumno u vanjsku tišinu... tišinu tako duboku, pomišljao je Felton, da je proizvela isti dojam kao da bruje sve mlaznice zajedno.

U središnjoj kabini također su svi šutjeli i međusobno se sumnjičavo gledali.

Marner si je čupkao kožu na vratu.

— Pošto smo zadržali pantomorfa, ostaje samo jedno: otkriti ubojicu.

Steinman se bijesno okrenuo prema Veganinu:

— Too-Char ga može kontrolirati više nego bilo tko od nas. A ja ne bih pristao ni na argument da ne bi mogao ubiti Nestoffa pod izlikom da bi njegova krivnja bila previše očita. Možda je upravo zbog toga i ubio! Zacijelo je smatrao kako će nas razuvjeriti da je najmanje kriv od sviju nas.

Ali Felton je bio gotovo siguran da to nije mogao biti Veganin. Dok je pantomorf ubijao Centaurijca, Too-Char je bio zauzet raspravljanjem o prvom ubojstvu i nije mogao upravljati pantomorfom.

Veganin se razdražen digao i mahao prstom pred Steinmanovim nosom:

— A ja mislim da si ti krivac! Ti si bio previše šutljiv u vrijeme kad je umro B'Rada!

Mehaničar je zadrhtao od srdžbe.

— Zaboravljaš da sam ja glasao da se uništi ta stvar! I on zakorači prema kabini gdje bio zaključan pantomorf, ali ga Marner zaustavi:

— Vrlo sposobna demonstracija, Steinmane, ali to ne dokazuje da ti nisi zločinac, kao što činjenica da ja nisam tako postupio ne dokazuje da jesam.

— Što nam dokazuje da nisi ti? — prezirno će Steinman.

— Ja? — zabezeknuto će Marner.

Felton se okrene prema kapetanu:

— Ima on pravo. I ti bi mogao biti. Mogla je to samo biti prisutnost duha, ali ti si brzo našao čime ćeš nas zaokupiti, kao onim recitiranjem, dok si nosio pantomorfa da ga zatvoriš. Mogao si na to misliti davno prije... samo da nas uvjeriš da se bojiš kao i mi.

Marner se podboči.

— A zašto bih ga zaključavao ako se želim njime poslužiti da vas sve posmičem.

— Da ga mi ne bismo uništili i ostavili te tako bez tvoga oružja — primjeti Steinman.

— Ubije li ponovo, zacijelo ćemo ga uništiti. I gdje će onda biti moje oružje?

— Možda ćeš se zadovoljiti da dijeliš dobit na četiri dijela — zamišljeno će Felton i doda: — Shvati me...ja te ne optužujem. Ja samo razmišljam pretpostavljajući da si ti ubojica.

Kapetan se ljutito okrene prema njemu:

— Vrlo dobro, Feltone. A sada da zamislimo da si ti ubojica... Zar ti nisi malo previše nespretan kad pokušavaš duhom manipulirati pantomorfom? Ti ga čak ne možeš držati ni u ravnoteži.

Felton je slegnuo ramenima. Pomislio je da bi ga mogli optužiti tim argumentom.

— Što ja mogu ako moja kontrola nad pantomorfom nije tako djelotvorna kao tvoja.

— Zbilja, Feltone? — odvrati Marner. — Potrebna je koncentracija, zar ne? I duševna snaga? Ti si elektroničar... jedini ovdje imaš diplomu. Ili nas kaniš uvjeriti da je za kontrolu pantomorfa potrebno i podsvjesno djelovati, a baza tvoje inteligencije je u svjesnom duhu. Želiš li nas uvjeriti da ti ne možeš manipulirati tim stvorenjem?

Felton se neprirodno nasmijao:

— Stavite me u istu kategoriju kao i Too-Chara. Zašlo bih se razlikovao od drugih? Zar bih privlačio pažnju na sebe tvrdeći da jedino ja ne mogu

uspostaviti normalan postotak kontrole?

• • •

Bobby se uhvati svojim bijelim i mršavim rukama za stol na čijem je kraju sjedio.

— Ja mislim da gospodin Felton nije krivac.

Steinman je prasnuo u smijeh;

— Slušajte momka! Kao da je sveznajući! — I prijeteća se lica približio mladiću. — Misliš li ti da si izvan svake sumnje? Misliš li da možeš stajati ovdje i gledati nas kako se krvimo a da pri tome nitko i ne pomisli da bi neki kržljavac poput tebe mogao biti krivac?

— Iskreno rečeno, ja...

Mehaničar se okrene ostalim (lanovima posade.

— Pogledajte ga! Na licu mu se vidi da je kriv!

— Ostavi momka na miru! — reče Marner.

— Ali ne može on ostati izvan svake sumnje! — bunio se Steinman. — Možda se netko od nas i ne bi skanjivao da ubije kao muškarac, ali momku je potrebna lukavština!

Boby je prestrašeno uzmaknuo. Felton je pomislio kako se zbilja prepao i elektroničar stane bliže k njemu. Too-Char se trljao po licu:

— Momak je zbilja manipulirao pantomorfom više nego itko od nas. Igra se s njime već tri tjedna.

Steinman je poluskupljenih vjeđa promatrao dječaka.

— I bio se zbilja zadubio u misli sve do trenutka kad je smatrao da nas mora upozoriti da je pantomorf izašao — reče.

— Samo časak! — Felton je zaštitnički stavio ruku dječaku oko ramena. — Ne smijemo se iživljavati na momku samo zato što se nismo u stanju braniti od optužbi. Moramo priznati da nije ništa više kriv nego vi ili ja.

Bio je zadovoljan što se suprotstavio nedostojnom postupku prema

mladiću. To ga je djelomično smirivalo. Mogao je suzbijati prijetnje dječaku. Više nije bila posrijedi zagonetna smrt... i drugi su se nekako smirili pred njegovom odlučnošću. Svi su sjedili i čula se buka micanja stolica.

— Nismo ništa dalje nego prije — spomenuo je Too-Char mračno.

— I što da radimo? Da sjedimo i izgovaramo članove Pravilnika još petnaest dana? — zabrundao je Steinman.

Too-Char je pogledao prema kabini u koju je bio zaključan pantomorf.

— Ne bi bilo potrebno dok je ta stvar zaključana — napomenuo je.

— I da jedna jedina osoba ima ključ? — bojažljivo će Bobby, koji se snuždio pod bijesnim Marnerovim pogledom.

— Momak ima pravo, ja nemam više povjerenja u Marnera tko god da je — potvrdi Steinman.

Kapetan izvadi ključ iz džepa i baci ga na stol. Too-Char uzme čašu i njome pokrije ključ.

— Ovdje smo petorica — predloži Marner. — Trojica neka neprekidno nadziru ključ, dok će ostala dvojica obavljati posao. Ako jedan od trojice samo dirne čašu ostala dvojica neka dignu uzbunu.

Pošto su razmislili, ostali se složiše. Marner je ustao.

— Felton, Too-Char i Bobby prvi stražare. Steinman i ja ćemo se pozabaviti brodom i malo odmoriti. Zatim ćemo doći po dvojicu od vas...

• • •

Brod se lagano ljuljao pod djelovanjem žiroskopa koji su ga stabilizirali. Felton, kojemu je glava klonula na stol, podigao ju je i otvorio oči. Too-Char ga je gledao i smiješio se. Zar mu je smiješno što vidi da mi se spava — zapitao se Felton — ili smiješkom prikriva podmuklu misao?

— Mislim da ja ne bih mogao spavati — napomene Veganin — ako ne bih bio potpuno siguran da nisam sljedeći na popisu ubijenih.

Felton nije odgovorio. Čekao je treperenje koje će popraviti pravac broda. Kad je uslijedilo, streslo ga je, a zatim je vožnja počela protjecati mirno. Felton je i nehotice sklopio oči.

— To nije u redu — čuo je kako govori Bobby malo zatim. — Gospodin Felton je imao dvostruku stražu prije nego što je ubijen gospodin Nestoff. Proveo je dvadeset sati bez sna... više nego drugi.

No, Too-Char nije odustajao.

— Imaš povjerenja, ha, Feltone? Ne smeta te kad pomisliš da bih ja mogao onesvijestiti Bobbyja dok ti spavaš, osloboditi pantomorfa i reći da si ti kriv?

Felton se otrgne snu. Ne smije zaspati... ne smije... Veganin je prasnuo u smijeh.

Bobby je pak iz džepa izvadio neku igru i počeo se zanimati njome.

Too-Char i dječak odjednom su nestali ispred Feltonovih očiju. Ne smije zaspati... ne smije...

• • •

Prostranstvo galaksije obavijalo ga je kao kovitlac plamena ili možda kao svjetlonosni srp. A neumoljiva samoća nahrupila je i zatvorila ga da se uguši. Viknuo je i beznadna grmljavina njegova glasa javila mu se odmah kao jeka. Okrenuo je glavu kao bjesomučnik i udario glavom u unutrašnji dio kacige.

Prisiljavao se da bude miran, lamatao je rukama u crnom beztežinskom prostoru i počeo se okretati oko sebe. Polako se na stotinjak metara pojavio brod osvijetljenih okana i otvorenog ulaznog otvora.

Potražio je sigurnosni konopac da bi se vratio na brod.

ALI SIGURNOSNOG KONOPCA NIJE BILO!

Opet je vrisnuo, grabeći rukama u prazno kao da će se uhvatiti za ništavilo i stići do skloništa. Zatim je, umoran, odustao, jedva se opirući ludilu koje mu se približavalo iz bezdana.

Zatim je spazio i ostale: Neostofja i B'Radu sasvim blizu, lebdeći, ukočena lica. Too-Char i Steinman su se napol puta između njega i broda trudili da plivanju u zraku kao da su u vodi. Marner i Bobby bili su nekoliko stopa od ulaznog otvora.

Felton je pomamno pružio ruke prema dvojici mrtvaca... prihvatio bi se

za bilo što samo da se dočepa ulaznoga otvora. No, nedostajalo mu je bar trideset centimetara...

Sjetio se tada svoje obavezne opreme, otkopčao pribor i bacio ga preko pleća. Pod potiskom je polako plovio prema Nestojfu i B'Radi, dohvatio ih za gležnjeve i gurnuo iza sebe, odbacio se još i cipelama... lebdio je tada brže, ali trebalo je još brže. Brod se počeo micati, a iz mlaznice je suknula para nuklearne energije. Ubrzo se blijedi mlaz pare pretvorio u plameni grozd, koji bi mogao karbonizirati svu sedmoricu.

Dospio je do Sleinmana i uhvatio se za mehaničarevu nogu. On se opirao, a Felton ga odgurne prema dvojici mrtvaca, koji su mu već poslužili za odskok. To mu je pojačalo brzinu pa je uspio dohvatiti Veganinov zglob i odgurnuti ga prema ostalima.

Marnerovo je lice bilo molećivo iza stakla kacige i kapetan je očajnički pružio ruke. Felton ih je uspio izbjeći i petama se odbacio od Marnerovih pleća i opet dobio na brzini.

Sad mu se približavao Bobby očiju raskolačenih od straha. Felton ga je dohvatio za petu i okrenuo da izbjegne njegovu stisku. Zgrabivši ga zatim za ramena, žestoko ga je gurnuo daleko od ponora beskraja, prema ulaznim otvoru.

Glavne su mlaznice već počele bljuvati plamen.

• • •

Too-Char ga je grubo drmao.

— Ostani budan, Feltone! Podigao je teške očne kapke.

— Mislim da je bolje da ostanete budni, gospodine Feltone — savjetovao mu je Bobby. — Kapetan je preporučio budnost zbog maksimalne sigurnosti.

Felton je slušao šum kronometra na zidu i stresao glavom da razbistri misli. Sad je ponovo jasno razabirao Too-Chara i mladića. Veganin je bubnjao prstima po stolu.

— Kad bi ti bio ubojica, Feltone, kako bi se izvukao sa šest ubojstava?

Priprema li mu to Too-Char klopku da bi rekao nešto Ito bi se moglo shvatiti kao znak krivnje?

— I kako bi jedan čovjek mogao sam manevrirati brodom? — pitao je dalje Veganin..

— Mislim da bi ubojica planirao da napusti brod — oprezno će Felton. — Pri uzlijetanju i ateriranju potrebna je posada, ali u svemiru može njime manevrirati i jedan čovjek... Doveo bi ga blizu nekoga naseljenog planeta, uskočio u čamac a brod poslao prema suncu.

Too-Char je ustao i koračao prostorijom.

— I tada bi se iskrcao na tom planetu i zatražio isključivu koncesiju za pantomorfa.

— Tako nešto. Ništa ne bi riskirao ako ne spomene ubojstva. Centrala nema arhivu u vezi s našim prijevozom jer Marner radi bez registra.

— A da li bi, po ubojičinu mišljenju, umorstva bila baš nužna?

— Bila bi, ako bi htio prisvojiti monopol za sebe.

— Kažeš da bi bilo tko mogao manevrirati brodom do naseljenog planeta?

— Pa, čak i pod rizikom da navučem sumnju, priznajem da bih ja to mogao.

— Iskreno rečeno — nasmiješi se Too-Char. — I ja bih bio u stanju time navući sumnju. Ali drugi? Bobby, na primjer?

Stjuard stavi igračku na stol.

— Kad se već svi ispovijedaju, moram priznati da se smatram sposobnim da upravljam ovom raketom, a i čamcem za spašavanje.

— I to ne umanjuje broj sumnjivih — primijeti Too-Char i slegne ramenima. — Svi ostaju sumnjivi.

— Ne vidim kako bismo mogli bilo koga izdvojiti — reče Felton. Too-Char je nastavio svoje nervirajuće bubnjanje, a Bobby se opet prihvatio svoje igre. Felton je prišao oknu i zagledao se u crnu noć, hladnu i beskrajnu. Naježio se i okrenuo leđa praznini. Prišao je stolu.

— A kad bismo zamislili da je pantomorf inteligentan?

Too-Char i Bobby su se zamislili.

— Nemoguće! — odvratio je Veganin. — Nikad nije pokazivao znakove....

— Možda mi samo ne znamo... nije li on mogao, pri tolikom upravljanju i prilagođavanju, steći određenu inteligenciju?

— Pretjeruješ. Proučavali smo njegovu sposobnost učenja... test pri prehrani...

— Kako bi on mogao znati ubiti nožem? — primijeti Bobby. — I kako bi mogao otkriti da je srce najranjivije mjesto?

Felton je nerado popuštao pred tim argumentima, ali ipak, to je stvorenje uspjelo doći do astrokupole kroz labirint hodnika koje nije poznavalo.

Too-Char je ustao.

— Budući da nam je ostavljeno na volju kad ćemo nahraniti pantomorfa, predlažem da to učinimo sada.

Bobby, je kimnuo glavom i Felton je počeo izgovarati treći član Pravilnika dok je iz kovčega vadio orahe kojim se hranilo stvorenje. Stjuard je počeo brojiti, a Too-Char je izgovarao drugi član Pravilnika, Takav je način valjano jamstvo, pomislio je Felton. A i hranjenje ovako iznenada onemogućava ostaloj dvojici na drugom kraju broda da saznaju čas kad bi mogli manipulirati pantomorfom kako bi pobjegao.

Veganin je uzeo ključ ispod čaše i sva su trojica pošli da otvore vrata. Felton je deklamirao dok je bacao orahe na pod, ali je Bobby prestao kod trideset i četiri.

— Nema ga ovdje! — viknuo je i kleknuo da pogleda pod ležaj u praznoj kabini.

Too-Char je zaprepašteno gledao zaštitnu rešetku u stijeni pri podu.

— Dovod zraka! — viknuo je.

• • •

Jurnuli su hodnikom do komandne kabine, gdje je Marner nešto pisao. Odložio je olovku i pogledao ih. Vidjevši da je kapetan živ i zdrav, Felton i TooChar su pošli prema stražnjoj prostoriji. Dok je polazio za njima, Bobby je preko ramena obavijestio kapetana:

— Gospodine Marneru, pantomorf je pobjegao... kroz otvor za dovod zraka!

Steinman je ležao na mostu prostorije za održavanje cijevi, zgrčena tijela, napol pod kontrolnim stolom. Glava mu je bila strahovito iznakažena, čeljust slomljena, na licu je nosio tragove i rane od mnogo grubih udaraca.

Felton klekne kraj njega, a zatim mu se smuči i on odvrati pogled. Stigao je i Marner i njegove se oči raskolačiše od straha:

— Oh, udarao ga je dok nije izdahnuo! — Na kapetanovu se licu smjenjivao izraz straha i odluke pune mržnje. Posegnuo je za revolverom.

— Tko je to bio? — viknuo je, a ruka mu je drhtala. — Tko je? Recite, ili ću vas sve pobiti!

Felton i Too-Char pogledali su se beznadno, a zatim su uzmaknuli pred revolverom. Bobby im se približio. Tada je s Marnerova lica nestalo straha i on je spustio ruku i naslonio se na zid. Opipao je i našao ručicu ejektora za otpatke i otvorio ejektor, bacio onamo svoje oružje i zatvorio ručicu, pa pritisnuo dugme.

Feltonu je odlanulo kad je pomislio kako revolver lebdi u prostoru kao satelit brodu. Marnerova su se pleća pognula i on se deprimiran uputio u glavnu prostoriju. Za njim ostali, šuteći. Sjeo je na stolac, misli su mu bile zbrkane.

— Zašto nisi pucao? — zapita ga Veganin.

Marner je promumljao nešto nerazgovijetno i uhvatio lice rukama. Too-Char se naslonio na stol.

— Da sam ja imao revolver, mislim da bih vas sve pobio.

Na tu tvrdnju Marner je živo podigao glavu.

— U svakom slučaju, dokazao sam da nisam ubojica!

Too-Char su ga gledali ne shvaćajući.

— Zar ne vidite? — Ukočio se pred sumnjama. — Uvijek sam imao revolver. Da sam vas želio ubiti, mogao sam vas iznenaditi... u ovoj kabini... čak i za vrijeme objeda.

Veganin se kratko nasmije.

— Ti ne bi bio prvi sadist koji je propustio priliku da počini kolektivno umorstvo u korist nečega ugodnijega. Mogao bi se i pobojati da mi ne steknemo prednost unatoč tvome revolveru.

Kapetan se digao ogorčen.

— Ali... ali imao sam oružje i bacio sam ga!

Veganin se prezirno nasmiješi:

— I sad nam ne preostaje drugo nego da te smatramo starim i sijedim nevinašcem, ha? To ne bi išlo!

Felton se umiješa:

— Važno je da smo ostali bez oružja koje bi nam se moglo učiniti korisnim.

— Kako to misliš? — zapita Too-Char.

— Svi se slažemo da treba uništiti pantomorfa, ali nećemo ga tako lako ubiti kad ga pronađemo. U loptastom oblaku otporan je poput metala.

— I otporniji — doda Bobby. — Kad sam ustanovio da mu se ne može nanijeti zlo, udario sam ga engleskim ključem. Smekšao se toliko koliko je bilo potrebno da amortizira udarac.

— Mogli bismo mu koncentracijom misli dati neki drugi oblik — predloži Marner.

— Pokušao sam — prizna Bobby. — Ali ni onda mu nije naškodilo.

Felton je sjeo... tri muškarca i jedan dječak razgovaraju iskreno o prijetnji smrti. Ali za jednoga od njih taj je razgovor samo paravan. Jedan od njih igra komediju. Koji? Hoće li ga otkriti na vrijeme? Kao i Too-Char, on je žalio što nije imao revolver...

• • •

Felton se lupio po koljenima i ustao.

— Budući da se slažemo da se moramo otarasiti pantomorfa, hajde da ga potražimo. Mogli bismo ga baciti kroz ulazni otvor, kako je to

savjetovao Steinman.

Veganin je mračno kimao glavom.

— Kako da ga nađemo? On može poprimiti tisuću oblika, može se prilagoditi tisućama skrovišta.

— Možda se sakrio u neki dovodnik zraka — primijeti Marner. — Da bismo ga istjerali, trebalo bi da gotovo potpuno demontiramo raketu.

Felton se nasmiješio sa samopouzdanjem.

— Zašto ga ne bismo istjerali mislima? Trojica bi bila dovoljna da ga natjeraju na to, čak i ako bi se četvrti naprezao da ga zaustavi...

— Ako sam te dobro shvatio — ironično će Too-Char — ti bi nam htio dokaziti svoju nevinost naivnošću?

— Zašto ga ne bismo istjerali našom voljom?

— Jednostavno zato što pantomorf nije inteligentan. Ne možemo ga staviti u labirint i narediti mu da pronađe izlaz. Valja neprekidno voditi njegove kretnje i dati mu temeljna direktive.

— Drugim riječima — zaključi Marner — ako je u labirintu, ne bismo uspjeli njime upravljati ako ne bismo vidjeli sve putove labirinta i mogli provjeriti reakcije na naša usmjerenja?

Too-Char je kimnuo glavom.

— Znači, on će doći do kraja cijevi, ali mi nećemo znati ide li on prema izlazu ili ne.

Ili je to pogrešno rezoniranje — pomisli Felton — ili, ako je ispravno, baca novo svjetlo pod drugim uglom. Ali kojim?

Odjednom se dosjeti.

— Kako je ubojica mogao njime upravljati kad ga nije vidio? — zapitao je.

Svi su se nesigurno pogledati. Je li to Felton zapazio trag bijesa na Marnerovu licu?

— Nemam pojma — prizao je kapetan, a Too-Char je slegnuo

ramenima.

— Nisam na to mislio — reče Bobby.

— Uzmimo teoretski — primijeti Felton. — Pretpostavimo da je crvena mrlja, koju mi smatramo jezgrom, zapravo foto-senzibilan organ. Pretpostavimo da postoji veza između pantomorfa i onoga koji njime upravlja.

— U tom slučaju manipulator bi mogao vidjeti pomoću crvene mrlje? — zapita Marner.

Felton sklopi oči i pomisli kako između njega i stvorenja postoji vizualna receptivna veza. Odmah je zapazio nejasnu sliku metalnih rešetaka među tamnim zidovima.

— Vidiš li štogod? — nestrpljivo će Marner.

— On je u jednoj od komora — izjavi Felton. No, vizualan dojam iščezne i on razočaran otvori oči.

— Što je bilo? — zapitao je kapetan.

— Pjega se zatvorila. Bez sumnje neka zaštitna ploča.

— Pokušaj je otvoriti. — I Felton si zamisli da se oko otvara, ali se kontakt nije uspostavljao.

— Ne mogu.

Too-Char, Marner i Bobby sklopili su oči da bi se koncentrirali. No, i oni su morali odustati.

— Jedan od nas je dovoljno jak da ne da oku da se otvori — sumorno će Veganin — unatoč volji drugih.., toliko da može zadržati pantomorfa u nekom mračnom kutu. Sad nema nade da ga pronađemo. Jedino ako bismo demolirali cijeli ventilacijski sustav.

— Ali ubojica zna gdje je! — reče Bobby pogledajući ostale prestrašeno. — On zna kako da ga izvuče!

— Što je još ozbiljnije — doda Felton — ubojica postupa tako da uopće ne bude sumnjiv... uspio je upravljati životinjom a da nije prestao razgovarati.

Marner pruži ruke.

— I još ne znamo tko je to!

Pojeli su oskudan obrok, a zatim su ostali sjediti razmišljajući, pa su nakon nekoliko sati ponovo jeli. Napokon se Felton umorno nasloni na zid.

Too-Char otvori bocu veganskog chirala i aroma odmah ispuni sobu. Pio je dugim gutljajima. Marner se nije usprotivio. Bobby je svima okrenuo leđa, a po grčevitim pokretima leđa moglo se zaključiti da tiho jeca, ali da želi sakriti svoje emocije.

Tri su čovjeka sa mnom u sobi — pomisli Felton. Jedan je od njih ubojica i možda upravo sada priprema plan namjestivši na licu masku straha i beznadnosti. Ali koji?

Pogledao ih je da vidi jesu li zapazili njegove crne misli... vjerojatno su ih nagađali, proždirani istim strahom. Svi osim jednoga. Uzdahnuo je i pognuo glavu. Nije se toliko bojao smrti koliko strahovite usamljenosti svemira... jednom se već našao ovako izgubljen bez sigurnosnoga užeta... gotovo se izbezumio za tih dvanaest sati...

— Gospodo — javi se iznenada Too-Char miješajući alkohol u čaši — mislim da je vrijeme da se suočimo s neizbježivim stvarima. — Pogledali su ga znatiželjno. Srknuo je gutljaj. — Naime, spavati se mora.

Felton se upitao ima li čega drugog do očaja u tim riječima... možda ironije?

— Ali, da li bismo mogli zaspati znajući da je možda došao red na nas? Sad je opasnost dvostruka: prije ilii poslije jedan od nas, zasad nevin, latit će se ubojstva da bi se zaštitio.

— Ne vjerujem da smo spali na to da se vladamo kao bijesne životinje — gorko će Marner.

Too-Char stavi bocu na stol tako da je zveknulo.

— Lako je jednome od nas zadržati prisutnost duha — rekao je grubo — i ja mislim da je to onaj tko nam savjetuje neka se ne vladamo poput bijesnih zvijeri.

Marner je izgubio hladnokrvnost i zakoračio prema Too-Charu, ali ga je Felton zadržao.

— Neka samo dođe! — izazivao je Veganin i podigao metalnu bocu. — Bit će to samo jedan manje od kojeg se moram braniti!

Poslije kraće napetosti Marner se smirio.

— Tako nećemo ništa riješiti.

Felton ga je primorao da sjedne, pitajući se zašto ih ne pusti da se poubijaju. Tako bi se bar smanjio broj sumnjivih.

Too-Char je nastavio piti ravnodušna izraza lica.

— Mislim da će odjednom jedan od nas znati tko je ubojica... onaj tko će ostati sam licem u lice s njim pošto padnu još dvije žrtve... Hoće li to otkriće razjasniti sve? Hoće li doći do nadmetanja dviju ljudskih volja koje će upravljati pantomorfom? Hoće li to biti kušnja izdržljivosti? Ili će posljednje ubojstvo biti časno, čovjek protiv čovjeka?

Nitko nije odgovarao, ali je Felton pažljivo promatrao Veganina. Nije li njegovo vladanje otkrilo mrvu sadističkog uživanja?

Kimnuo je glavom. Kad bi samo uspjeli pronaći pantomorfa. Sklopio je oči i koncentrirao se, nadajući se da će uspostaviti kontakt... Evo! Vidi li on doista metalne rešetke i dio komandnog stola? Ili mu se to samo pričinja?

Trgnuo se kad je začuo kako brodom odzvanja metalna zvonjava.

— Detektor meteora! — Marner je ustao i uputio se prema hodniku. — Hajdemo! Iste upute: izgovarajte članove Pravilnika.

— Ti si kapetan — slegne ramenima Too-Char. — Idi sam. Ja ostajem ovdje.

Bobby je pogledao u mračni hodnik preko kapetanovih leđa.

— I ja ostajem — rekao je oklijevajući.

Felton se naslonio na zid, zainteresiran hoće li ta situacija ubrzati krizu. Buka nije prestajala i sad se javljala i sirena.

— Moglo bi doći do sudara! — primjeti Marner molećivim glasom, zastavši na pragu hodnika. — Imamo samo pet minuta!

— Pođi — odvratio je Too-Char naduto.

Zvonjava i tuljenje sirene su se pojačali. Kapetan je sam pošao u mrak hodnika.

— Dođite — predloži Felton. — Ne možemo ga pustiti samoga.

Veganin ga uhvati za ruku.

— Ali to je dokaz! Zar ne shvaćaš da se samo onaj usudi izložiti opasnosti tko se nema čega bojati? Marner je ubojica!

Felton je razmišljao o valjanosti njegova rasuđivanja. Ali približio se Bobby.

— Mislim da bi trebalo poći za kapetanom, gospodine Feltone. Kapelan uvijek pokušava spasiti svoj brod. — TooChar skupi obrve. — Osim toga — nastavi Bobby pošto je pogledao prema Veganinu — možda netko od nas i želi da kapetan pođe sam.

Mlaznice su brujale pri promjeni pravca. Zvonjava i sirena su ušutjeli. Zatim je brod zatreperio pod novim naporom mlaznica da ga usmjere, no, onda se opet javilo zvono.

Osjetila se još jedna promjena pravca, a zatim je napokon sve utihnulo. Nakon pet minuta javio se Felton:

— Hajdemo do kapetana.

— Idite — odvrati Too-Char smiješeći se. — Čini se da se događaji brzo odvijaju.

— Što hoćeš time reći?

— Možda je Marner popustio svojem impulsu da spasi brod, poticaju koji je jači od nagona za samoodržanjem. No, onaj koji sljedeći pođe gore sam neće imati tu ispriku.

— I obratno — odvrati Felton. — Onaj tko ostaje ovdje sam, ne boji se pantomorfa.

Too-Char je shvatio i načinio grimasu.

— Ideš li, Bobby? — pozvao je Felton i mladić priđe.

— Bilo bi dobro da požurimo. Već smo izgubili previše vremena

Veganin je pošao za njima.

• • •

Marner je još bio živ, ali pri kraju. Činilo se đa ga je spasao, odnosno odgodio naglu smrt, ovratnik debele veste.

Ipak, bio je izudaran i iznakažen kao i Steinman. Bobby je kleknuo kraj kapetana i podigao glavu.

— Pantomorf je još izvan skrovišta.

Felton je beznadno pokušavao uspostaviti kontakt sa životinjom prije nego što se ona skloni u cijev za dovod zraka. I Too-Char je sklopio oči.

— Vidim ga! Ulazi u cijev! — Napokon Felton zapazi sliku sitnih rešetki. Rešetke su se povećavale, rasle i uskoro pobjegle iz njegova vidnog polja.

— On je u cijevima! — vikne Bobby. — Istjerajmo ga! Možda otkrijemo u kojem se dijelu broda nalazi.

Felton se skoncentrirao kako bi opet dobio sliku stvorenja. Nije uspio.

Marner je zastenjao. Felton ga je pogledao i kapetan je otvorio oči. Krv mu je navrla na usta. Grčevito se zakašljao. Ima slomljena rebra i teško ozlijeđena pluća, pomisli elektroničar, i tko zna koliko drugih unutrašnjih ozljeda. Kleknuo je podigao Marnerovu glavu. Kapetan se uspio malo nasmiješiti, zbog krvi na usnama to se doimalo groteskno.

— Nije dobro... ali gotovo sam uspio... — Zakašljao je i lice mu se zgrčilo. — Bio sam vrlo blizu, ipak. Bio bih vas sve pobio, da nije bilo meteora... i nečije volje koja je bila jača... — Sklopio je oči i omlitavio mu je vrat. Felton mu je položio glavu na pod, pa se okrenuo ostalima koji su Šutjeli.

— Pa — reče Bobby — mislim da sad možemo poći na spavanje.

— Pa da si dadeš raskoliti glavu? — cinički će Too-Char.

— Ali sada je sve u redu — branio se dječak. — Kapetan je priznao da je on počinio zločine.

— Jest — složi se Veganin otpivši gutljaj svoga alkohola. — Marner je ubio Nestosfa, B' Radu i Steinmana...

Bobby se ukočio. Felton je jedva zamjetno zadrhtao gledajući sumnjičavo stjuarda i pitajući se ne predlaže li im on spavanje kako bi ih uhvatio u klopku.

— Točno, Bobby — rekao je polako — ali tko je ondo ubio Marnera?

Mladić se odjednom strahovito uznemirio.

— Plan je bio tako savršen — progovorio je Too-Char — da ga je netko preuzeo za svoj račun. Netko tko je imao snage da iščupa pantomorfa ispod Marnerove kontrole... i da ga okrene protiv Marnera.

— I sada dvojica od nas znaju da je treći kriv i da namjerava dopuniti broj jer šuti — reče Felton.

— Svakako se — primijeti Veganin dohvativši bocu kao da je htio pokazati da ima oružje — broj sumnjivih osjetno smanjio.

Felton ga pogleda prijekorno:

— Možda se Bobby i ja međusobno sumnjičimo... ili sumnjamo na tebe! — I nehotice se povukao do zida, ali se odjedanput osjetio smiješnim kad su i druga dvojica ustuknula. Jedan od njih bio je prvorazredan glumac!

Od umora mu je šumilo u ušima i tutnjilo u sljepoočicama... dok je u strahu čekao.

• • •

— Onda, gospodo, imate li kakvih sugestija? — ironično će Too-Char i zakorači prema sredini kabine. — Feltone, ja sam pripravan priznati da ne smatram da si ti ubio kapetana.

Bobby se stisnuo uza zid.

— Mislite, znači, da sam ja? — on će u nevjerici.

— Zbilja mislim da si ti — prizna Veganin.

— Ali to nije istina! Zar ne shvaćate da je to godpodin Felton? Dok je kapetan izmicao meteorima, Felton je šutio. Bio je zaokupljen manipuliranjem pantomorfom dok ga je upućivao prema komandnoj kabini.

— Smiješno — odvrati Felton. — Nitko toga časa nije govorio.

— Vi ste ga ubili! — prasnuo je Bobby. — Vi ste ga ubili!

— Too-Char ga je ubio — optuži Felton Veganina. — Too-Char se pobrinuo da kapetan ode za komandni pult... sasvim sam.

Veganin je prasnuo u luđački smijeh.

— Ja mislim da je to bio Bobby. Bobby optužuje tebe, a ti si uvjeren da sam ja... Circulus vitiosus.

— Ako predložim plan, hoćeš li mi pomoći da ga izvedeni?, — zapita Felton.

— Tko mi jamči da to nije klopka?

— Prosudi sam. — Felton je shvatio da je njegov plan očajnički i da će možda olakšati sljedeće ubojstvo. Ali to im je bila posljednja nada.

— Hajde, govori — reče Veganin.

— Mi znamo da onaj tko manipulira pantomorfom ima na njega veći utjecaj nego što je imao Marner. I morao je imati da bi mu preoteo upravljanje. Bit će, znači, u mogućnosti da ga vodi iz skrovišta u skrovište hineći da ga traži.

— Shvaćam — grubo će Too-Char.

— Pretpostavi da svaki od nas pristane na injekcije anestezina, jedan po jedan

— Ti si lud! Hoćeš da se nakljukamo narkoticima pa da ostanemo bez obrane?

— Nije to. Čekaj. — Felton je podigao ruku. — Sve dok manipulator bude pri svijesti i u stanju da upravlja stvorenjem, ostali neće moći otkriti pantomorfa. On će ga stalno udaljavati. Ali ako ne bude pri svijesti... a neko vrijeme i neće biti ako se jedan po jedan anesteziramo, ona dva nevina imala bi nade da istjeraju pantomorfa iz skloništa.

— Ne vidim... — počne Veganin.

— Skladište opreme nema otvora za dovod zraka — nastavio je Felton — i možemo ga izvana zaključati. Tako ćemo obraniti od pantomorfa onoga koji će biti anesteziran. Ždrijebat ćemo tko će prvi dobiti injekciju, zatim ga zatvaramo u skladište, a ostala dvojica pokušavaju otkriti

pantomorfa. Ako prvi pokušaj ne uspije, drugi dobiva injekciju. U jednom času bit će pri svijesti oba nevina i možda će imati sreću da pronađu stvorenje.

Too-Char je zamišljeno gledao poluotvorenih očiju.

— Čini se da je u redu — reče Bobby. — Slažem se.

— Možda je to sračunato na to kako da nas odijeli kako bi mogao olakšati operacije.

— Naprotiv — ironično će Felton — odbiti moj prijedlog moglo bi da znači i priznati krivnju.

— Oh, do vraga! — reče Too-Char i slegne ramenima, i — Pokušat ću.

Ispisali su svoja imena na komadiće papira i izvlačili papire zatim jedan po jedan iz vrča. Bobby je bio prvi, Felton drugi. Veganin se zadovoljno nasmiješio videći da je ostao posljednji.

Pretražili su ormare u skladištu, premještali sanduke, pretražili sve kutove... tako da je stjuard bio siguran da u prostoriji nema pantomorfa. Felton mu je dao injekciju i pričekali su da ona počne djelovati.

Feltonova je ruka drhtala kad je stavljao ključ u bravu i zaključavao. Kad ga je izvukao i stavio u džep, pa se okrenuo, Too-Char je bio nestao.

• • •

Elektroničar se ukoči prestrašen, osluškujući i pazeći na najmanji šum ili pokret koji bi mogao odati kamo je otiotišao Veganin. Felton se pitao nije li Too-Char ubojica. Je li pronašao skrovište odakle može voditi pantomorfa u posljednje zločine? Ili je jednostavno pobjegao u zaklon da se zaštiti... ili da nađe neko oružje?

Felton je požalio što je Marner bacio pištolj u otvor za smeće. Onda pomisli da se kapetan nije samo tako lišio oružja ako je zbilja bio ubojica, jer bi mu mogao zatrebati. Možda je jednostavno hinio da ga je bacio!

Pošao je u dno broda prema prostoriji za održavanje mlaznica. Too-Char je bio ondje i grozničavo je pretraživao otvor za smeće! Veganin je, dakle, također naslutio da je Marner samo hinio da je bacio revolver, samo je prividno uključio ejektor.

Felton zgrabi Too-Chara za noge i odbaci podalje od ejektora upravo kad je otvarao poklopac. Revolver je doista bio u sanduku i Felton ga zgrabi baš kad se Too-Char podizao, pa mu odmah zaprijeti.

— No, pucaj — Veganin je imao beznadan i utučen izraz lica. Felton ga je promatrao oštro i znatiželjno. — Ili kaniš radije pozvati svoga pantomorfa — dodao je gorko.

— Prestani igrati komediju! Raščistimo tu stvar!

Too-Char se suludo nasmije. Felton shvati da se Veganin trudi da zataji do kraja... pokušavajući biti uvjerljiv kao Marner.

— Pucaj! — izazivao je Too-Char. — Pucaj ili pozovi to svoje prokleto stvorenje!

— Ne kontroliram ja pantomorfa — blago će Felton, pitajući se zašto da podnosi dulje tu farsu. Too-Charovo se lice zgrči, pa opusti, pa opet zgrči. Felton ga je pažljivo promatrao, ne vjerujući da jedan čovjek može tako dobro glumiti.

— Onda je, dakle, Bobby! — reče Veganin sumnjičavo.

— Ili Bobby ili ti! — Sve dok su ostala još dvojica, Felton nije mogao biti sasvim siguran.

— Nisam ja, Feltone, kunem se!

Bilo je to zaista uvjerljivo! Ipak, jedino je tada rješenje da je krivac za ubojstvo Marnera stjuard. Felton je uzdahnuo, ne mogavši se odlučiti. Mogao je odmah ubiti Too-Chara i njegov prst se zgrči oko okidača. Ali ipak, ostaje mogućnost da je Bobby ubojica.

— Počnimo tražiti — rekao je obeshrabreno, pružajući Veganinu ključ od skladišta gdje je bio stjuard. — čuvaj ga. — Zatim mu je dao znak da pođe pred njim, pa pođe u hodnik držeći revolver uperen u Veganinova leđa. Too-Char se neodlučno javi:

— Feltone, dokazao si da nisi ti... time što me nisi odmah ubio. Ostaje samo momak. Hajde da ga se otarasimo... prije nego što se osvijesti!

— Ali ti mi nisi dokazao da nisi ti!

Pretražili su četiri kabine, lupkali po cijevima za dovod zraka nadajući se da je Bobbvjeva kontrola popustila i da će pantomorf izaći sam ili će se odati nekom bukom pri povlačenju.

Ali trud im je ostao bez rezultata.

— Momak se zacijelo već probudio — napokon će Felton vraćajući se.

— Nemoj mu dati priliku — predloži Too-Char kad su se vratili u središnju kabinu. — Znamo da je on! Mi... — On naglo zašuti, stane i zagleda se u širom otvorena vrata skladišta gdje je bio zatvoren mladić.

Felton i Too-Char su se ukočili od straha i buljili su u metalna vrata koja su se polako i tiho zatvarala, pošto su na tren uspjeli vidjeti ružičastu masu iza praga.

• • •

— Ti si! — promuklo je rekao Felton.

— Ti si! — promrmljao je Too-Char zakoraknuvši prema njemu. Felton je podigao revolver i Veganin je stao. — Samo si se pravio da si zaključao vrata, ha? — dodao je Too-Char siguran u sebe. — Tako da možeš onamo poslati pantomorfa.

— Kažem ti da sam zaključao! — promrmlja Felton. — Ja... — zašutio je bijesan. Čemu da se brani protiv uzaludnih Veganinovih optužbi kad više nema sumnje tko je kriv? Počeo je pritiskati prst oko okidača, ali je zastao, načet crvom sumnje... možda je ostavio vrata otvorena! Kako bi inače pantomorf mogao ući? Ipak, unatoč umoru, sjećao se da je okrenuo ključ i čuo kako je škljocnuo. No, je li zaista čuo škljocanje? Je li zbilja zaključao? Oklijevao je... I iznenada mu se činilo da shvaća.

— Sad shvaćam — primijetio je pobjedonosno se smiješeći. — Znam kako si to izveo!

Too-Char je ustuknuo, jer Feltonova ruka više nije drhtala.

— To se ne bi dogodilo da nisam bio tako šašav pa sam ti dao ključ, dajući ti tako dokaz povjerenja — rekao je Felton tiho. — Ti si jednostavno ostavio ključ u jednoj kabini, pa kad smo otišli, poslao si pantomorfa da ga uzme i upravio si ga prema skladištu gdje je bio Bobby.

— Ne, Feltone, ne! — viknuo je Too-Char i posegnuo rukom u džep.

— Gledaj, ključ je još kod mene!

Felton je zabezeknuto gledao sjajan predmet u Veganinovoj drhtavoj ruci. Odjednom se na Too-Charovu licu pojavi osmijeh pun očaja, ali i nade.

— Ako nisi ti ubojica, dokaži to! Zaključaj vrata dok je pantomorf unutra i baci ključ.

Felton se kolebao u vrtlogu nesigurnosti. Više nije moglo biti obmana, a ipak je Veganin i dalje tvrdio da je nevin. Zašto? No, pa, jednostavno zato što je Felton posjedovao oružje strašnije nego što je pantomorf: revolver.

S Too-Charova lica nestade smiješka i sad se vidio samo očaj.

— Ali ti si ubojica... Ti...

Iz skladišta se čulo stenjanje.

— Još je živ! — vikne Felton. No, Too-Char je zastrašeno gledao prema vratima.

— Klopka! Bobby je ubojica! Hoće da uletimo u klopku!

Opet se začulo stenjanje, ovaj put uvjerljivo, ali je odjednom prestalo. Felton se približi vratima, ustukne, pa im se ponovo približi. Zatim ih otvori udarcem noge.

• • •

Boby je nepomično ležao na podu... ružičasta masa, mlohava i žilava, pokrivala mu je lice kao veo. Felton je odmah ustanovio da mladić ne diše. Ustrašeno je podigao oružje i opalio prema stvorenju. Mlaz energije tanak poput olovke šiknuo je i promašio za više od dva metra. Pantomorf se odvojio od mrtvaca i otkrio mladićevo iznakaženo lice, a zatim poprimio loptast oblik. Felton je opalio i drugi put... i ponovo promašio. Panično je pogledao u šaržer: potrošio je pola energije.

Pantomorf je polako klizio prema vratima ubrzavajući kretanje. U divljoj odlučnosti Felton pažljivo nanišani, ali opet je snažan mlaz energije promašio cilj za pola metra.

Ali to je nemoguće! Odande nije mogao promašiti!

Pantomorf je stigao do vrata i Felton se makne. Krajem oka spazio je

kako se Too-Char ustrašeno stisnuo uza zid središnje kabine.

To je, dakle, on: Too-Char! Zar nije Veganin upravljao ovom stvari? Ako nije iz nekog razloga uspio pogoditi pantomorfa, neće li smrt manipulatora donijeti isti rezultat?

Uperio je revolver prema Veganinu i pritisnuo okidač. Pritiskao je dok se oružje nije ispraznilo. Too-Char je pao na pod, desna strana odjeće bila mu je spaljena, koža strahovito opečena i izranjavana, po dijelovima karbonizirana. Pantomorf se mirno kotrljao do otvora za dovod zraka, izduživši se, pa se uvukao u otvor preko rešetaka. Veganin se grčio od bolova, slabo je disao...

— Ti si to, Feltone! — slabašno je izgovorio. — Ti, ali to ni sam ne znaš.

Zvuk i pokret zaokupili su Feltonovu pažnju i on je spazio kako je pantomorf izašao iz cijevi i preobrazio se u kuglu. Felton se zgrčio, zatim se malo smirio sjetivši se da da ova stvar nije više ni pod čijom kontrolom.

Too-Char se slabašno nasmiješi... kao znak boli, straha i iznenadnog shvaćanja. Felton ga je promatrao zaprepašteno.

— Nisi ga mogao ubiti jer ga doista i nisi želio ubiti, Feltone. — S izrazom bola na licu naslonio se na lakat. — Ti si pokušao zaključati vrata skladišta gdje je bio Bobby, ali nisi mogao, premda si bio uvjeren da si zatvorio.

Feltonove su se misli uskomešale. Zar je moguće da je samo mislio da je zaključao vrata? Je ti to bila podsvjesna autosugestija?

Pantomorf se opet preobrazio i dobio je noge, pa se približavao, dok ga je Felton gledao.

— Morali smo shvatiti i prije prvoga ubojstva da se ovom stvari može manipulirati i podsvjesno. — Veganinov se glas jedva čuo. Opet je legao. — Netko mu je dao oblik žene, ali svi su nijekali iskreno.

Felton je nejasno čuo Too-Charove riječi jer je uzmicao teturajući prema zidu. Pantomorf je odjednom dobio glavu i jednu nezgrapnu ruku, kojom je mlatarao kao toljagom. Nespretno se okrenuo prema Veganinu. Uzalud je Too-Char pokušao uzmaknuti nekamo.

— Poslije tri ubojstva koje je počinio Marner — nastavio je Veganin, ne mogavši oka odvojiti od stvari — ti si se zaštitio odvraćajući pantomorfa od njegove kontrole a da to i nisi znao. No, pomalo se stvarala navika. Mogao si samo nastaviti ubijanje, a i sada se ne možeš zaustaviti!

Očiju uperenih u pantomorfa, u svojega pantomorfa, Felton je osjećao tvrdoću i hladnoću zida na koji se naslonio. Njegov pantomorf, a ipak nije bio njegov jer ga je kontrolirao podsvjesno.

Iznenada se sjeti svoga sna: bio je napušten u svemiru i uspio se dočepati broda žrtvujući život ostalih... Njegov je san bio samo emanacija njegove podsvijesti... znak kako se strahovito bojao. Morao je shvatiti u tom trenutku da je bio sposoban na podvede pantomorfa pod svoju kontrolu i da nastavi niz ubojstava, kako mu se život ne bi našao u opasnosti.

Sad je već veći dio pantomorfova tijela bio pretvoren u ruku-toljagu i stvorenje se uzdiglo nad Too-Charom. Jedina ruka postala je odjednom čvršća, boja se zatamnjela i postala nalik na čelik. Udarila je jedanput... dvaput. Vegania je izdahnuo i ne jauknuvši. Tada se pantomorf okrenuo polako prema Feltonu... Ovome je već bilo teško nadvladati želje, strasti i loše nagone svjesnoga duha. A kako da ukine kompleks krivnje nikao u podsvijesti?

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI
DOGAĐAJI ● POLEMIKE

ŠF i glazba (2)

Zanimljivo je kako Japanac Tomita tumači postojeću invaziju elektronskih instrumenata i zvukova: »Dvije vrste prirodnih zvukova vladaju Zemljom od pradavnih vremena: grmljavina groma i zvuk vulkanske erupcije. Obje su kroz mnoga stoljeća plašile ljude kao bijes bogova. Međutim, pokazalo se da je grmljavina uzrokovana električnim fenomenima tj. da je ona elektronski zvuk. Zvuk vulkana pak stvara erupcije, sudaranje i trenje tvari u grotlu; dinamički tonovi kasnije su stvarani alatom — čekićem, mjehovima za vatru i sl. S vremenom su alati prerasli u muzičke instrumente, u simfonijski orkestar. Elektronski muzički instrumenti nisu se upotrebljavali sve do ovoga stoljeća. Smatralo se da elektronski zvuk nije izražajan jer je umjetan, proizveden strojem. Prirodni zvuk je šum lišća na vjetru, žubor potoka, mrmorenje valova. No i kod klavira, violine, flaute i drugih instrumenata njihova muzička ljestvica i način rezonancije plod su čovjekove vještine pa i njihov zvuk u biti nije prirodan nego mehanički. U usporedbi s tradicionalnim instrumentima i njihovom poviješću od više vijekova. elektronski muzički instrumenti stari su samo pedesetak godina, ali pred njima je budućnost.«

Povijest elektronskih instrumenata ipak seže u daleku prošlost. Još 1761. Delaborde je predstavio »električni klavsen«, 1878. Elisha Grav konstruira elektroharmoničkt glasovir. 1927. Leon Theremin svoj eterofon (zavijajući zvuk u Good Vibrations od Beach Boysa), a već naredne godine Maurice Marlenot prikazuje preteču današnjih sintesajzera. da bi punoljetnost došla s prvim elektronskim studiom kelnskog radija.

Elektronikom su se sustavno prvi počeli koristiti avangardni muzičari eksperimentatori. Nezadovoljni onim što im je pružao dotadašnji muzički kaleidoskop, tvorci konkretne glazbe, skladatelji novoga zvuka, tražeći nove načine izražavanja, novi muzički alfabet, morali su se i nesvjesno cijepiti SF-om. Najznačajniji predstavnici ovoga vala su Pierre Schaeffer. Karlheinz Stochausen. Arnold Schonberg. John Cage. GyorgyLilgeti. Pierre Boulez. a kod nas su to Kelemen. Sakač. Malec, Detonl Radovanović. Pignon i mnogi dugi. Šum. slučaj, konkretni zvukovi, magnetofonska vrpca, foneme. elektronska glazba, nove tehnike, nova

filozofija, to su preokupacije ovih muzičara. Glazba je to naših vizija i podsvijesti, glazba ovladavanja fizičkim svijetom, glazba asocijacija i vjere u potpunijeg čovjeka, aktivna glazba i glazba slobode — što je najviše i čini ljubavnicom SF-a. Ligetijeve skladbe Lontano, Vohtmima, Afmosjihcres: Stnckhausenove Preko granice Yiem, Kontakti: Kelomenovn Sub rosa i njegova baletna opera Apokaliptika: Malerovi Ethoj i Planate, morali bi naći u svakoj dijademi SF-a.

Kao i klasična glazba, tako i novi zvuk ima svoje sljedbenike među mlađim muzičarima koji laviraju iza granici konkretne, elektronske glazbe i rocka kao što su Pere Ubu, Chrome. Tuxedomoen i slični.

Jazz također nije ostao imun na utjecaj elektronike ali se njome najčešće koristii na način pompoznih glazbenika ostajući pri tome uglavnom na marginama SF-a. Miles Davis je albumom Bitches Brew započeo eru elektronike u jazzu. Manje ili više uspješno slijedili su ga Chick Corea. Ian Hammer. Herbie Hancock. Soft Machine. Weather Report su svojim jazz-rockom postali vrlo popularni, a potpuni SF imidž odjenuo je danas možda najbolji improvizator na sintesajzeru Sun Ra. Tvrdeći da dolazi sa Saturna, osnovao je grupu Intergalactic Research Orkestra, među prvima je koristio sintesajzer Moog, a pri nastupu određeni dekor (specijalna odora, pjevanje, kazališni elementi, igra) pod devizom: »Ostavite ovaj planet i idite na drugi, bolji za život!« Miješanjem svoiih metafizičkih preokupacija i glazbe svemirskih podneblja probio se u sam vrh današnjeg free-jazza Moraju se još spomenuti Georg Russell (veliki sljedbenik Stockhausena). Rerye Rypdal. Ian Garbarek, Mahavishnu Orchestra, George Duke. Landseape te mnogi jazz-rock i undergroud muzičari koji su pošli za avangardnom plimom ne dajući ništa vrijedno spomena.

ROCKt Ako sam za eksperimentalnu, novu glazbu rekao da je ljubavnica SF-a. onda je rock & comp. legalni harem miljenica SF-a. Rock prvi ujedinjuje glazbeno-asocijativne dionice s kvalitetno sadržajnom, literarnom podlogom. Rock je glazba mladih, a oni su uvijek bili. jesu i bit će buntovni. A takvi su jer žele imati vlastite svjetove u kojima će kreirati kanone: žele upoznati nešto novo, iskazati se na nepoznat način: nezadovoljni su okovima sigurnosti koju pruža realnost starijih, dosadna im je tuđa tradicionalnost. uvriježeno poimanje svakidašnjice. To je razlog što prihvaćaju SF. tu umjetnost ekstrapolacije. kao najprijemčiviji. najneoblčniji, najširi i najneopasniij način iskazivanja i komuniciranja u prozi i u poeziji, te i u glazbi. Drugačiji i raznoliki pogledi na sociologija l filozofiju, udruženi s tehnološkim inovacijama i novim pristupom zvuku i

instrumentariju, konačno su uspostavili čvrst most između rock glazbe i SF-a.

Sredinom šezdesetih godina, sa širenjem SF-a u pop kulturi, širi se i utjecaj blagih droga i psihedelika u jazzu i rocku, a SF postaje značajan faktor i u popularnoj glazbi, da bi ta popularnost kod mladih rock glazbenika u sedamdesetim godinama postala prava moda pod lošim mešetarenjem lukavih izdavačkih kompanija. Dok atraktivni umjetnički SF radovi služe kao mamac za bilo koji tip glazbe, dotle sveukupujuća publika može često naći slabu ili nikakvu vezu između glazbe l SF-a povodeći se za SF šarenilom omota za albume i trendom koji je naveo gotovo svaku skupinu da se bar jednom upusti u SF eksperiment Takvi su pokušaji rijetko kad uspješni jer su umjetno isforsirani, ali kada se žanrovi prirodno izmiješaju, rezultat može biti vrlo snažan i ukrštanje može dati umjetničke rezultate.

Spomenuti ne samo svakog nego većinu glazbenika koji su se bavili SF-om posao je za enciklopediste, a vrlo je teško navesti i samo one najbolje, jer to ipak ovisi o ukusu, definiciji SF-a (koja. rekosmo, ne postoji), obuhvatnosti praćenja diskografije i sličnome. I analiza, svakog izvođača opsežan je i složen pothvat. Rock i SF traže zasebnu knjigu i pitanje je da li će ona ikada biti napisana, ali informativno sa o tome može razgovarati i navesti neka SF-rock imena:

Među najkvalitetnije svakako se ubrajaju, mada nedovoljno poznati. Peter Hammill i njegova grupa Van Der Graaf Generator. Polazeći od tekstova poznatih SF pisaca (Leiber, Lovecraft, Aldiss) te i vlastitih vrlo dobrih stihova, gradeći tvoj stil na osobenom glasu i interpretaciji Hammilla te odličnom muziciranju moderne tehnike, oni su dali snažne, jezovite vizije nuklearnog uništenja i u svojim su albumima optimistični borci za čovjeka: The Least We Can Do Is Wave to Each Other. Chameleon in the Shadow of the Night.

Sastav Yes mnogo liričnije zadire u SF nego često sumorni VDGG. Njihova je glazba mnogo emocinalnija. a teme više okrenute utopiji i fantaziji. Nerijetko podsjećaju na djela Van Vogta i Heinleina: Astral Traveller, Tours In no Disgrace, Starship Trooper. Tales from Topographic Oceans.

Pink Floyd — treba li uopće bilo što reći o ovom sastavu bremenitom SF-om od svojih prvih radova? Uvijek na zavidnoj umjetničkoj razini (i glazbenoj i sadržajnoj), uvijek novi i raznovrsni, uvijek spremni na

eksperiment, utjecali su na mnoge rock stvaraoce stvorivši pravi podstil rocka i postavši SF-rock legenda još u punoj stvaralačkoj snazi.

Tangerine Dream su jedan od sastava nastalih na zvuku SF-a. ali oni su oblikovali drugačiji pristup glazbi. To je pristup elektronskih meditacija, isključivo asocijativan, štokhauzenovskl matematičan, pun grafičkih reprezentacija i kozmičkih impresija: Electronic Meditation, Alpha Centauri Ziet Phaedra, Rubycon, Ricochet, Stratosfear.

Kraftwerk su sasvim oprečni melodioznom stilu TD-a. Njihov je zvuk metalan, robotski: opsjednuti su problemima tehničke civilizacije: Radio-Activity, Autobahn. Man-Machlne. Trans Europa Express.

Amon Duul II skrenuli su pažnju na sebe odličnim albumima Yeti i Dance of the Lemmings. Glazba im je većinom heavy rock. odlično izvođen, s tekstom u maniri najbolje SF poezije. Na žalost, poslije su se razvodnjeli zadovoljni i svojim statusom i okolinom, bez inspiracije koju nude suprotnosti svakodnevice.

Sastav Can počeo je slično kao i Amon Duul. ali je nastavio da se razvija i pronalazi nove, angažirane teme. Svira čvrsti heavy zvuk, naginjući prema modernom jazzu, tematski ne baš uvijek u vodama SF-a: Monster Movie, Tago Maso, Soon Over Babaluna, Future Days.

Jimi Hendrix je vrlo često i vrlo duboko zadirao u SF, iako nikada nije koristio sintesajzer i dokaz je kako ne treba biti dogmatičan u povezivanju elektronike i SF-a: 3rd Stone from the Sun. Are You Experienced. 1983... A Merman I Should Turn, to Be, Night Bird Flying.

Frank Zappa. pun raznoraznih monstruma i marvelovskih junaka, beskompromisan u kritici i satiri alegorijski snažan, skriveno ozbiljan i dobar tumač SF-a. nezaobilazan je u SF-rocku — One Size Fits All, Joe's Garage.

Hawkwind je vrlo plodan britanski sastav koji svojom suradnjom bogato nadahnjuje Michael Moorcock. mnogo poznatiji kao SF pisac nego kao glazbenik. Oni nude vrlo kompliciranu mješavinu heavy metala, elektronike i konvencionalnih SF arhetipa: In Search of Space, Doremi Fasol Latido. Space Ritual. Warriors on the Edge of Time.

David Bowie. veliko ime SF-a u glzabi. o kome je već mnogo rečeno i o kome se gotovo sve zna. Elitist. ekstrovertiran. shizoldan. originalan. konfliktan, raznovrstan, paranoičan — mali je izbor epiteta koje dobiva.

Ljubavne, protestne i antiratne pjesme njegova su preokupacija u čijem je centru uvijek i samo humani čovjek.

King Crimson je sastav orijentiran prema fantastičnom, astrologiji i religijskim semimotlvlma. Glazba mu je čvrsta, originalna 1 povremeno depresivna: In the Court nf the Crimson King. In the Wake of Poseidon, Lizard.

Blows Against the Empire od Paula Kantnera i grupe Jefferson Starsbip (evoluirala iz J. Airplane) nominirana je 1971. za nagradu Hugo, što već dovoljno govori o SF angažmanu sastava. Oni pjevaju o totalitarnim režimima, o beskraju svemira, mistici droga i religije, o previranjima na Zemlji koja mogu dovesti do njene propasti, o putu svemirom. Glazbeno su vrlo nalik na Amon Duul.

Sastav Magma. predvođen Christianom Vanderom, l s literaturom Johna Brunnera i Olafa Stapledona u pozadini, ispjevao je pravu sagu serijom svojih albuma, krutu i tešku kroniku, na potpuno stranom jeziku, kroniku planeta Kobala i Zemlja. Dolaze iz Jazz škole s utjecajima Mahavishnu Orchestra i Chick Coree. Oni su trenutno možda najviše SF orijentiran sastav na svijetu i šteta što kod nas nema njihovih radova.

* * *

Bio je ovo samo kratak pregled mnoštva rock karika koje povezuju glazbu i SF. Možda nepravično nisam spomenuo Garyja Numana. CSN&V. Nektar, Day of Phoenix. White Noise, Mythos. Devo. High Tide, Atlantis. UFO. Grateful Dead. Passport, ELP, Moody Blues, Genesis. Gong. Queen i mnoge druge, no to ostavljam osobnoj zainteresiranosti i investiciji svakog fana.

Reći nešto o vezi rocka i SF-a kod nas vrlo je teško ako ne i nemoguće, jer se u nas SF još nije udomaćio, daleko je i od poznavanja i od popularnosti. Još smo u pustinji SF tema i na periferiji korištenja elektrooskog zvuka u rocku. jer onih nekoliko tekstova i muzičkih pasaža ne mogu se nazvati SF-om (Atomsko sklonište. Leb i sol. Lazar Ristovski). Jedino možda treba spomenuti grupu Igra staklenih perli koja je mnogo obećavala ali je još brže ugasnula. Ostaje, dakle, samo nada da ćemo se uključiti u SF struju koja već dugo napaja svjetsku rock scenu.

Hrvoje Prćić

Što je zapravo bilo (5)

Sve do konca prošlog stoljeća mnogi su ljudi vjerovali da je Zemlja u svome razvoju prošla kroz niz prirodnih katastrofa. Išlo se čak tako daleko, da se i postanak životinjskih vrsta tumačio kao posljedica katastrofa: došla bi neka kataklizma i uništila jednu vrstu, a poslije, kada bi se stvari sredile, na to mjesto došla bi druga. Onda se pojavio Darwin sa svojom teorijom i tako su sve te katastrofe doživjele — katastrofu.

Poslije su se ponovo počele širiti glasine o katastrofama kroz koje je prolazio naš planet, no sad više nitko ne govori da su tako nastajale nove životinjske vrste, već samo to. da su katastrofe bile zamašnog karaktera.

Možda je najpopularnija katastrofa opći potop.

Dok se smatralo da je opći potop uspomena na neku veliku poplavu Eufrata i Tigrisa. on još nije bio previše zanimljiv. Stvar se izmijenila, kad se doznalo da postoje pripovijesti o općem potopu gotovo kod svih naroda, na primjer kod Kineza, stanovnika Sibira. Indijanaca. Afrikanaca te kod gotove svih evropskih naroda. Najstarija pripovijest o općem potopu je sumerski ep o Gilgamešu. Star je najmanje četiri tisuće godina, a zanimljivo je to da se gotovo podudara s biblijskom pričom o potopu.

Baš činjenica da pripovijest o općem potopu postoji kod gotovo svih naroda na Zemlji navodi na pretpostavku da to nije bila lokalna katastrofa već kozmička. Tu je možda najdalje došao — znanstvenim stazama — Amerikanac ruskoga porijekla dr Immanuel Velikovsky. Napisao je nekoliko knjiga u kojima tvrdi da je Zemlja doživjela čak nekoliko katastrofa. No Velikovsky nije to samo tvrdio već je i dokazivao. Bio je astronom, govorio je nekoliko jezika, poznavao pravo i medicinu, a bio je i stručnjak za povijest staroga vijeka.

Velikovsky je tvrdio da je planet Venera izazvao bar dvije velike katastrofe na Zemlji. Zanimljivo je da je Velikovsky našao baš Veneru kao glavnog krivca za zemaljske nevolje, i uz to okružio taj planet prilično nevjerojatnim pretpostavkama. Tako je po njemu Venera nastala od Jupitera, kad se otkinuo komad toga golemog planeta, i to najprije kao komet s repom. Venera je jurila potpuno bezglavo kroz Sunčev sistem i pri tome činila kojekakve nepodopštine. Jednom je prilikom udarila o Mars i pomjerila ga s putanje, tako da se približio Zemlji i teško je oštetio svojom privlačnom silom. Kasnije se prilagodila životu u društvu ostalih planeta i našla putanju koja nije nlkone bila opasna. A kad je prolazila blizu Sunca

otpao joj je rep. pa danas Izgleda kao pravi pravcatl planet.

Tim pretpostavkama moglo bi se koješta prigovoriti. Ponajprije, neka je sila morala djelovati da bi se iz Jupitera iščupao tako velik komad materije kao što je Venera. Ta bi sila morala dati brzinu od najmanje 61 km u sekundi (na Zemlji je brzina odvajanja 11.2 km), što je teško zamisliti. Obodna brzina Jupitera je veća od Zemljine. ali ni tih 5 km u sekundi još nije dovoljno da se nekakva masa izbaci u svemir. Nadalje. nije jnsno zbog čega je Velikovsky tu novostvorenu Veneru nazvao kometom. Zna se da kometi imaju gotovo beznačajne mase i privlačne sile.

Mogla bi se prihvatiti pretpostavka da je u Sunčev sistem ušlo neko novo tijeloiI napravilo nered: ako je prošlo dovoljno blizu Zemlje, moralo je izazvati katastrofu.

Budući da je to dosta zanimljiva pretpostavka, pozabavit ćemo se malo potanje i učinkom takvog prolaza. Pretpostavimo da tijelo veličine Venere prođe pokraj Zemlje na udaljenostl Mjeseca. Kako bismo to osjetili? Ponajprije, nastala bi veća plima. Jadransko more bi naraslo i do 3 metra za plime, a svjetski prosjek bio bi tridesetak metara. Očito je da bi nnogi krajevi uz more bili uništeni. No ne smijemo zaboraviti da Mjesec ne izaziva samo plimu mora nego i plimu Zemljine kore: ona se može uzdignuti cijeli metar! Uz Veneru bi se ta kora raspuknula, jer bi se uzdigla čak šest metara. Zbog toga bi se pojačalo vulkansko djelovanje. No ni to još nije kraj svim nevoljama. Gravitacija nezvanog nebeskog tijela uzgibala bi i atmosferu, pa bi nastali strašni vrtlozi.

A kad bi se to tijelo približilo do polovice udaljenosti do Mjeseca, katastrofa bi bila kudikamo teža. Plimni val bi narastao na više od sto metara, a Zemlja bi se počela mrviti. Pojavljivali bi se vulkani na mjestima gdje ih nitko ne bi očekivao. Atmosfera bi se toliko uskovitlala, da bi orkani jedno-stavno zbrisala cijelu zemaljsku površinu — a da do sudara nije m došlo. Pitanje je bi li zemljina os ostala u istom položaju prema ekliptlcl i ne bi li to nebesko tijelo izbacilo Zemlju s njene putanje oko sunca. Moglo bi se dogoditi da bi poslije razlaza Zemlje i nepoznatog tijela, klima na Zemlji postala toplija ili hladnija, a godišnja doba posve bi nestala ako bi se njena os osovila - okomito na ekliptiku.

No moglo bi nas snaći još gore zlo Jer koliko neko nebesko tijelo privlači Zemlju toliko i ana privlači to tijelo. Prema tome. i na tom bi se tijelu kora počela uzdizati, a kako je ono, rekli smo veličine Venere, dakle manje od Zemlje, moglo bi se jednostavno raspasti u prah. Taj bi se prah

razasuo oko Zemlje u visini od nekoliko tisuća kilometara. Posljedice bi bile prilično neugodne. Na Zemlji bi nastala tama, jer Sunčeve zrake ne bi mogle prodrijeti kroz tu prašinu. Plima bi se doduše svela na normalnu mjeru (jer više nema tijela koje bi djelovalo svojom privlačnom silom), ali bi zato nastalo veliko zahlađenje, čak iako nas to tijelo ne bi odvuklo dalje od Sunca. Kako bi prestao svaki organizirani život, jer na Zemlji ne bi više ništa funkcioniralo, mrak i hladnoća samo bi povećali paniku i neprilike. Vrlo je vjerojatno da bi se čovječanstvo desetkovalo i da bi preživjelima trebalo možda tisuću godina do postave civilizaciju na staro mjesto.

Osim Velikovskog još je jedan »prorok zla« razvio fantastičnu teoriju o slici svijeta. To je pokojni bečki arhitekt Hans Horbiger, kojega nezasluženo bije glas da je bio Hitlerov astrolog (uopće se nije bavio astrologijom, a umro je nekako u vrijeme kada je Hitler počeo haračiti po Njemačkoj).

Po Horbigeru. cijeli svemir ispunja ledena prašina. Dakako, manja se tijela u svemiru skreću oko većih, pa tako i planotl oko sunaca, ali planeti stalno nailaze na ledenu prašinu koja ih postupno zaustavlja. Zbog smanjene brzine planet se mora približiti suncu i zatim pasti na nj. Manja tijela imaju manju inerciju pa naglije gube brzinu, a veća su ustrajnija.

Po Horblgeru je i naš Mjesec planet, koji je gubeći brzinu dospio u Zemljinu putanju, pa ga je Zemlja zarobila svojom gravitacijom. Međutim to i nije prvi mjesec, jer su već prije njega bila dva. koji su se toliko približili Zemlj da su se raspali i kao prašina pali na Zemlju.

Horbigerova teorija pobudila je svojedobno veliku pažnju, uglavnom kod laika i intelektualaca sklonih spekulacijama, pa je u Beču osnovano društvo za njeno izučavanje. Društvo djeluje i danas i, što je najzanimljivije, vrlo je aktivno. Izdalo je nekoliko knjiga u kojima se priopćavaju rezultati istraživanja. Mora se priznati, članovi društva vrlo su marljivi. Istražili su bezbrojne stare legende, preveli niz antičkih autora i spise raznih egzotičnih naroda. Obavili su mjerenja u Južnoj Americi i na Grenlandu, sve da dokažu ispravnost Horbigerove teorije o svemirskom ledu. Sakupili su podatke o prirodnim pojavama iz bliže i dalje prošlosti, kao što je na primjer bio pad komada leda od 9 kg u Kini. Ima tu i vrlo vrijednog materijala i čovjek mora sa žalošću ustanoviti, da je toliki trud bio vrijedan — bolje ideje...

Z. Furtinger

Prozin ili knjiga

Znanstvena fantastika kod nas nikako ne uspijeva skočiti na ljestvici vrednovanja službenih literarnih autoriteta. Posljedica je to prvih razvojnih dana ovoga žanra kada su carevale futurološko-tehnicističke ideje i avanturistički supermeni. Posljedica je to i nedostatka teoretsko-stručnih radova koji bi pratili, analizirali, komentirali i na adekvatan način prikazivali razvoj SF-a. Još uvijek malobrojni fandom je upravo zbog toga željno očekivao pompozno najavljene knjige prof. mr. Aleksandra B. Nedeljkovića u privatnome izdanju: »Naših 110 SF godina« i »Svet naučne fantastike«.

Frva knjiga pojavila se sredinom godine i osnovni cilj autora je bila temeljna bibliografija SF-a kod nas. Neosporno je da ie autor uložio vrlo mnogo truda, da je potrošio obilje vremena, da je veliki entuzijast ali je neosporno i da je svoju ideju proveo u djelo prilično nesistematski, pomalo naivno i jednostrano a i ne baš na akademskom nivou. Već grafički izgledi i uređenje nisu na visini. To su skripta formata A4, tekst bez proreda neodvojen od slika i grafikona, a oni su također razbacani bez ikakvog reda. No, to i nije tako važno jer se knjige kupuju zbog sadržaja, a ne ukrasa na polici. Ali, i sadržaj je vrlo. manjkav. Iako govori o »našim SF godinama«, autor se ograničio samo na srpskohrvatsko jezičko područje i to se uglavnom orijentirajući na geogradske izvore ili one iz bliže okolice, dobrano zanemarujući ostale centre, a ne provjeravajući ni ono što mu je bilo dostupno. Rezultat je obilje netočnosti, proizvoljnih tvrdnji, elementarnog nepoznavanja činjenica, kontradiktornosti, površnosti. Nisu baš primjereni kontekstu knjige ni »istorijski članci«, a mini analize i osvrti na sadržaje priča ostaju bez komentara, dok su polemike (?) i komentari zbivanja u YU fandomu (?) u najboljoj maniri žute štampe.

Druga knjiga pojavila se prije nekoliko tjedana i na izvjestan način je nastavak prve. Uočljiv je napredak u grafičkom uređenju knjige koja, ovaj put, i vizualna to jest. Sadržaj čine jedanaest autorovih predavanja u beogradskom klubu ljubitelja SF-a, vijesti i osvrti na ŠF događaje u inozemstvu i kod nas. dopune i ispravke prvoj knjizi, izvadci iz pisama, te veliki SF adresar. Sama predavanaja kojih su teme »tržišni, ekonomski izdavački i drugi praktični aspekti pisanja i izdavanja SF-a« su interesantna i daju prilično enciklopedijskih podataka zainteresiranome fanu. Na žalost, drugi dio knjige pati od istih bolesti (koje su se negdje čak i razvile) što su mučile i prvu knjigu. Cijela knjiga pisana je u familijarnom, klupskom tonu društva »Lazar Komarčić« iz Beograda; opet

su tu pogrešni podaci i krive informacije, opet pretežna orijentlranost na beogradski fandom i nedovoljno poznavanje događaja u drugim centrima, opet jednostrani prikazi i često laički osvrti na djela i događaje, opet rivalske insinuacije o klubu »SF-era« iz Zagreba, opet mnogo onoga čega u ozbiljnoj knjizi ne bi smjelo biti.

Kakva je dakle ocjena rada i dviju knjiga prof. mr Aleksandra B. Nedeljkovića? Za rad, za trud. za pionirski posao, za entuzijazam, za sizifovsku nadu to je čista petica, ali za same knjige, za ono između korica, ocjena je prolazna samo zato što sličnih radova nema i jer su ovi poticaji za nešto kvalitetnije. Tonom i sadržajem, te knjige čak u određenim krugovima, mogu SF-u nanijeti više štete no koristi. Ali, da li su to uopće knjige? One su u biti nešto drugo — one su pamfletski. privatni hepening autora i njegova društva, one su pune ogovaranja tračeva, svađa osobnih pristranih viđenja i komentara, novinskih izvještaja i prikaze — što je sve primjerenije jednom fanzinu. Izdanja druga Nedeljkovića to i jesu: veliki profesionalni fanzini — prozini. Samo kao takvima ja im odajem pirznanje — i s nestrpljenjem očekujem najavljeni treći broj.

Hrvoje Prčić

Za SIRIUS...nije za SIRIUS

● Na redu su, kako rekosmo, ocjene Vaših priča, dragi čitatelju, poslanih u toku listopada, kao i onih iz rujna koje nismo dospjeli ocijeniti u prošlom SIRIUSU. I u ovim je pošiljkama bilo nekoliko zaista dobrih priča, nekoliko takvih koje bi — uz izvjesne Vaše zahvate na njima — mogle postati objavljive, te, kao obično, mnogo priča za onaj drugi, tužniji dio ove rubrike.

● Da počnemo. Lutkina haljina ima malu rupu (zar bi neka službena znanstvena ekipa propustila da otkrije tajnu »zamka«?), no dobri su ideja, stil, naracija, pa su te kvalitete zakrpale i rupu na haljini. Prijateljsko uvjeravanje ima superotrcanu ideju (Zemlja kao kazneni planet), no stil, naracija i obrat na kraju priče čine je dobrom. Čovjek pet minuta je u ovoj verziji najbolja priča iz cijele pošiljke. Tko se raduje miru je samo po scenografiji sf — ali zato izvrstan (možda je malo predug dijalog, bez umetka opisa, no može i ovako). Povratak ratnika je zgodna moderna bajka i dobro je što se niste upuštali u nepotrebna objašnjavanja onih polja sile. Ogled je najbolji u trećoj varijanti (i bez raka i bez aidsa — dovoljno je; »bolest koja se još istražuje«). Harmonija samoće ima sve kvalitete izvrsne priče i šteta je što sf samo marginalan u njoj. Bjegunci su, ovako prepravljeni, bez greške, no Ašra će biti takva tek poslije prerade (skratiti razmišljanja i filozofiranja, ostaviti zbivanja i dijaloge, jer to je ipak bitno za dobru space-operu kakva je ta priča), samo pitanje je: tko će je preraditi — Vi ili mi? Najbolje je da pošaljete drugu, prepravljenu verziju... Čvor ima izvanrednu ideju (ono sa čvorom i krivuljom), izvanredno je pisan i bit će sjajna priča kad otklonite nelogičnost koja Vam je promakla: nikakav psihički proces ne može izazvati eksoloziju glave, a ako se to dogodilo uz pomoć nečega izvan psihe, tada je morao stradati i brod u kome se to zbilo. Dakle, na posao!

● Tako smo s ove dvije posljednje priče, koje zapravo ulaze u rubriku »bit će za...«, preoteli malo prostora drugom dijelu naših ocjena:

...nije za SIRIUS

● Najprije o Vašim pričama na kojima treba još (mnogo) raditi da bi se našle u prvom dijelu rubrike (i, poslije toga, možda i u SIRIUSU):

● Do dna je sad probavljiva priča, a mogla bi biti i objavljiva ako prve

tri stranice skratite barem na polovicu. Oni moraju pobijediti bila bi dobra space opera da nema dvije kardinalne greške: mala sprava ne može biti većeg (gonilačkog) kapaciteta od velikog broda; zatim kako to da predmet, ostavljen da bi ga se uočilo, nije bio uočen odmah? Temeljito preraditi! Odabrani su predugi, mogu se skratiti a da se ne izgubi (inače izvrsna) atmosfera. Kukavičje jaje ima bioloških pogrešaka (biće kakvo je opisano u priči moglo se razviti samo na Zemlji, gdje je za to imalo milijune godina vremena) i kompozicijskih (velike riječi i fraze u početku priče posvo odudaraju od realnosti koja je prikazana u ostatku), pa bi izvrsnu osnovnu ideju (biće koje stimulira ljude i od njih dobiva poticaj — neću reći na što i za što da je ne otkrijem) vrijedilo upotrijebiti za neku novu priču! Priča iz 1002 noći divno, lako i zabavno oponaša stil arapske priče, pa bi tako trebalo napisati priču koja bi cijela bila sf, a ne samo na dvije od devetnaest stranica. Volim Sanju, no koliko je god volim, ona sa svojih 6 godina ne može razmišljati i govoriti onako kako ste Vi to napisali (uz to: priča graniči i s nekim religijskim shvaćanjima). Kevin je ideja za dulju i drukčiju priču; ovako djeluje nedovršeno, bez smisla i poruke. Posljednji bijeg: dobra akciona priča — sa šepavom stranicom na kojoj se objašnjava zašto se sve to događa, te ne baš elegantnim krajem. Preraditi! Ljubavni slučaj ... mogao bi postati slučaj ZA SIRIUS kad bi u njoj zakonodavac, inače vrlo strog, bio i pametan, pa da na neki način naredi obilježavanje klonova kako ih se ne bi moglo švercati, a osim toga samo se u lošim pričama momci zatelebavaju u žene tako da su već poslije tri dana spremni kršiti zakone. Stil i naracija su sjajni, pa vrijedi promijeniti te dvije nelogičnosti! Otkriće: dio ispripovijedan u prvom licu prepričajte dvjema rečenicama u trećem (kao u ostatku priče); osim toga: niknkvo liječenje posljedica zračenja ne može biti kratko. Priče iz kafića: ismijavanje Vama poznatih osoba djeluje otužno svima koji te osobe ne poznaju; prva, treća i peta priča mogle bi se preraditi — zadržati ideje, skratiti razvučene i suvišne dijelove. Inicijacija je, doduše, više stravaužas nego sf, no veća su joj mana nelogičnosti (štakori, kakvi su vaši, morali bi imati glave 20 puta veće da bi postali inteligentni; kamo je ljudima nestala njihova inteligencija da odjednom dopuštaju da ih jedu štakori?) i nejasnoća (kakve sličice? čemu crvi?), Hronike o Hloygeu su očito pisane u toku dužeg razdoblja, jer su uočljivo nejednako usmjerene, pa se u zbirci naziru tri skupine priča koje među sobom nemaju smisaone veze. Dakle: skratiti (izbaciti dio o hronoletu i još ponešto), ujednačiti.

● Cijela gomila inače dobrih priča nije za SIRIUS samo zato što pristaju jedino u listove za vrlo mlade čitaoce: Godišnji odmor, Love story,

Letnja noć, Ucena, Prvi dan raja, Kontakt, Slagao sam... Siroti bog, I tako dalje, Sudbina, Svjetlo u tami (samo prve 4 stranice!) .

● To je to nije to, jer je pisano rukom i završilo je u košu.

● I na (podužem) kraju: Haimalara zbrkana i vrvi naučnim besmislicama. I deca imaju krila, možda, ali Vaša priča nema jasnoće, povezanosti, reda — a uz to vonja no denikenovštini. Zid Zemlje je alegorija, a Pas pjesma u prozi (oboje nije baš sf). Kajeva osuda je čak i uz dosta dobar stil i naraciju okrutna: Zemlja kao planet za izgnanike tako Je otrcana ideja da je samo neka iz ove rubrike. Savjet: tražite nove teme! Emisar vodi dijaloge vanredna nuz-ideja može izbaciti suviše prizemne za biće na ogromnom stupnju razvoja; Tesla: treba ponoviti osnove fizike, barem one iz Teslinih radova; Vele da je... a nije: ni nešto novo, ni sf. Savetnik: već u početku se zna što će se zbivati u nastavku priče; Košmar: tema previše puta žvakana da bi bila ukusna: Terra: bez prvog pasusa (i kao »quatri...«) možda bi i bio nekakav štos. Trigolski... su kao ideja (za vic) dobri, no uvod im je predug, a aluzija na Adama i Evu nepotrebna i ofucana. Smetalo blebetalo ima stila, nema povezanosti, a jedva da je sf. Crna rupa: priča dobra, poenta loša, fizika sumnjiva; isto i Pokus (s dodatkom; stara ideja), dok je Putovanje dabra ideja ali loša obrada (što ce vam predsjednik UN i zaručnice vremešuih profesora?). Kiša odjedamput nije dovoljno smiješna da bi pretrpjela nelogičnosti. Sve... samo potvrđuje besmislenost generacijskih brodova (pogotovu onih u kojima putnici znaju gdje su). Nestali na čudan način su nevješto opisani, mlakoga toka i nespretnog kraja (ono s bocom je nerealno). Riopolis je možda bilo lako napisati, ali se vrlo, vrio teško čita (previše likova, pomalo patetike); tema poznata, no dobra je ideja o načinu na koji besprizorni izbore sebi mjesto. Nevinost Marije Anto-anete: za takvu temu treba poznavati povijest, a uz to i društvene običaje u njoj; umjesto vreme-plovidbe bolje bi pristajali alternativni svjetovi, oni bi Vam mogli uštedjeti učenje povijesti jer u njih se može strpati sve, po želji. Bani Hal je razvučen, bez napetosti, a Otmičare ste napisali s kardinalnim nepoznavanjem biologije i genetike. Šala (i ostalo): radnja malo vjerojatna. Novi svijet: pristojni stil i naracija, no ideja nekoliko puta starija od Vas. Kuća, Balam: nepovezano, nejasno. Razrješenje je prije nadrealizam nego sf. Centar apsolutuog uma ima predug i prefflozofirajući početak te zbrzanu akciju, svu na kraju. Uz to: kakva je to superrazvijena civilizacija koja ne može shvatiti pojam zla? Oda životu je oda lošem sf-u, a »naučna« podloga joj je ne samo ofucana nego i malo vjerojatna (još i prije ofucavanja bila je takva!), Džihad: neprimjerenost situaciji u budućim stoljećima, pogrešna karakterizacija.

Neumitni proces nema, doduše, grešaka, ali ni vrijednosti. Rješenje s nepričvršćenim sigurnosnim užetom je mizerno (zar ue znate za male reaktivne motoree kojima se kreću astronauti?), a iz svemirskih odijela se mokraća ne izbacuje. Bez kontrole bez komentara. Najava nije, očno, nikome jasna. Jugoslaven ne prima... ima prilično konfuznu naraciju pa je ne spašava i poenta na kraju, Moja prva ljubav možda i može biti sf, ali haiucuiacija to nikako ue može biti. Neko drugo ja je zbrkano, a San je samo f, ne sf. Smrt kolonije protivi se zakonima robotike. On je još jedan ne-sf susret s Njim. Kocka nije jasna a bogme nije ni sf. Škoski... i Smisao... je Clarke već obradio, ali malo bolje. Stvaranje čovjeka ima temu nekoliko puta stariju od Biblije, a uz to je još denikenovski natruhnuto. Poruka ima početnički stil, naraciju i (naročito) dijaloge, a uz to vrvi logičkim greškama (tisuću godina je prekratko vrijeme da se zaboravi tako važna informacija kao što je to vlastito porijeklo; civilizacija koja posjeduje nadsvletlosni let neće se ograničiti na koloniziranje samo dva planeta itd). Između dva života je ipak religijska priča. Trgovci su smušeni, dobar vic ste upropastili ozbiljnošću, niste načistu s imenima, astrofizika Vam šepa... Ima još, ali... Profesija: operater: loš stil, još gora naracija, tema poznata, bezbrojne logičke i znanstvene rupe... Ima još, ali... Kaktusi: svemirom mogu putovati samo bistre glavice. Neoprezni putnik: čemu služi ta priča? Kamen je lijepo ispripovijedan, ali ga jedan više fantastlčki nego znanstveni elementić ne čini sf-om. Sero: većina priče Vam je uvod, a taj nema mnogo veze s nastavkom. Osim toga, zašto bi dvije sekunde zakašnjenja za svojim vremenom prouzročile tišinu? Jelilag ima dobar štos na kraju, ali i mnogo dosade dok se dode do njega. Ljubav brak je priča apsurda a ne sf: onaj štos s pederima nije potreban, barem ne u ovoj priči. Luđak: mozak neće dobiti drugu svijest preseljenjem u drugo tijelo.

● Kao što vidite, dragi čitatelju, napisali ste mnogo toga za »ne«, ali bogme i mnogo toga »za«, čak i uz vrlo pooštrene kriterije, kako recenzentove tako i moje. A uvjeren sam da ćete u novoj, ovoj 1984, pisati još bolje! — Vaš B. J.